

ઈસરબારોટ કૃત

હરિરસ ગ્રંથ

ટીકા સહિત

છપાવી પ્રસિદ્ધકર્તા

ભાવનગરના રાજ્યકવિ ખીંગળશી પાતાભાઈ.

આવૃત્તિ ૨ છ.

નકલ ૧,૦૦૦.

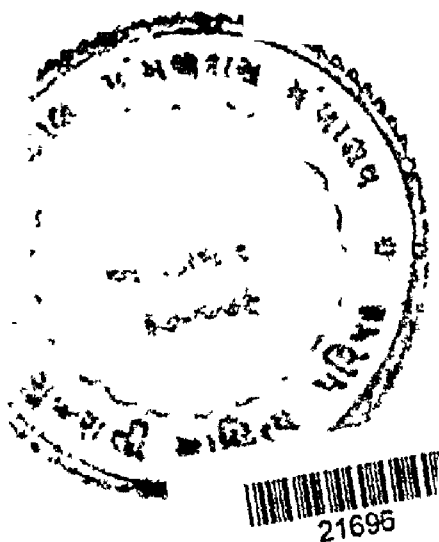
સંવત ૧૯૮૦.

સને ૧૯૨૪.

સર્વ હક્ક સ્વાધિન.

21696

ભાવનગર—ધી આનંદ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં શાહ
ગુલાબચંદ લલ્લુભાઈએ છાપ્યો.

and P. Press Bhavnagar.

HIS HIGHNESS SIR BHAVSINHJI, K.C.S.I.,
MAHARAJA SAHEB OF BHAVNAGAR.

ભાવગુણવર્ણન.

સર્વૈયો.

ઐક ધર્યો પતની વ્રત ઉત્તમ,
નાં નિરખી દ્રગતેં પરનારી,
ન્યાય અપક્ષ અણીત નિરંતર,
શૂર ભર્યો તન સેર સિકારી;
સંગીત જ્ઞાન નિધાન સુભાષન,
ભાવ નૃપાસન દીપત ભારી,
ગોહિલનાથ કહે કવી પિંગલ,
તખ્ત સપૂત તપો તપધારી.

ગ્રંથ પ્રયોજન.

દોહા.

ભક્તિકો ભંડાર હે,	મુક્તિકો હે ઠામ;	
સકલ શ્રુતિકો સાર હે,	નીકો હરિરસ નામ.	૧
ગુણમય છોટો ગ્રંથ હે,	પ્રાકૃત શબ્દ પ્રકાસ;	
કર્તા ચારન હે કવી,	દૈવી ઇસર દાસ.	૨
કંઠ હરિરસ કરનકો,	સખ જનકું હે રનેહ;	
સમજત ભાષા ચારની,	કછૂ રહત સદેહ.	૩

ચારન કવિમોકુ સમજ,
 પર ટીકા કરનકું,
 નકે સાગર હો ગયે,
 ન આગે મતિ અલપ હું,
 રદપી હરીશુન જાનકે,
 કવિ પિંગલ ટીકા કરી,
 ભાવસિંહ મહારાજકું,
 નિજ ચંત્રાલયમે દિયો,
 એક પત્નિવ્રત આપકું,
 દેવ કૃપા કરકે દિયા,
 ભાવસિંહ મહારાજકો,
 તજ્જનંદ અવિચલ તપો,

હરિરસ ભાવ હમશ;
 દીનો જન ઉપદેશ,
 કિતને ટીકાકાર;
 કહા કર વિસ્તાર.
 આપ મતી અનુસાર;
 કીજે સુજન સ્વીકાર.
 કરિ વિનતી શુનગાય;
 તુર્ત ગ્રંથ છપવાય.
 અદલ ન્યાય અવિકાર;
 કાયમ કૃણુકુમાર.
 સદા સત્યપર ભાવ;
 દિલ જાકો દરિયાવ.

૪

૫

૬

૭

૮

૯

नेक नामदार महाराज साहेब श्री कृष्णकुमारसिंह.
लायनगर.

કૃષ્ણકુમાર ગુણવાર્ણન

સવૈયા.

યાદેવ માતુલ પક્ષ અત્યુત્તમ,
ગોહિલ હે પિતૃપક્ષ સુજ્ઞાની;
દીપત ઉમર વર્ષ ત્રયોદસ,
દેહ નિરોગી સદા દરસાની;
કૃષ્ણ કુમાર પ્રતાપ દિનંકર,
બુદ્ધિ બૃહસ્પતિ જૈસી બખાની;
સસ્વર રાજકો તાજ ધરે સિર,
પિંગલકી સુધરે જીવગાની. ૧

દેવી અષ્ટક-છંદ હરિગીત.

કુળ દેવી ! કૃષ્ણકુમારનું કાયમ તમે રક્ષણ કરો. ટેકો
છે બાળવયના બ્રાત્ર ત્રય પિતૃ માતૃ સ્વર્ગ સિધાવીયાં,
ઉત્તમ મનુષ્ય પિતૃ સમયનાં સંભાળવાને આવિયાં;
શત્રુ નથી કોઈ હોય તો તેનું તમે રક્ષણ કરો. કુળ ૧
નૃપકોટની કોલેજમાં અભ્યાસ કરવા તે ગિયા,
સ્થિર રાજા મન વિદ્યા ભણ્યા દ્વાદસ વરસના નૃપ થયા;
આવ્યા પછી તે સ્નેહપુરમાં આપનો છે આશરો. કુળ ૨
રણ ઘાટમાં વન વાટમાં દ્રષ્ટી બરાબર રાખજો,
આવે કદી કોઈ વિઘ્ન તો તે ઝટ નિવારી નાખજો;
દિન દિન પ્રતી હિંમત દિઓ કોઈથી ન નૃપમનમાં ડરો. કુળ ૩
સીકાર સાવજનો કરે શુરવીર રાખી સંગમાં,
નીશાંન કદિ ચુકે નહીં આગસ ન આવે અંગમાં;
ઉભાં રહો નજદીક આવી વક્ત જાણી આકરો. કુળ ૪

જાણુ પડે પરદેશમાં તો ઉદ્ધી મારગ જાણવો,
 કદિ પવન અવળો થાય તો ત્રીશૂળ લઈને ટાળવો;
 હર વક્ત કરજો સુગમ રસ્તો વિપત નિજ કરથી હરો. કુળ૦ ૫
 અવની વિષે કોઈ રોગ આવે દૂરથી અજાણવો,
 આધાર માણ આપનો છે યાદ કરતાં આવજો;
 ખામી નહીં કોઈ વસ્તુની જોડલ ભરૂંસો છે ખરો. કુળ૦ ૬
 વસ્તી સુખી ઘરઘર પ્રતી આનંદ ધન વરસાવજો,
 દરબારમાં ઉચ્છવ સદા દિન લજ શુભ દરસાવજો;
 ભરપૂર ભાવનગર તણા ભંડારમાં સંપતિ ભરો. કુળ૦ ૭
 માહારાજને સિરતાજ ધરજો એ અમારી માગણી,
 પિંગલ કહે તે સલામાં પટણી તણી પધરામણી;
 અવલાંબ છે જગદંબ વિનતી ધ્યાન દઈ ઉરમાં ધરો. કુળ૦ ૮

પ્રથમાવૃત્તિની પ્રસ્તાવના.

આ હરિસ ગ્રંથ ઇસર વારોટ મારવાડના રહીશ ચારણ હતા તેમનો રચેલો છે. અને તે રચવાના સમયને લગભગ સાઢાચારશે વર્ષ થવા આવ્યાં છે. હરિસ આજ્ઞા સૌરાષ્ટ્ર દેશમાં પ્રસિદ્ધ છે, તેમ મારવાડના ઘણા લોકોને તે કાંટ છે. આપણા દેશમાં તો છેલ્લું લોકોને પણ થોડો ઘણો હરિસ યાદ હશે. તેવું એવું મહાત્મ્ય છે કે મનુષ્યને મૃત્યુ સમયે શ્રવણમાં હરિસનો એક અક્ષર જાય તો તેને જમતું તેહું ન આવે. આ હરિસ ચારણી માપાનો છે તેથી ઘણા શબ્દોનો અર્થ માણસોને જાણવામાં આવતો નથી. તેમાં દોહા, છંદ તથા ગાદા, ચોપાઇ, દુષ્પય અને ગીત પણ છે.

નેક નામદાર મહારાજા તરુતસિંહજીની હયાતીમાં મારા પિતાશ્રી પાતાભાઈએ આ હરિસ ઉપર ટીકા લખવાનું શરૂ કર્યું હતું. થોડો ભાગ લખ્યો હતો એટલામાં તેમનો સંવત્ ૧૮૪૮ માં દેહાંત થયો તેથી રહી ગયું; તેમના હાથની લખેલી હરિસની પ્રતો ઘણા માણસો પાસે છે. હાલમાં આંહી નેક નામદાર મહારાજા ભાવસિંહજીની હજુર ઑફીસના પદાવાળા જમાદાર ગોહીલ કલાભાઈએ મને સંવત્ ૧૮ માં લખાણેલી હરિસની પ્રત આપી, અને કહ્યું કે આ ગ્રંથની તમો ટીકા લખો તો સર્વને અનુકુલ થાય, તે શિવાય વીજા ચારણ કવિશ્રી તથા ભક્ત જનોએ પણ મને તે કાર્ય કરવા ઇચ્છા વતાવી તેથી, અને વઢી મારા પિતાશ્રીનું આરંભેલું કાર્ય પૂર્ણ કરવા મને હોંશ થઈ તેથી મારી મતી પ્રમાણે મેં આ હરિસની ટીકા લખી; તેમાં ઇસર વારોટનું જન્મચરિત્ર લખ્યું હોય તો સારું એમ મારો વિચાર થયો તેથી માઠીયા પાસે વીરવદરકું ચારણનું ગામ છે, ત્યાં ઇસર વારોટના વંશજ છે તેમાં વારોટ માવલજી છે તે સાગ કવિ છે, તેની ઉપર મેં

હસર વારોટની હકીકત મોકલવા પત્ર લખ્યો. તેમણે થોડાજ વખતમાં તેમના પિતામહનું જન્મચરિત્ર મોકલી આપ્યું, તેની સાથે આ કાર્ય થવા ઘણી खुशी વતાવી. પછી મેં અમારા નેક નામદાર મહારાજા ભાવસિંહજી, કે. સી. एस. આइ., તેમની હજુરમાં જઈ આ હરિસ દરવારી દ્વાપખાનામાં દ્વપાવી આપવા વિનતી કરી. તે ઉદાર દિલના મહારાજા સાહેબે હું ઉપર ક્રપા કરી તુરત દ્વાપખાનાના ઉપરી અધિકારી રા. રા. શેઠ ફરામજીને આજ્ઞા કરી. હવે મહારાજાનો જય કરો. આ ગ્રંથના કાવ્યના શબ્દો સહેલા છે અને અર્થમાં ગૌરતા છે. અંદર ભક્તી ભાવ છે. વઢી વેદાંતને મઢતી વાત છે. હાલની દુનિયામાં રસીક નાટ્યકોનાં ગાયનના રસનો વિશેષ ઉપભોગ લેવાય છે તેની સાથે આ હરિસનો પણ ઉપભોગ લેવા મારી યાસ મલામણ છે.

આ ગ્રંથની સમાપ્તી થયા પછી મારા પોતાનાં વનાવેલાં કેટલાંક હરીકિર્તનો રાખેલાં છે તે વાંચવાથી પણ સજ્જન પુરુષોને આનંદ થશે.

સંવત ૧૯૬૬ ના

શ્રાવણ શુદ્ધ ૧૫.

મ. ભાવનગર.

ટીકાકાર,

લી. રાજ્યકવિ પિંગળશી પાતાભાઈ.

યાવનગર.

Anand P. Press Bhavnagar.

રાજકવિ ખીંગણસિંહ પાતાભાઈ.

द्वितीयावृत्तिनी प्रस्तावना.

प्रथम हरिरसनी आवृत्ति मरहुम महाराजा भावसिंहजीये दरवारी छापखानामां छपावी आपी हती, तेने नव वर्ष थयां. ते हरिरस ग्रंथ लोकोने वणो प्रीय थइ पडयो, सौराष्ट्र, मारवाड, माळवाना लोकोये मारी पासेथी टपाल रस्ते मगावी तेनो लाभ लीधो छे. वणां खरां माणसोए ते ग्रंथ कंठस्थ करेलो छे, अने हमेशां प्रातःकाळमां तेनो पाठ करे छे. अने प्रभुनी पूजा साथे तेने राखे छे. वळी ते ग्रंथमां इंद्रीयजीन शुग्वीर मरहुम महाराजा भावसिंहजीनो फोटो राखेल छे, तेना पण माणसो वणा भावथी दर्शन करे छे. हालमां ते ग्रंथ मारी पासे खलास थइ गयो छे मात्र एकज प्रन रही ते लइने हुं अमारा राज्यभक्त प्रेसीडेन्ट सर पटणी साहेव ओनरेवल प्रभाशंकर दलपतराम के. सी. आइ. इ. नी हजुग्मां जइ सर्व हकीकत निवेदन करतां तेओ साहेव वणी खुशीथी आ ग्रंथ छपावी आपवा आज्ञा करी तेने माटे तेओ साहेवनो हुं अंतःकरणीय उपकार मानुं छुं.

आ हरिरसनी बीजी आवृत्तिमां नेकनामदार महाराजा. कृष्णकुमाग्नो फोटो तथा मारां रचेलं सद्वोधदायक हग्भिजनो राखेलां छे. तेथी पण सज्जनोने आनंद थशे.

ली० राज्यकवि पींगळशी पाताभाइ.

भावनगर.

- भूलो न नेकि भाइ, नां लीजीयो बुराइ; ए टेक.
 पहिला करार कीना, दिल रेहेम जन्म दीना;
 अब नां करो ठगाइ, भूलो न नेकि भाइ. १
 अधिकार हाथ आवे, नर नारि सिर नमावे;
 ता संग नमृताइ, भूलो न नेकि भाइ. २
 नाहीं बदनपें कपरा, रेहनेकुं नाहिं छपरा;
 उन्कुं लियो बचाइ, भूलो न नेकि भाइ. ३
 पिंगल न मुख छुपाना, खानां अरु खिलानां;
 हे अंतमें जुदाइ, भूलो न नेकि भाइ. ४

छप्पय.

राम नामको मंत्र जपो, रसणा दिन राती;
 जीवनको यह जंत्र, घटे नित जमकी घाती.
 अधिक रहे आनंद, मिटे मद ममता माया;
 व्यसन व्याधि तें दूर, रहे कंचनसी काया.
 कहे पिंगल कविराज, संग ज्ञानीको कीजे;
 करि परभारथ काज, लाभ मानव तन लीजे. १

ઇસર ખારોટનું જન્મચરિત્ર.

મારવાડ દેશમાં નોધપુર તાબાના ગામ ભાદ્રેસમાં સંવત્ ૧૫૧૫ ની સાલમાં ઇસર ખારોટનો જન્મ થયો તે સમયનો કોઇ કવીનો રચેલો દોહો—

સંવત પનર પનડોતરે, જનમ્યો ઇસર દાસ;
ચારણ વરણ ચકારમાં, ઇણદીન હુવો ઉત્તસ. ૧

ઇસર ખારોટના પિતાનું નામ સુજો ખારોટ હતું અને તેની શાખ રોહડીયા ખારટ હતી. પ્રથમ રાઠોડ રજપુતોએ તેના પૂર્વજોને રોહડી ગામ બક્ષીસ આપી પોતાના દસોંદી સ્થાપેલા તે ઉપરથી રોહડીયા ખારોટ એવી અટક રહી તે સમયનો દોહો—

ગઢરાવે મોઘો કીયો, ભાટી ચારણ કીધ;
તણ દન ખારટ થયપીયો, ગામ રોહડી દીધ. ૨

આજ પણ મારવાડમાં રોહડીયા ચારણોનાં ઘણાં શાસન ગામ છે, તેમાં નોધપુર મહારાજના દસોંદી ખારોટનું ગામ મુંધીયાડ છે, તેનો ગિરાસ ઘણો કીંમતી છે, તેનું રાજ્યમાં અઘાપી માન સાડું છે, અને ખારહઠ એટલે ઘરના દ્વાર આગળ બેસી પોતાના ચજમાન પાસેથી પોતાનો હિસ્સો હઠ કરી લેવાવાળા તે ઉપરથી ખારહઠ, ને પછી ખારોટ કહેવાયા. મારવાડમાં ચારણને ખારટ કહે છે અને ભાટને રાવ કહી બોલાવે છે. રજપુત રાજાઓની જુદી જુદી શાખાઓ તે પ્રમાણે દસોંદી પણ જુદી જુદી શાખના વહેંચાએલા તે બાબતનો દોહો—

સુદા અને સિસોદીયા, રોહડ ને રાઠોડ;
દરશાઓત ને દેવડા, ઠાવા ઠોડે ઠોડ. ૩

ઉદેપુર મહારાણાશ્રીની શાખ સીસોદીયા છે. તેના દસોંદી ચારણની અટક સુદા કહેવાય છે અને રાઠોડ નોધપુર મહારાજના દસોંદી રોહડીયા અટકના ચારણ છે અને શિરોઈના રાજા દેવડા રજપુત છે તેના દસોંદી ચારણ દરશાઓત કહેવાય છે. એમ દરેક રાજ્યના દસોંદી છે. હવે ભાદ્રેસ ગામમાં સુજો ખારોટ

તથા આસો બારોટ બે ભાઈ હતા. તેમાં સુન્ન બારોટ મોટા અને આસો બારોટ નાના હતા. તેના બીજા પિત્રાઈ ભાઈઓનું ગામમાં વિશેષ બળ હતું. ગિરાસ તો વહેંચણીમાં સર્વને સરખો હતો પણ સુન્ન બારોટના પિત્રાઈઓમાં માણસનો વધારો હતો અને સુન્ન બારોટના ભાગમાં માત્ર બે ભાઈ હતા. સુન્ને બારોટ સરલ સ્વભાવના અને પ્રભુના ભક્ત હતા. તેના નાના ભાઈ આસો બારોટ વિદ્યાભ્યાસ કરતા હતા. તેના પિત્રાઈ દરેક વખતે ગિરાસના ઉપલોગમાં વિદ્ય લાવતા. તેની જમીન ખેડવા લોક આવતા તો તેને ડરાવી બહાર કાઢતા. તેનું ચારી દેતા તેથી જમીન પડતર રહેતી હતી. માત્ર ઘાસ ઉગે તેની પેદાશ થતી. સુન્ન બારોટને કાંઈ સંતતી ન હતી. પિત્રાઈ ભાઈનું દુઃખ હતું તોપણ સુન્ને બારોટ શાન્ત રહી ભાગ્ય ઉપર આધાર રાખી ઇશ્વર સ્મરણ કરતા. એક વખત એવો બનાવ બન્યો કે એક જોગીની જમાત જેમાં ચોરાશી સાધુઓની સંખ્યા હતી અને જેના મહંત સમાધીગિરજા ખાખી હતા તેનો પડાવ ભદ્રેસ ગામના પાદરમાં થયો. શંખના નાદ થવા લાગ્યા, ઝાલરોના ઝણકાર તથા તુરઈનો અવાજ થયો. ગામનાં માણસો દર્શન કરવા જવા લાગ્યાં. આશ્વિન માસ હતો. સુન્ન બારોટને ઘાસનું બીડ હતું તેમાંથી ઘાસ કાપવા માટે ગામમાંથી સાઠ સીત્તેર દાડીયાં ક્યાં અને પ્રાતઃકાળમાં તે દાડીયાંને જમવા માટે બ્રાહ્મણને બોલાવી રસોઈ તૈયાર કરાવી. સવારના પહોરમાં દાડીયાં ગામના ઝાંપામાં એકઠાં થયાં તે વખતે સુન્ન બારોટનો પિત્રાઈ ભાઈ ગેમારદાનજી ત્યાં આવ્યો અને દાડીયાંને કહ્યું કે, તમે ક્યાં જાઓ છો? દાડીયાંએ કહ્યું કે સુન્ન બારોટને બીડે ઘાસ કાપવા. ગેમારદાનજી બોલ્યો કે મારા બીડમાં ચાલો. મારા હુકમ સિવાય એક દાડીયું સુન્નને ત્યાં જશે તો ગામમાંથી કાઢી મૂકીશ. એમ ધમકી આપી તેથી દાડીયાં ડરી ગયાં અને ગેમારદાનને બીડે ઘાસ કાપવા ગયાં. ગેમારદાનના મનને એમ હતું કે એક તો સુન્નની તૈયાર કરાવેલી રસોઈ બગડે; વળી ઘાસ કપાય નહીં તે પણ તેને તુકશાન થાય; તે બંધર સુન્ન બારોટને આવી ગામનાં માણસોએ કહ્યા. સુન્ને બારોટ બોલ્યા કે જેવી હરીની ઇચ્છા! મનમાં વિચાર કર્યો કે હવે એટલી રસોઈ કોને જમાડીશ? એટલામાં ચાદ આવ્યું કે ગઈ કાલે સાંજે એક સાધુની જમાત આવી છે. ચાલ તેને બોલાવી જમાડી આપું, દાડીયાંને જમાડવું તે તો પેટ અર્થે અને સાધુને જમાડવા તે પ્રભુ અર્થે છે. પછી ગામના પાદરમાં જઈ મહંતને પગે પડી હાથ જોડી વિનંતી કરી કે, મહારાજ, મારે ત્યાં સર્વ સાધુઓને લઈ જમવા પંધારો, અને મારે ગરીબ

સેવકનું આંગણ પવિત્ર કરે. મહંતે તેનો સત્ય ભાવ જોઈ હા કહી. નહાઈ ઘોઈ
 ખાખ ચઢાવી સાધુઓ તૈયાર થયા. તુરંતના અવાજ થયો. જમાત સુન્ન બારોટને
 ત્યાં આવી. રસોઈ ઉની ઉની તૈયાર હતી. સાધુઓ જમીને પ્રસન્ન થયા. મહંત
 સમાધીગિરજાએ સુન્ન બારોટને કહ્યું કે, એટલા માણસોને માટે અત્યારમાં રસોઈ
 તૈયાર ક્યાંથી ? સુન્ને બારોટ બોલ્યા કે, મહારાજ, એ તો અમારા સંસારીઓના
 ઝઘડા છે તેમાં આપને ધ્યાન આપવા જેવું નથી; તોપણ મહંતે આચક
 કરી કારણ બતાવવા પુનઃ કહ્યું, ત્યારે સુન્ન બારોટે હાથ જોડી કહ્યું કે, મહારાજ,
 આ રસોઈ આપને માટે ન હતી પણ મારે બીડમાંથી ઘાસ કપાવવું
 હતું તેને માટે દાડીયાં કર્યાં હતાં તેને જમાડવાની હતી. પણ મારા પિત્રાઈ ભાઈ
 બહુ શિરજોર થઈ ગયા છે અને મને દુઃખ આપે છે. મારો ગિરાસ ખેંચી લેવા
 વિચાર કરે છે તેથી દાડીયાંને ડરાવી પોતાના બીડનું ઘાસ કાપવા લાગ્યો.
 મારાં સહભાગ્ય કે આપ જેવાં સંત તે રસોઈ જમ્યા, અને ખર્ચ ઉગી આવ્યો.
 એટલે સુકૃતમાં વપરાયો. તે સાંભળી મહંતને દયા આવી તેથી ત્યાંથી ઉભા
 થઈ સુન્ન બારોટના ભાયાત ગેમારદાનને સમજણ આપવા ગયા. ગેમારદાન
 તથા તેના ભાઈ ભત્રીજા ચોરે બેઠા હતા ત્યાં જઈ મહંત બોલ્યા કે, ગેમારદાન
 કીસકા નામ ? ગેમારદાન બોલ્યો કે મારું નામ. મહંત બોલ્યા કે દેખ ભાઈ,
 એ ગરીબ જૈસા સુન્ન બારોટકું કયું દુઃખ દેતા હો, પ્રભુકા ડર રખ, એ તો દો
 દિનકી રમ્મત હે. આખર સળ વસ્તુ નાશવંત હે. ઉસ્મે ભલાઈ લેનાં ચોર કુટુંબમેં
 કલહ ન કરનાં ચાહીયે. તે સાંભળી ગેમારદાન બોલ્યો કે, બાવા, તારે એમાં વચ્ચે
 આવવાનું અને અમને ઉપદેશ દેવાની શી જરૂર છે ? તું તારે મુલકમાં માગી બા,
 નહીં તો સીધાઈ વીંખાઈ જશે. તે સાંભળી મહંતને ક્રોધ ચઢ્યો અને બોલ્યા કે,
 મેરે અબ તક તો કુછ ન થા. પરંતુ તેરે મનમેં અતી અહંકાર હુવા હે તો દેખ
 લે ચોગીયોંકા બેલ કેસા હોતા હે. ફેર પસ્તાયગા. ગેમારદાન બોલ્યા કે, જા તારું
 ચાલે તો મારી નાંખજે. સમાધીગિરજા બોલ્યા કે ચહાંસિં હિમાલયમેં જાકે
 એ શરીરકું ત્યાગ દઉંગા ચોર સુન્નકી પત્ની કે ઉદરમે આકે જન્મ લઉંગા ચોર
 તેરા ગિરાસ મેરે કળજમેં આયગા. જા દુષ્ટ, મું મત બતાવ, એટલું કહી ચાલી
 નીકળ્યા. ગામના સર્વ મનુષ્ય તે સાંભળી કહેવા લાગ્યાં કે આ ઠીક થયું નહીં.
 સાધુ પુરૂષોનું મન દુઃખાવવું તેમાં લાભ નહીં. તે બાબત સુન્ન બારોટે સાંભળ્યા;
 પછી આવીને મહંતને પગમાં પડ્યા ને વિનંતી કરી કે, મહારાજ, ક્ષમા કરજો.
 કોઈ સુરખના બોલવા સામું જોશો નહીં. સમાધીગિરજા બોલ્યા કે, અબ એ

ગામકા પાની મેં નહીં પીયુંગા. ફેર તેરે ઘર આઉંંગા જળ પીયુંગા. એટલું કહી ચાલી નીકળ્યા. તે પછી ચાર મહીને સુળ ખારોટની સ્ત્રીને આધાન રહ્યું અને નવ માસે પુત્રનો જન્મ થયો. ગામનાં સર્વ સતુખ્ય કહેવા લાગ્યાં કે નિશ્ચય સુળ ખારોટને ઘરે સમાધીગિરજનો જન્મ થયો. યોગીનું વચન ફેર નહીં. પછી છઠ્ઠીના દિવસે ઇસરદાસજી એવું સુળ ખારોટના પુત્રનું નામ આપ્યું. ઇસર ખારોટનું બાળપણાથીજ ગંભીરપણું અને દિવ્ય મુખાકૃતી હતી. ત્યાંથી સુળ ખારોટને લાલ થવા લાગ્યો અને તેના પિત્રાઇ ભાઇઓને દરેક કાર્યમાં નુકશાન થવા લાગ્યું. ગેમારદાનજીને તો ખેડ કરવા એક બળદ તેમ દોવા મારે એક ભેંશ કે ગાય કાંઇ રહ્યું નહીં, અને પોતાને પિતનો રોગ થયો. પછી પસ્તાવા લાગ્યો. ઇસર ખારોટની દશ વર્ષની ઉમ્મર થઇ એટલામાં ગેમારદાન દુઃખી થઇ મરી ગયો. તેને કંઇ સંતતી ન હતી. તેનો ગિરાસ સુળ ખારોટને ઘરે આવ્યો. ગામનાં માણસો પણ સુળ ખારોટના મત પ્રમાણે ચાલવા લાગ્યાં. ઇસર ખારોટ પોતાના કાકા આસા ખારોટ પાસે વિદ્યાભ્યાસ કરવા લાગ્યા. ગ્રાંદ વર્ષની ઉમર થઇ એટલે નવી કવિતા રચવા લાગ્યા. તે સાંભળી આસો ખારોટ પ્રસન્ન થયા. આસા ખારોટે પોતાનાં લગ્ન કરવા સુળ ખારોટને પ્રથમથીજ ના કહેલી હતી. પછી ઇસર ખારોટનાં લગ્ન કર્યાં. તે બાઇનું નામ દેવલબાઇ હતું. તે પણ યોગમાયાનો અવતાર હતાં. પોતાની સાસુ તથા સસરાની સેવા સત્યભાવથી કરવા લાગ્યાં. ઇસર ખારોટ પોતાના પિતાની સેવામાં બરાબર હાજર રહેતા અને શાસ્ત્રો વાંચી પિતાને સંભળાવતા તથા રાત દિવસ ઇશ્વર ભજનમાં મગ્ન રહેતા. એમ બે વર્ષ પછી પુત્ર તરફનો સંતોષ લઇ સુળે ખારોટ તથા તેની પત્ની ગુજરી ગયાં. ઇસર ખારોટે તેનું ઉત્તરકાર્ય પોતાની જ્ઞાતીના મનુષ્યોને બોલાવી કર્યું અને જ્ઞાતીને તથા સાધુસંતને જમાડી પ્રસન્ન કર્યાં. પોતે ગામના ઠાકરદારામાં સદાવૃત્ત આપવા લાગ્યા. એક વખત ઇસર ખારોટને વીંછીએ ડાંગ માર્યો તેથી ઘણી વેદના થવા લાગી, અને ઇસર ખારોટ વોય વોય, હાય હાય, એમ કરી રૂઝવા લાગ્યા ત્યારે તેમની પત્ની દેવલબાઇએ કહ્યું કે મરદ થઇને સ્ત્રીની માફક શું રડો છો ? કોઇ સાંભળશે તો મશ્કરી કરશે. તે તો ઘડીક પીડા થઇ મટી જશે. તે સાંભળી ઇસર ખારોટને એમ થયું કે આ મારી સ્ત્રીને વીંછી કરડેલો નથી તેથી એમ કહે છે ! ઠીક છે કોઇ વખત વાત. પછી થોડી વખત પછી વીંછી ઉતરી ગયો. જેટ માસ આવ્યો, પેહલવાડના વર્ષાદના છાંટા પડ્યા તે વખતે પોતાના સાથીને કહ્યું કે એક વીંછી વગડામાંથી ત્રીપીએ

પકડી લાવજે. સાથી સાંઝે ઢોર ચારીને આવ્યો ત્યારે વીંછી પકડતો આવ્યો. તે વીંછીને ઇસર બારોટે ગોળાઢાંકણામાં નાંખ્યો અને તેની સાથે દાતણના કટકા પણ ગોળાઢાંકણામાં નાંખ્યા. પછી સવારમાં પ્રાતઃકાળ વખતે ઓશરીની કોર ઉપર ઇસર બારોટ આકળો નાંખી દાતણ કરવા બેઠા તે વખતે પોતાની પત્ની દેવલબાઈને ગોળાઢાંકણામાંથી દાતણ લાવવા કહ્યું. દેવલબાઈએ જોવો ગોળાઢાંકણામાં હાથ નાંખ્યો તેવાજ વીંછીએ ડંખ માર્યો તોપણ ચીસ પાડી નહીં શરીર લાલચોલ થઈ ગયું, ધૂજવા લાગ્યું, આગ લાગી. ઇસર બારોટ સામું જોઈ દેવલબાઈ બોલ્યાં કે આ વીંછી આપ મારી મરફરી કરવા લાવ્યા હશે, પણ આ વીંછીના ડંખથી મારું મૃત્યુ થશે એમાં શક નથી. ઇસર બારોટ બોલ્યા કે તે તો ઘડીક બળી ઉતરી જશે. દેવલબાઈએ કહ્યું કે, હે ભક્તરાજ, હું સત્ય કહું છું, મારે માટે મરણશૈયા તૈયાર કરે, ગંગાજળ લાવો, હવે હું થોડી વખત રહીશ; તે સાંભળી ઇસર બારોટને ધાસ્તી લાગી. તુરત ઘરમાં પથારી કરી ત્યાં લઈ ગયા, ઘીનો દીવો કર્યો. દેવલબાઈ બોલ્યાં કે, ભક્તરાજ, તમારી સેવા હુંથી પૂર્ણ બની નહીં એટલામાં તો દેહાંતનો સમય આવ્યો. મારો જીવ આપમાં છે માટે હું સૌરાષ્ટ્ર દેશમાં જામનગર છે ત્યાં તુંબેલ ચારણને ત્યાં જન્મ લઈશ, આપ ત્યાં આવજો, હું તમને વરીશ, એટલું કહેતાં જીભાન બંધ થઈ ગઈ, અને તુરત પ્રાણ છુટી ગયા. ઘરનાં માણસો રોવા લાગ્યાં. આસો બારોટ ચોરે હતા ત્યાંથી ઘેર આવ્યા. વીંછીના ડંખથી મૃત્યુ થવાથી આશ્ચર્ય થયું. ગામનાં મનુષ્ય એકઠાં થયાં. ગામમાં હાહાકાર વતાઈ ગયો. દેવલબાઈના શરીરને દહનકીયા કરી ઘરે આવ્યા. સર્વ મનુષ્યને છાનાં રાખી આસા બારોટે શાંત કર્યાં. ઇસર બારોટ જ્ઞાની હતા પણ એવી મનરંજન અને શિલવાન સ્ત્રીના વિયોગથી મનમાં દુઃખ થયું. વળી પોતાની ભૂલ થઈ તે ખટકવા લાગી. આસા બારોટને ગૃહસ્થાશ્રમ કરવા બીલકુલ ઇચ્છા નહીં. હવે ઘરમાં કોઈ બાઈ માણસ રહ્યું નહીં. નોકરના હાથથી રસોડાનું કામ શરૂ થયું. આસા બારોટે ઇસર બારોટને કહ્યું કે પુત્ર, તારું હાલ લગ્ન કરી લેવા મારા મનને ચીવટ થઈ છે. ઇસર બારોટે લગ્ન કરવા ના કહી. ઇસર બારોટ ઇશ્વરની કવિતા બનાવવામાં લીન થયા હતા. આસા બારોટે લક્ષ્મણ યતીના છંદ રચેલા હતા તે આખા મારવાડ દેશમાં પ્રસિદ્ધ હતા. એક વખત યતીનો વેષ ધારણ કરી લક્ષ્મણ યતી પ્રાતઃકાળમાં આસા બારોટ તથા ઇસર બારોટ બેઠા હતા ત્યાં આવ્યા. કાકો ભત્રીજો યતીને પગે લાગ્યા.

યતીએ કહ્યું કે, આસા બારોટ તમોએ લક્ષ્મણુના છંદ રચ્યા છે તે મને સભ-
 જાવો. આસા બારોટ મીઝજના કડક હતા. તેણે કહ્યું કે અત્યારના પહોરમાં
 હું છંદ સંભળાવવા તૈયાર નથી, સાંભળવા હોય તો સાંજે આવજો. તેમ કહ્યું
 ત્યારે ઇસર બારોટે હાથ જોડી કહ્યું કે, મહારાજ તે છંદ ઇચ્છા હોય તો હું
 સંભળાવું. યતીએ કહ્યું કે બહુ સારું, જોલો. ઇસર બારોટ બે છંદ જોલ્યા એટલે
 યતિ અદ્રવ્ય થઈ ગયા. તેમ થતાં આસા બારોટને વિચાર થયો કે અરે દેવ ! આ
 યતી નહીં પણ આપોઆપ લક્ષ્મણુ હતા. હવે મારી ભૂલ થઈ પણ ચીંતા
 નહીં; મારે તે યતી પાછા આવે તો અનાજ લેવું, નહીંતો દેહ ત્યાગી દેવો.
 પછી સાત ઉપવાસ કર્યા ત્યારે રાત્રીએ સ્વપ્નમાં આવી લક્ષ્મણુએ કહ્યું કે હે
 દેવી-પુત્ર ! તું હઠ છોડી દે. સૌરાષ્ટ્રમાં ગિરનાર પર્વત છે ત્યાં ઘણા યોગીઓ
 વસે છે ત્યાં તું આવજો, હું તને મળીશ. જેની ધુણીની શિખા પવન સામી
 ચાલતી હોય તે મારો આશ્રમ-એમ યાદ રાખજો. પછી આસા બારોટે ઇસર
 બારોટને તે વાત કહી અને અનાજ લીધું. તે દિવસથી આસા બારોટનું મન પણ
 સૌરાષ્ટ્રમાં આવવા તલપી રહ્યું. એક દિવસ ઇસર બારોટને તેના કાકાએ કહ્યું કે
 ભાઈ તારી ઇચ્છા હોય તો આપણે બન્ને સૌરાષ્ટ્રમાં ગિરનારની તથા દ્વારકાની
 યાત્રા કરવા જઈએ. ઇસર બારોટને પોતાની પત્નીનું કહેલું શુકન યાદ હતું તેથી
 હા કહી. પછી પોતાના ભાણેજને તે ગામની માલેશી આપી કાકો ભત્રીજો
 સૌરાષ્ટ્રમાં આવ્યા, અને જુનાગઢ જઈ ગિરનાર ઉપર ચઢ્યા ત્યાં તો ઘણા
 મહાત્માઓના આશ્રમ હતા. દર્શન કરતા કરતા ઉપર ગયા એમાં પવન સામી
 ચાલતી ધુણીની શીખા જોઈ ત્યાં ગયા તો એક યોગી ધ્યાન કરી બેઠા
 હતા તેના પગમાં પડ્યા એટલે સામી દ્રષ્ટી કરી જોલ્યા કે, આવ બારોટ
 આસાં તેરે હોનાં નહીં નિરાશા. બેટા મેરે દર્શનકે લિયે તુમને બહુત તકલીફ
 ઉઠાઈ. આસા બારોટની ચક્ષુમાં પાણીની ધારા ચાલી. મહારાજ ! આપ દયાળુ
 છો, તે દિવસ મારી ભૂલ થઈ તેને માટે ક્ષમા માગું છું. યોગી જોલ્યા, કુચ્છ
 પ્રીકર નહીં, અબ તેરે ચોર તેરે ભત્તીજેકું કુચ્છ જાના હે ? ઇસર બારોટ જોલ્યા
 કે જેવી શુરની ઇચ્છા. પછી એક રામચાણી દોઢ પોતાના અપ્પરમાં દુધ લઈ
 અગ્નિ ઉપર ઉનું મેલી તેમાં એક કંદમૂળ લાવી નાંખ્યું. જ્યારે દુધ પાક્યું ત્યારે
 નીચે ઉતારી આંગળીથી હલાવી પોતે પીધું. જ્યારે અરધુ દુધ રહ્યું ત્યારે આસા
 બારોટ તરફ અપ્પર ધર્યું કે લે બચ્યા પીજા. અણકું બાણી આસા બારોટને
 ચીતરી ચઢી એટલે કહ્યું કે મહારાજ ! હું હમણાં જમેલો છું, મારી ઇચ્છા નથી;

એટલે ઇસર બારોટ તરફ જોઈ કહ્યું કે, લે બેટા ! ઇસરા તું પીજા. ઇસર બારોટે
 ઘણા ભાવથી કહ્યું કે લાવો મહારાજ હું પી જાઉં. પછી ઇસરા બારોટે ખરખર
 મોઢે માંડી ખીર પીધી અને પછી જુવે છે તો ચૌદ પ્રહારો નજર આવવા લાગ્યાં.
 ઇસર બારોટ યોગીના શરણમાં પડીને બોલ્યા કે મહારાજ ! આપના પ્રસાદથી
 મારું તો કામ પૂર્ણ થઈ ગયું. યોગી બોલ્યા કે, બહુત અચ્છ. બેટા, ઇશ્વરકા
 પૂજા ભજન કરો, તુમ પાત્ર હો. પછી દર્શન કરી ત્યાંથી ચાલ્યા ને દામાકુંડમાં
 સ્નાન કરી પાછા નગર તરફ રવાના થયા. નગરની ગાદી ઉપર તે વખતે જામ
 રાવળ હતા તેણે પોતાની ભુજાના બળથી આખો હાલાર દેશ કબજે કરેલો હતો
 અને દાતાર પણ તેવાજ હતા. તેની કચેરીમાં સાંજે વખતે કાંકો ભરીને હાજર
 થયા. પ્રથમ આસા બારોટે કવિતા સંભળાવી અને પછી ઇસર બારોટે પોતાના
 રચેલાં છંદ સંભળાવ્યા તે નીચે પ્રમાણે:—

છંદ.

આયા કચ્છ તે અવિકાર; લીના હાથમેં હાલાર,
 દીના હુષ્ટ જનકું દંડ, પ્રાકમ બતાયા પરચંડ.
 ચાદવ બંસકા અવતંસ, એપત હલાયુદ્ધકા અંસ,
 કચ્છી અરબી કે કાન, ઉડત તાકતા અસમાન.
 સિંહલદ્વિપકા શિરતાજ, ગિરિવર તુંગસા ગજરાજ,
 તોપાં બાજ બંદુક તીર, દેખત રિપુ મન દિલગીર.
 તેરી તિમ્મ તડિતા તેગ, દેખી અન્ન પૂરન દેગ,
 કીના કવિજનકા કામ, જુગ જુગ જીયો રાવળ જામ.
 નીકા બિછાયા તેં નગ્ર, એપે ઇંદ્ર પુરસેં અગ્ર,
 વસિયો ચ્યાર જુગાં વાસ, બારટ જપે ઇસર દાસ.

એ છંદ અને યુવાન અવસ્થાનો મધુર સુર સાંભળી આખી સભાનું તથા જામ
 સાહેબનું મન પ્રસન્ન થયું. સર્વ તારીફ કરવા લાગ્યા. તે વખતે એક પિતામ્હાર
 ભટ્ટ બેઠા હતા તે વિદ્વાન તથા વેદશાસ્ત્રનું અધ્યયન કરેલા એવા તેણે પોતાનું
 માથું કવિતા સાંભળી ડાલાવ્યું તે જામ સાહેબે જોયું, તેથી જામ સાહેબના મનને
 જરા શંકા આવી કે આ કવિતામાં કોઈપણ દોષ હોવો જોઈએ, નહીંતો પિતામ્હાર

ભટ માથું ડોલાવત નહીં. પછી કચેરી ખરખાસ્ત કરી. ઇસર ખારોટ તથા તેના કાકા આસો ખારોટ નીચે ઉતયા અને નગરમાં ગોસાંઈ ખાવાની જગ્યામાં ઉતારો રાખ્યો. ઇસર ખારોટના મનને વહેમ આવ્યો કે કચેરીમાં બેઠેલા બ્રાહ્મણે માથું ડોલાવ્યું તેથી જામ સાહેબે કદર કરી નહીં તેમ ખાવા પીવાનો બંદોબસ્ત ન થયો. પછી પોતાના કાકાને કહ્યું કે હું બજારમાંથી કાંઈ મીઠાઈ લઈ આવું. એમ કહી બજારમાં આવી પિતામ્બર ભટનું ઘર પહોંચી ત્યાં ઇસર ખારોટ ગયા. મનમાં એવો વિચાર કર્યો કે પ્રથમ તેને જઈને કહું કે તે મારી કવિતામાં શું દોષ જોયો કે મુંઠો હતાવે ? જો કાંઈ ન જાણતો હોય અને દ્વેષથી એમ કયું હોય તો તરવારથી કટકા કરું. પછી પિતામ્બર ભટના ફળીમાં તુળશીનો ક્યારો ચુનાથી બાંધેલો ઉંચો હતો તેની પછવાડે આવી છુપી રીતે ઇસર ખારોટ ઉભા રહ્યા. પિતામ્બર ભટ જાજર જઈ આવે આવે આશરીની કોર ઉપર હાથ પગ ધોવા બેઠા તે વખતે તેની પુત્રીએ પૂછ્યું, બાપા, આજે દરબારમાં કેમ વધારે વખત રોકાયા ? પિતામ્બર ભટે કહ્યું કે, બેટા આજ તો મારવાડના બે કવિઓ કચેરીમાં આવ્યા હતા. તેણે જામ સાહેબની કવિતા ઘણી સારી રચેલી હતી, તેમાં ઇસરદાસ નામના યુવાન કવિની ઉત્તમ રચના તથા કહેવાની છટા જોઈ આખી કચેરીનાં મનુષ્ય છક બની ગયાં. ત્યારે મારા મનમાં એવો વિચાર આવ્યો કે આવો ઉત્તમ કવિ તે જોઈ ઇશ્વરના શુભ ગાતો હોય તો સારું; મનુષ્યના શુભ તો ઉદર નિમિત્તે ગાવાના છે. એમ ધારી મેં મારું માથું ડોલાવ્યું તેથી જામ સાહેબને કાંઈ કવિતા વિષે શંકા રહી હશે એમ અનુમાન થાય છે. કારણ કે તેને ઉતારા વિગેરેનો કાંઈ બંદોબસ્ત જામ સાહેબે કરી આપ્યો નહીં. હવે હું પ્રાતઃકાળમાં દરબારમાં જઈશ અને તેની વિદ્વત્તાની પ્રશંસા કરીશ. એટલું સાંભળતાં ઇસરદાસનો ક્રોધ ઉતરી ગયો અને પોતાના અવળા વિચારનો પસ્તાવો થયો. પછી તુરત ત્યાંથી પ્રસિદ્ધ થઈ દોડીને પિતામ્બર ભટના પગમાં પડી ગયા અને બોલ્યા કે ક્ષમા કરો, ક્ષમા કરો ! હું પાપી એવો આપને શરણે છઉં. પિતામ્બર ભટે હાથ પકડી ઉભા કર્યા અને કહ્યું કે કવિરાજ ! આ શું કરો છો. આપ તો દેવી-પુત્ર છો, વિદ્વાન છો. ઇસર ખારોટે પોતાની સુખ્તાની વાત કહી બતાવી પિતામ્બર ભટે કહ્યું કે તેમાં તમારો દોષ નથી. મને તેજ બાબતનો વિચાર થતો હતો. હવે હું જામ સાહેબ પાસે જઈ સર્વ ખુલાસો કરીશ. ઇસર ખારોટે કહ્યું કે તમે તો દેવ છો, વૃદ્ધ છો, હું આપનો સેવક છું, મને પુત્રવત્ જાણી ઉપદેશ કરો જેથી મારે મોક્ષ સિદ્ધ થાય. પિતામ્બર ભટે કહ્યું કે ભાઈ આવી નમ્રતા અને વિનય છે. તેથી તમારું ઇશ્વર સાથે

કરશે. હું મેંશાં પ્રભુના ગુણ જાણ્યો, નીતિથી ચાલો, એમ આશિર્વાદ દઈ ઇસર બારોટને તેના ઉતારા તરફ મોકલ્યા. ઇસર બારોટ ઉતારે આવ્યા અને પોતાના કોકાને સર્વ હુકીકત કહી.

બીજે દિવસે પ્રાતઃકાળમાં પિતામ્બર ભટ્ટ જન્મસાહેબ પાસે ગયા અને ઇસર બારોટની કવિતાની ઘણી પ્રશંસા કરી. જન્મ સાહેબ ખુશી થયા. તુરત તેના ઉતારા માટે બદોબસ્ત થયો. સાંજે કચેરીમાં જન્મ સાહેબે કાકા ભત્રીજાને બોલાવ્યા અને ઘણું સન્માન કર્યું. પછી એક દિવસ જન્મ રાવળ ઇસર બારોટ ઉપર પ્રસન્ન થયા અને કહ્યું કે, બારોટ, જે તમારી ઇચ્છા હોય તે મારી પાસે માગો. ઇસર બારોટે હાથ જોડી કહ્યું કે આપ પાસે બીજું કંઈ મારે માગવું નથી. મારે દારકાનાથનાં દર્શન કરવા જવું છે માટે કૃપા કરી રજા આપો ! પછી જન્મ સાહેબે પોતાના દિવાનને બોલાવી આજ્ઞા આપી કે તમે ઇસર બારોટ સાથે દારકાં જાઓ અને એમની ઇચ્છા પ્રમાણે દાન પુન્ય બ્રહ્મલોજન કરી પાછા તેડીને અહીં આવજો અને નગારું નિશાન સાથે લઈ જાઓ. દિવાનજીએ હાથ જોડી કહ્યું કે જેવી આજ્ઞા. પછી બીજે દિવસે ધામધુમથી સવારી સાથે દારકામાં ગયા, રણછોડજીનાં દર્શન કર્યાં, હુજરો સાધુઓ તથા બ્રાહ્મણોને લોજન કરાવી દક્ષિણા આપી, જયજયકાર કરી, પાછા નગર આવ્યા. તે પછી જન્મ સાહેબે ઇસર બારોટને એક ગામ તથા હાથી આપી લાખ પશા કર્યા. ઇસર બારોટ ઘણો વખત નગરમાં જ રહેતા હતા. જન્મ સાહેબે ઇસર બારોટને ચારણોમાં લગ્ન કરવા કહ્યું, પણ ઇસર બારોટે ના કહી. જન્મ સાહેબના દરબારની. આગળની દોઢી ઉપરની મેડીમાં બારોટનો ઉતારો હતો. આસો બારોટ પાછા મારવાડમાં ગયા અને ઇસર બારોટ એક આંહી રહ્યા. એક દિવસ પ્રાતઃકાળમાં બહાર જઈ આવી ઇસર બારોટ નદીમાં આવ્યા તો એક તેર વર્ષની કન્યા વીરડામાંથી પાણી ઉલ્લેચતી હતી તેને ઇસર બારોટે પાણી આપવા કહ્યું. તે કન્યા ઇસર બારોટ સામું જોઈ બોલી કે, બારોટ, વિચારીને બોલજો. આપ મને એળખો છો ? હું આપના પૂર્વ જન્મની પત્ની છું. આંહી તું બેલ ચારણને ત્યાં મારો જન્મ થયેલો છે. મારો હવે તેર વર્ષની ઉંમર થઈ છે. હવે ઝટ સંભાળ લઈ લગ્ન કરો. તે સંભળતાં ઇસર બારોટને સ્મૃતી આવી, આંખોમાંથી પાણીની ધારા ચાલી, પોતાના થયેલા દોષ માટે ક્ષમા માગી, અને કહ્યું કે આપ રાત્રીએ દરબારની દોઢી ઉપર મારો ઉતારો છે

ત્યાં આવળે, હું હરિકિર્તન કરું છું તે સાંભળળે અને પછી વિચાર કરશું. પછી ઇસર ખારોટ ઉતારા ઉપર આવ્યા. રાત્રીની વખતે બહારના ચોકીદાર સીપાઇઓને ઇસર ખારોટ તેના મકાનમાં કોઇ સ્ત્રી સાથે વાત કરતા હોય તેમ લાગ્યું. પછી તે હોલના ખારણા પાસે આવી સાંભળ્યું તો ખાત્રી થઇ કે અંદર કોઇ સ્ત્રી છે. એમ બે દિવસ સાંભળી દોઢીના સીપાઇઓએ જામ સાહેબને વાત કહી જામ સાહેબને આશ્ચર્ય થયું કે તે વાત અસંભવીત છે, પણ સિપાઇઓએ કહ્યું કે અમે તે સમયે આપ સાહેબને દોઢી ઉપર બોલાવશું ત્યારે આપને ખાત્રી થશે. પછી બીજે દિવસે સ્ત્રીનો અવાજ આવ્યો કે તુરત જામ સાહેબને બોલાવી લાવ્યા. સિપાઇઓએ કહ્યું કે તે ક્યાંથી આવે છે, અને ક્યાં જાય છે, તે અમો દેખતા નથી. જામ સાહેબે ખારણા પાસે ઉભા રહી સાંભળ્યું તો સ્ત્રીનો અવાજ અંદર ધીમેથી સંભળાયો. તુરત જામ સાહેબે ઇસર ખારોટને ખારણું ઉઘાડવા હાક મારી. ઇસર ખારોટે તુરત ખારણું ઉઘાડ્યું. જામ સાહેબ જુઓ છે તો મેડીમાં કોઇ મળે નહીં. ઇસર ખારોટની ઢાલણી ઉપર એક શાલ પડેલી તે જરા ઉઘાણુ જેવું લાગ્યું એટલે જામ સાહેબે શાલ ઉપાડી તો કુલનો ઢગલો જોયો. જામ સાહેબ જરા હસીને બોલ્યા કે ખારોટે એટલાં પુષ્પો ક્યાંથી મંગાવ્યા? ખારોટે જવાબ આપ્યો કે આ દુનિયાંરૂપી બગીચો છે. તેમાં અનેક વૃક્ષો છે, તેની ઉપર અનેક પુષ્પો છે. પછી જામ સાહેબે બીજાં માણસોને ત્યાંથી રજા આપી અને એકાંતમાં ઇસર ખારોટને કહ્યું કે આપ કોઇ સ્ત્રી સાથે વાતો કરતા હતા એમ બરાબર મેં સાંભળ્યું છે તો કૃપા કરી કહો. ઇસર ખારોટે કહ્યું કે આપ જરા બહાર ઉભા રહો પછી આંહી પધારો. જામ સાહેબ બહાર ઘડીભર ઉભા રહ્યા પછી ઇસર ખારોટે અંદર બોલાવ્યા. જામ સાહેબ જુવે છે તો મહા દિવ્ય કાન્તિવાળી તુંબેલ કન્યા ઉભી છે. જામ સાહેબ મસ્તક નમાવી પગે લાગ્યા. પછી ઇસર ખારોટે પોતાના પૂર્વ સમયની હકીકત કહી બતાવી.. જામ સાહેબ હાથ જોડી બોલ્યા કે હે દેવી ! આપની શું ઇચ્છા છે તે કહો. દેવલખાઇએ કહ્યું કે આ ભક્તરાજના પૂર્વ જન્મની હું પત્ની છું, આપ સર્વ પ્રજાના પિતા છો, તેની સાથે મારાં લગ્ન કરી આપો. જામ સાહેબે કહ્યું કે જેવી આજ્ઞા. પછી બીજે દિવસે દેવલખાઇના પિતાને બોલાવી જામ સાહેબે તેની કન્યાનાં ઇસર ખારોટ સાથે લગ્ન કરવા કહ્યું. તેણે પ્રસન્ન થઇ હા કહી. પછી બીજે દિવસે ઇસર ખારોટનાં તે કન્યા સાથે શાસ્ત્રવિધિ લગ્ન કરી દીધાં, અને પોતે કન્યાદાન આપ્યું તે બાબતનું બીજું ગામ ઇસર ખારોટને બક્ષીસ આપ્યું. તેના વંશના

આજ પણ ઇસરાયી ખારોટ કહેવાય છે. તે નગર તાબાનાં હાપાહજનાળી તથા સંચાણા તથા માળીયા તાબાના ગામ વીરવદરકામાં છે. સંચાણું ગામ સમુદ્રના કીનારા ઉપર છે. ત્યાં ઇસર ખારોટ ઝાંઝો ભાગ રહેતા હતા.

એક વખત દેગામના રહીશ વરસડા ચારણ માંડણ ભક્ત દ્વારકાં જતાં હતા તે સંચાણે ઇસર ખારોટને મળવા આવ્યા. ઇસર ખારોટે પોતાની જ્ઞાતીના અને મહાભક્ત જાણી ઘણું સન્માન કર્યું, પણ સંચાણા ગામના લોકોને દરીયામાંથી મચ્છી લાવતાં માંડણ ભક્તે જોયા તેથી તેમનું મન દુખાયું અને ઇસર ખારોટના ઘણા આગ્રહ છતાં ત્યાં રહ્યા નહીં અને દ્વારકાં ચાલ્યા ગયા. માંડણ ભક્ત ઘરના શ્રીમંત હતા તેથી રણછોડજીની મહાપૂજા કરી રાત્રી વેળા આરતી ઉતારી પુષ્પો ચઢાવ્યાં; ગુલાબદાની હાથમાં લઈ ગુલાબજળ છાંટવા લાગ્યા તોપણ સાક્ષાત્ દર્શન થયાં નહીં ત્યારે માંડણ ભક્ત રીસ ચઢાવી રણછોડજીની મૂર્તિ સન્મુખ ઉભા રહી બોલ્યા કે મહારાજ દુનિયાનાં મનુષ્ય પાંચ કોસથી મિજમાન પોતાને ત્યાં આવે તો તેને ઉભા થઈ મળે છે, કેટલાક ખખર પૂછે છે. આપ ચૈદ્ર પ્રજ્ઞાંડના પતી થઈ હું ઘણે દૂરથી દર્શન કરવા આવ્યો પણ આપ તો કાંઈપણ બોલતા નથી એમ કહી હાથમાંથી ગુલાબદાની મૂર્તિ તરફ ફેંકી તે મૂર્તિને અજ્ઞાત નીચે પડી. તે જોઈ પૂજારો બોલ્યો કે ભક્ત આ શું કરો છો. આ તો પાપાણની મૂર્તિ છે. સુનાની દ્વારકા તો સમુદ્રમાં છે ત્યાં જાઓ તો સાક્ષાત્ દર્શન થાય. પછી પૂજારાને માંડણ ભક્તે કહ્યું કે ચાલ મને બતાવ. તે કંઈ જગ્યાએ સમુદ્રમાં દ્વારકાં છે. પછી અજવાળી રાત્રી હતી. પૂજારાની સાથે દરીયાના કીનારા ઉપર આવ્યાં. પૂજારાએ કહ્યું કે આ જગ્યાએ દ્વારકાં છે. ડુંગર ડુંગર જેવડા લોઠ પાણીના ઉછળતા હતા તેમાં માંડણ ભક્તે પોતાનું શરીર ઝુકાવી દીધું. અચાનક અંદર પડવાથી કીનારા ઉપરનાં માણસોમાં હાહાકાર થઈ ગયો. કેટલાક લોકો કહેવા લાગ્યા કે ભક્તનો જીવ ઠેકાણે નથી. કેટલાક કહેવા લાગ્યા કે ખરા ભક્ત છે. માંડણ ભક્તના નોકરો કળકળાટ કરવા લાગ્યા. માંડણ ભક્ત અંદર પાણીમાં ગયા કે તુરત પગતળે પગથીયાંનો આધાર આવ્યો અને જીવે છે તો સામે સુનેરી મહેલ અપાર કાન્તિવાળો જોવામાં આવ્યો; જેના દ્વાર ઉપર લાલ નીલમનાં તોરણ લટકેલાં છે, હજારો પાર્શ્વ હાથ જોડી ઉભા છે. મહેલની અંદર જઈ માંડણ ભક્ત જીવે છે તો નીલમણીના પલંગ ઉપર શ્રીકૃષ્ણ બીરાજે છે; સામા ઇસર ખારોટ બેઠા વાતો કરે છે; તે

જોઈ 'માંડણુ ભક્તને જરા શરમ લાગી અને વિચાર થયો કે ઇસર બારેટ
 અને ઇશ્વર બુદ્ધા નથી. પછી આવી કૃષ્ણ ભગવાનના ગુણ ગાવા લાગ્યા.
 કૃષ્ણ પ્રભુ ઉભા થઈ માંડણુ ભક્તને મળ્યા, પલંગ પાસે બેસારી પ્રસન્ન
 થઈ સર્વ સમાચાર બાળગોપાળના પૂછ્યા; કૃષ્ણ પ્રભુના મુગટ નીચે પાટો
 બાંધેલો જોઈ માંડણુ ભક્તે કહ્યું કે મહારાજ આપને કપાળે શું થયું છે ? ત્યાં
 કૃષ્ણપ્રભુ બોલ્યા કે હે ભક્તરાજ ! તમે ગઈ રાત્રીએ મારી મૂર્તિ તરફ
 ગુલાબદાની ફેંકી તે મને લાગી છે. તે સાંભળી માંડણુ ભક્ત પગમાં પડી
 ક્ષમા માગવા લાગ્યા. શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુ હસીને બોલ્યા કે ભક્ત હું તમારી ઉપર
 પ્રસન્ન છું; તમે મારી ભક્તિ બરાબર કરો છો; હવે તમે પાછા જાઓ;
 કારણ કે તમારા સેવકો તમારી બુદ્ધાઈથી રોઈ મરશે. માંડણુ ભક્ત બોલ્યા
 કે મહારાજ હવે શરણે આવેલાને તરછેડશો નહીં. કૃષ્ણ પ્રભુ બોલ્યા કે
 તમારે અવશ્ય પાછું જવું પડશે કારણ કે તમે ઘરેથી તમારી સ્ત્રીની રબ લીધા
 સિવાય છાનામાના યાત્રા કરવા આવ્યા છો તો તમારી સ્ત્રી સતી છે, પતિવ્રતા છે,
 પતિવ્રતાની ભક્તી પ્રભુ પ્રથમ સ્વીકારે છે. ત્યારે સંત માંડણુ ભક્તે કહ્યું કે, હા
 મહારાજ, તે મારી ભૂલ છે, ક્ષમા કરો, પણ હું આંહી આવ્યો તે કળિયુગનાં
 માણસો કેવી રીતે માનશે ? માટે આપની મૂર્તિ જે દ્વારકાના દેવળમાં છે તેના
 હાથથી મને મનુષ્યો દેખે તેમ પાઘડી મળવી જોઈએ. કૃષ્ણ પ્રભુએ જરા હસીને
 હા કહી કે જાઓ તેમ થશે. એટલામાં માંડણુ ભક્તની આંખો વીંચાઈ ગઈ.
 આંખો ઉઘાડી જુવે છે તો કીનારા ઉપર ઉભા છે. ત્યાં રાહ જોઈ બેઠેલાં
 માણસો માંડણુ ભક્તના પગમાં પડી ગયાં. પોતાના નોકરોનાં જોળીયાંમાં નવો
 જીવ આવ્યો. સર્વ મનુષ્યોને બળત થયા કે સુનાની દ્વારકા જોઈ માંડણુ ભક્ત
 બહાર આવ્યા. તોપણ ઘણાં માણસો કહેવા લાગ્યાં કે તે તો તરવામાં હુશિ-
 ચાર હશે માટે બે દિવસ રહી બહાર આવ્યો. સાંજ વખત થઈ; આરતી વેળાએ
 માંડણુ ભક્ત મંદીરમાં આવ્યા; હાથ જોડી પગે લાગ્યા અને પ્રભુના ગુણ ગાવા શરૂ
 કર્યા એટલામાં મૂર્તિનો જમણો હાથ જેની અંદર કસુંબલ સુનેરી છેડાવાળી પાઘડી
 હતી તે માંડણુ ભક્ત તરફ લાંબો થયો. માંડણુ ભક્તે તે પોતાને માથે બાંધવી શરૂ
 કરી. ઘણી વખત થઈ પણ પાઘડી ખુટે નહીં. પછી માંડણુ ભક્ત બોલ્યા કે બસ
 મહારાજ હવે હું બાંધીને થાક્યો છું; તારો તો પાર આવ્યો નહીં, એમ કરી હાથેના
 ઝટકો માર્યો ત્યારે પાઘડી ખુટી. હજારો માણસ તે જોઈ માંડણુ ભક્તને પગે પડી
 ગયાં અને સર્વના માનવામાં સત્ય વાત આવી. વળતી વખત માંડણુ ભક્ત

સંચાણે આવ્યા; ઇસર બારોટનાં દર્શન કરી બે દિવસ રહી ઘરે ગયા. તે વખતે માંડણ ભક્ત ઇસર બારોટની કવિતા બોલ્યા તે નીચે પ્રમાણે:—

ગીત. શાણોર.

- અરસ થકી અરક કહે ધન્ય ઇસર, શંકર કહેય તાળે શેષ;
સુરતે ત્રીસ કહે ધન્ય ઇસર, ઇસરરે ધન્ય કહે આ દેશ. ૧.
- તું જ તણી કરણી મુળ તણ, નિતનિત વધે અધિક મુખનુર;
દેવાં વાસ અન્યો અન્ય હુલ, હરિ પાસે તું જમ છ હનુર. ૨.
- ભક્ત સર્વને સદા વિશ્વંભર, માસ છ માસ કદીક મળે;
તું સાથે લાગી કોઇ તાળી, વનમાળી આંટીયે વળે. ૩.

અર્થ—અરસ (આસમાન) થી અર્ક (સૂર્ય) કહે છે કે, હે ઇસર બારોટ ! તને ધન્ય છે, તેમજ શંકર અને પાતાળમાંથી શેષનાગ અને તેત્રીશ કોડ દેવો તથા આદી ઇશ્વર, હે ઇસર ! તને ધન્યવાદ આપે છે. હે મુળના પુત્ર ! તારી કરણી એવી છે કે તારા મુખ ઉપર હંમેશાં તેજ વધે છે. દેવો તો એક બીજાને ઘરે કોઇ વખત જમે છે અને તું તો પ્રભુ પાસે હંમેશાં જમે છે. સર્વ ભક્તજનોને પ્રભુ મહીને છ મહીને ક્યારેક મળે છે પણ તારાથી વિશ્વંભરને એવો સ્નેહ લાગ્યો છે કે તું પાસેજ રહે છે.

બુનાગઢમાં તે વખતે રા'તું રાજ્ય હતું. રાનાં લાયાત વળેછ સરવૈયા હતા તે રા ઉપર બારવટે નીકળેલા હતા તેને સમજાવીને રા સાહેબે તેને અમરેલી તાબાનાં ૮૪ ગામો ગિરાસનાં આપ્યાં. વળેછ તથા જામ રાવળ સાદુલાઇ થતા હતા. પ્રથમ વળેછ બારવટે હતા ત્યારે જામ સાહેબને આગ્રય નગરમાં રહેલા હતા તે વખતથી ઇસર બારોટ સાથે ગાઢ સ્નેહ હતો. પોતે કવિતાના કીમતી તેમજ દાતાર પુરૂષ હતા. રા તરફથી પોતાને ગિરાસ મળ્યો ત્યારે ઇસર બારોટને નગરથી બોલાવી અમરેલી પાસે વરસડા ગામ છે તે બક્ષીસ આપ્યું તે વખતે ઇસર બારોટે કરેલી કવિતાનાં બે ચરણ છે તે નીચે પ્રમાણે:—

ગીત.

વળ પગે કોણુ દિયે વરસડો, દેવ પગે કોણુ લાંક દીઓ:

અર્થ—ઇસર બારોટ કહે છે કે વળજી સિવાય વરસડા જેવુ ગામ બીજો કોણુ દાનમાં આપે અને દેવ જે રામચંદ્રજી તે સિવાય લાંકા જેવું રાજ્ય વિલિ-
ષણને દાનમાં રીઝીને બીજો કોણુ આપે ?

વળજીની રાજધાનીનું શેહેર અમરેલી હતું. વળજીને કરણ નામનો એકજ રાજકુમાર હતો તે પણ મહા પ્રતાપી સોળ વર્ષની ઉમ્મરનો હતો. તેનાં લગ્ન વળજીએ ઘણી ધામધુમથી કરેલાં હતાં. એક વખત કરણે ઇસર બારોટને દશરોને દિવસે અમરેલી આવવા આગ્રહથી કહેલું એમાં એવો બનાવ બન્યો કે કરણ તથા તેની સ્ત્રી રાત્રીએ પલંગ ઉપર ચોર-ડામાં સુતેલાં હતાં; રાત્રીમાં એક સર્પ પલંગ ઉપર ચડી કરણના જમણા પગના અંગુઠા ઉપર કરડેલો; પ્રાતઃકાળમાં કરણની રાણી નળીને જુવે છે તો પોતાનો પતી મૃત્યુ પામેલો જોયો. આખું શરીર તથા આંખો લીલા રંગની થએલી હતી. બાઈ ધ્રુજવા લાગી. પોતાનાં સાસુને વાત કરી; તે આવી જુવે છે તો કરણનું શબ લુંકે છે. પછી વળજીને તુરત બોલાવી રાણીએ કહ્યું કે આપણું તો સર્વસ્વ આજ નાશ થયું. કરણની આવી હાલત છે. એકનો એક પુત્ર, વળી કરણ જેવો, સાંભ-ળતાંજ વળજીનું હૃદય થડકવા લાગ્યું. તોપણ તે જ્ઞાની અને હીંમતવાન હતો. માણસોને બોલાવ્યાં, દરબારમાં કોલાહલ થઈ ગયો; ઘડીકમાં આખા શહેરમાં વાત ફેલાઈ ગઈ. દરબારમાં માણસો ભેળાં થઈ ગયાં. રા આંગણમાં વળજી આવી બેઠા. માંડવી તૈયાર કરવા લાગ્યા. એટલામાં ઇસર બારોટ અમરેલીના પાદરમાં આવ્યા. તે બપોર વળજીએ સાંભળ્યા એટલે ચાકરને મોકલ્યો કે જઈને ઇસર બારોટને કહો કે હમણાં તમે પાછા ચઢી જાઓ. દશ બાર દિવસ પછી પધારજો. ચાકર સામો ગયો. ઇસર બારોટ તેને પૂછતા હતા એટલામાં તો ચાકરની આંખોમાંથી પાણીની ધારાઓ ચાલી. ઇસર બારોટે કહ્યું કે છે શું છે ? ચાકરે કહ્યું કે, કરણ તો ગામતડું કર્યું. ઇસર બારોટ કહે છે કે શાથી ? ચાકરે કહ્યું સર્પ ડંશથી. ઇસર બારોટ ઘોડું પડતું મૂકી દરબારમાં આવ્યા; જુવે છે તો વળજી શુન્ય થઈ બેઠા છે. ઇસર બારોટ માણસોને કહ્યું કે કયા ચોરડામાં કરણ છે ? ત્યાં મારે જવું છે. વળજીએ કહ્યું કે બારોટ હવે કરણ એવા નામની નીશાની છે; ત્યાં જવાથી શું છે ?

તોપણ ઇસર બારોટે 'માન્યુ' નહીં ને ત્યાંથી સર્વ ભાઈઓને બહાર કાઢી ઇસર બારોટ ચોરડામાં ગયા. સર્વ મનુષ્યોને ત્યાંથી બહાર કાઢ્યાં, એક ગંગાજળનો ઘડો મંગાવ્યો, ઘીના દીવા કર્યા, ધુપ કર્યો; પછી ચોરડો બંધ કર્યો. બહારનાં માણસો કહેવા લાગ્યાં કે આ કળિયુગનો સમય છે; ઇસર બારોટે ઉતાવળ કરી છે. કોઈ કહે છે કે ભાઈ ઇસરા કે પરમેશ્વરા એ પ્રભુના ભક્ત છે, ટેકવાળા છે, સાદું થશે. પછી અંદર જઈ ઇસર બારોટે ચાર દેવની આરાધના કરી તે પ્રસંગની કવિતા.

ગીત.

ધનંતર મયંક હણું શુક ધ્રાઓ, નર રૂઢ પાળક નવડ;
એકવારડી કરણ ઉઠાડો, વરણ ખટ તણો પ્રયાગ વડ. ૧

જો તું આવી નહીં જવાડે, સરવૈયો દીનાંચો શામ;
તુંજ તણો ઔષધ ધનંતર, ક્રીએ દિવસ આવશે કામ. ૨

કરણ જીવશે માનશે ગુણ કવિ, કંઈક જગતનાં સરશે કાજ;
અમી ક્રીએ દિન અરથ આવશે, આપીશ નહીં જો શશિચર આજ. ૩

આણે મુળી કરણ ઉઠાડો, જગ સહ માને સાચ જેમ;
હડમત લખણ તણી પરસધ હવે, કોણ માનશે હુઈ કેમ. ૪

સરવ આશરે ચારે શુકર, નીપણ રેકજ મુળ નિપાડ;
અપકજ થણા અસૂર ઉઠવિયા, અમકજ એક કરણ ઉઠાડ. ૫

સુરથે સહી જીવાડણ સમરથ, ભુવન ત્રણે સરસાળ ભરે;
કોઈ ધાવરે ધાવ ધરમ કજ, કરણ મરે કબ્ય સાદ કરે. ૬

ધનંતર મયંક હણું શુક ધાયા, ગુણ ચારણ રાખણ ગરજ;
વાહન ચડી આવીયા ચહુંવે, ઇસરચી સાંભળી અરજ. ૭

સુત સાચર પવન સુત જગ સુત, આપોપે ધરિયા અધિકાર;
આયા ચહું વે કરણ ઉઠીયો, સુત વજ્રમલ ખટ વરણ સંધાર. ૮

વસમી વાર નમો લખમીવર, રખપણ જણ તુંથીજ રહે;
ઇસર અરજ સુણી ઝટ ઇશ્વર, કરણ જવાયો જગત કહે. ૯

અર્થ—ઇસર બારોટ કહે છે કે હે ધનવંત્રી ! હે ચક્ર ! હે હનુમાન ! હે

શુક્રાચાર્ય ! તમે ધાઓ (દોડો), કરણ કે આપ મનુષ્યને તથા દેવોને પાળવા-
વાળા છો, માટે ખટ વરણુને પાળવાવાળો એવો જે કરણ તેને જીવાડો. હે ધન-
વંત્રી ! દીનને પાળવાવાળો એવો જે સરવૈયો તેને આ વખતે આવી જો તું
નહીં જીવાડે તો પછી તારૂં ઔષધ કીચો દિવસ કામ આવશે. હે ચંદ્ર ! કરણ
જીવતો થશે તેથી તારો કવિ ઉપકાર માનશે અને આ જગતનાં ઘણાં કાર્યો
સુધરશે. માટે જો આજ તું અમૃત નહીં આપે તો પછી શું અર્થ આવશે. હે
હનુમાન ! જગત સર્વ સાચ માને તેવી રીતે સંજીવની મુળીયું લાવી કરણને
જીવાડો; નહીં તો લક્ષ્મણજીને મૂઝાંમાંથી બેઠા ક્યાં તે કોણ માનશે. હે શુક !
સર્વ તારે આશરે છે, ચાચકને માટે નવી જડી છુટી ઉત્પન્ન કર. કવિ કહે છે કે તારા
માટે મેં ઘણા રાક્ષસોને મૃત્યુમાંથી બચાવ્યા છે તો અમારે માટે એક કરણને
જીવાડ. હે દેવો ! તમે સર્વ જીવાડવામાં સમર્થ છો અને તેની ત્રણે લોક સાક્ષી
આપે છે માટે કોઈ ધર્મના કાર્ય માટે દોડો; કરણ મરે છે અને કવી સાદ કરે છે.
તે સાંભળી ધનવંત્રી, ચંદ્ર, હનુમાન અને શુક ચારણના કાર્ય માટે દોડીને આવ્યા.
ઇસર બારોટની અરજથી વાહન ઉપર ચઢી હાલ હાજર થયા. ધનવંત્રી તથા
ચંદ્ર તે બે સમુદ્રના પુત્ર અને પવનસુત હનુમાન અને ભૃગુના પુત્ર શુક ત
સહુ સહુના અધિકાર સામું બેઠા આવ્યા, અને ખટ વરણુનું સુધારવાવાળો
વળજીનો પુત્ર બેઠો થયો. ઇસર બારોટ કહે છે વિપત્તી સમયે હે લક્ષ્મીવર !
હું તમને નમું છું. ભક્તની ટેક તુંથીજ રહે છે. જગત્ સર્વ કહે છે કે ઇસર
ભક્તની વિનતીથી કરણને હાલ જીવાડ્યો તે સમયની કવિતા.

સોરઠા.

એકે મન ઉચાટ, રાખો નવં સજ્જન રૂઢે;
વસમી ટાળી વાટ, સળળી કરશે શામળો. ૧

બળતાં રાખ્યાં બાળ, બીજે બીલાડી તણાં;
સાદે આહી ચાળ, સાચો બેલી શામળો. ૨

ટાણે રાખી ટેક, ત્રીજે પાંચાળી તણી;
અપંગને ટેકો એક, સાચો રાખે શામળા. ૩

ગાંહેલો ગજરાજ, ચોથે તે છોડાવીયો;
લટકાળા ઈ લાજ, છેવટ રાખી શામળા. ૪

પાંચમમાં પ્રહલાદ, થંભ દેખી ઝાંખો થયો;	
સુણી ભક્તનો સાદ, ચલવી કીડી શામળા.	૫
નરસિંહ રૂપે નાથ, છઠે હરણાકંસ ચળ્યો;	
હરી વધારી હાથ, સંહાર્યો તેં શામળા.	૬
પથરે બાંધી પાજ, સમુદ્ર ઉપર સાનમેં;	
રાવણ વાળું રાજ, સઘળું રોળ્યું શામળા.	૭
લાખાગ્રહથી લાજ, અભંગ રાખી આઠમેં;	
કીધાં ઉત્તમ કાજ, સહ પાંડવનાં શામળા.	૮
લેતાં નાગર લાજ, નામેં નરસંયા તણી;	
મામેરું મહારાજ, સબળું પુર્યું શામળા.	૯
દશમેં તારે દ્રાર, કરહઠ બેઠો કોલવાં;	
બળીયા ફેરી બાર, સન્સુખ કીધાં શામળા.	૧૦
નામો પાળી નેમ, અગિયારસ રેહતો અચળ;	
અગનીમાંથી એમ, સાંભે રાખ્યો શામળા.	૧૧
આપ્યું થઈ અબલણ, બીખ હળાહળ બારશેં;	
પૂતનાના પ્રાણ, ચુશી લીધા શામળા.	૧૨
પરલે કીધાં પાપ, તેરશમાં ગુનકા તણાં;	
મારો તું માબાપ, સારજ લેજ શામળા.	૧૩
દારિદ્ર કીધાં દૂર, ચૌદશેં સુદામા તણાં;	
હું તો તૂંજ હજુર, સંકટ વેળા શામળા.	૧૪
આંખ્યો જઈ અસમાન, પનરેં બળ આંખ્યો પગેં;	
પ્રાણાવડને પાન, કેમ સમાણો શામળા.	૧૫
કણને ઇસર કાજ, સોળેં સજીવન કયો;	
રાખી પત મહારાજ, સેવક બાણી શામળા.	૧૬

પછી કરણના હાથથી ઇસર બારોટે ઓરડાતું બારણું ઉઘડાવ્યું તે નેહ માણસો ઇસર બારોટના પગમાં પડી ગયાં. જ્ય જ્ય શબ્દ થયો. કરણ પિતાને પગે લાગ્યો. માતાએ આવી ઓવારણાં લીધાં, હુન્નરો રૂપી-

ચાતું દાન પુન્ય થયું. તે વખતે ઇશ્વરીયા ગામ પ્રસન્ન થઈ વનજીએ ઇસર ખારોટને આપ્યું. ઇશ્વરીયામાં ઇસર ખારોટનાં સ્થાપેલા શંકર અદ્યાપિ છે. અને ઇશ્વરીયું નામ પણ ઇસર ખારોટનાં નામ ઉપરથીજ પડ્યું હશે. ઇસર ખારોટે પોતાની અવસ્થામાં સાત વખત પગપાળા હીંગળાજ માતાની યાત્રા કરી. તેમાં એક વખત હીંગળાજ પરસવા જતાં સિંધ દેશમાં એક નાહુના એવા ગામ-ડામાં ગોડ રાજપુતને ત્યાં ઇસર ખારોટ રાત્રી રહ્યા. ઘરઘણી રાજપુત શુન્ઝરી ગએલો. તેની વિધવા સ્ત્રી તથા એક સાંગો નામનો છોકરો હતો તેણે ઇસર ખારોટની સત્ય ભાવથી સેવા કરી અને કહ્યું કે અમે તમારા દેશનાં રહેવાશી છઈએ. પણ કોઈ મોટા દુકાળના સમયમાં અમારા વડવા આંહી ઢોર લઈ આવેલા ત્યારથી આંહીજ રહી ગયેલા. આંહી આપ જેવા ભક્ત સંત મહાત્મા કોઈ આવતા નથી. અમારાં ધન્ય ભાગ્ય કે આપનું અહીં આવવું થયું. પ્રભાત થતાં ઇસર ખારોટ હીંગળાજ તરફ જવા તૈયાર થયા તે વખતે તે સાંગાએ પોતાના હાથથી કાંતીને ઉનની ધાખળી વણાવેલી તે ઇસર ખારોટને દેવા લાગ્યો. ઇસર ખારોટે કહ્યું કે દીકરા હમણાં હું ધાખળી ક્યાં સાથે ફેરવીશ. વળતી વખત હું આંહી તારી પાસે જરૂર આવીશ ત્યારે કામળી લઈ જઈશ. પછી ઇસર ખારોટ ત્યાંથી હીંગળાજ તરફ ગયા, સાંગો ગામનાં વાછરડાં ચારતો હતો. ચોમાસાની પેહેલવાડમાં નદીને સામે કાંઠે વાછરડાં ચારતો હતો. ઘણા વરસાદ થવાથી નદીમાં પાણીનું પૂર આવી ગયું. ખીજા છોકરાઓ ઢોર લઈ વેળાસર નદી ઉતરી આવ્યા. સાંગો ઉતરવા ગયો, પણ પાણી અચાનક વધી જવાથી વાછરડાં અને પોતે નદીમાં તણાણાં. તે વખતે મોટો સાદ કરી ખીજા છોકરાઓને કહ્યું કે હું તણાઈ જઈ છું; મારી માતુને સંદેશો કહેજો કે પેટીમાં કામળી છે તે ઇસર ખારોટ આવે ત્યારે આપે. છોકરાઓએ ગામમાં આવી સાંગાની માતુને ખબર દીધા. બાઈ ખીચારી નદીને કાંઠે ગાઉ બે ગાઉ દોડી પણ સાંગાનો પત્તો લાગ્યો નહીં. છેવટ રોઈને ઘરે આવી. ગામનાં સર્વ મનુષ્યો કળકળાટ કરવા લાગ્યાં. તે વાતને થયાં ચાર માસ થયા એટલે ઇસર ખારોટ વળતી વખત તે ગામમાં રાજપુતને ત્યાં આવ્યા. બાઈ ચોશરીમાં બેઠી હતી; ઉભી થઈ ઇસર ભક્તને હસતે મોઢે આવકાર દીધો. બાઈએ વિચાર ક્યો કે જે ભક્તને સાંગાના મૃત્યુના ખબર કહીશ તો ચાલ્યા જશે, મોટે જરા પણ વરતાવવું નહીં, અને જમાડીને પછી રજા આપું. ભક્ત આવી ચોશરીમાં ખાટલા ઉપર બેઠા. પેલી બાઈએ પાણી ઉતું કરી ખારોટને નવરાવ્યા; પછી હાલ હાલ

ચઢી પોતાના ગામનાં સર્વ મનુષ્યોને રામરામ કરી સમુદ્રમાં ચાલ્યા ગયા તે સમયની કવિતા.

સંવત સોળ બાવિશ શુદ્ધ, નૌમી ચઢતર માસ;
 ઇસાણુંદ કવિ ઉદ્ધરે, વિશ્વ કરે વિશ્વાસ. ૧
 ઇસર થોડા ઝોકીયા, લવસાગરકે માંચ;
 તારણ હારા તારશે, સાંચા પકડી બાંચ. ૨

ગીત-સંપાળક.

કુડો દેવરો મંડાણ મૂળ ગિરી મેર સળે કુડો,
 કુડોહિ જમીકો પીઠ કુડો અહંકાર;
 કુડોહિ કોરલ અંભ પવન જમાવ કુડો,
 ગિરિધારી નાહી કુડો એક હીં ગોપાળ. ૧
 ખોટો માલ બળનાકો કોટ બેટ સળે ખોટો,
 બાજુ તમેલો ખોટો ખોટો ત્રિયા બંદ;
 ખોટો કામ જડિતારો નંગ ચા બનાવ ખોટો,
 મોટો ખોટો નાહી બાવો બાળહીં સુકુંદ, ૨
 જૂઠો હેત બંધવાંચો ગોતરી કુટુંબ જુઠો,
 માત પિતા સળે જૂઠો જૂઠોહિ મલકક;
 જૂઠો લાવ સાહરાકો પુત્ર પરીવાર જુઠો,
 એક જુઠા નાહી એહ આતમા અલખ્યા. ૩
 કાચો કામ કેલકારી મીનકારી કામ કાચો,
 કાચાકો બનાવ કાચો કાચો સળે કામ;
 કાચો રાજ ઇદ્રહીંકો આપહીં બ્રહ્માંડ કાચો,
 સાચો બાવા સાચો એક ઇસરાકો શામ. ૪

અર્થ—દેવલોકનું મંડાણ મિથ્યા છે તેમ મેર પર્વત પણ મુગથી મિથ્યા છે, ભુમીનું પીઠ પણ મિથ્યા છે. તેનો અહંકાર કરવો તે પણ મિથ્યા છે. કુરમ (કાચબો) અને અંબ (પાણી) તે મિથ્યા છે અને પવનનો સમુદ્ર તે પણ મિથ્યા છે.

એક ગોવરધનને ધારણ કરવાવાળો અને જાને પાળવાવાળો ઈશ્વર સત્ય છે. ૧. ખનનામાં ભરેલો માલ ખોટો છે તેમજ ડોટ (કીટ્ટા) અને એટ તે ખોટા છે. ઘોડા અને તેને પાંધવાના તખેલા, સ્ત્રી તથા ખીંદ (ધણી) તે પણ સર્વ ખોટાં છે. નંગ જે હીરા માણેક નીલમ તેથી જડેલા અલંકારો પણ ખોટા છે. સર્વથી મોટો એવો બાળસુકુંદ જે શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા તે ખોટો નથી. ૨. પોતાના ગોત્રમાંથી કુટુંબી ખંધુઓ તે પણ જુઠા છે. માતૃપિતા તથા આ સુલક (દેશ) પણ મિથ્યા છે. તેમજ બાદશાહી વંશવનો ઉપસોગ તથા પુત્ર પરિવાર તે સર્વ મિથ્યા છે. એક આત્મદેવ જુઠો નથી. ૩. વળી કેલકારી (ચુનાખંધ) મકાનોનાં કામ કરેલાં તથા મીનાકારી કામ કરેલાં તે પણ કાચાં છે, આ શરીરનું કામ કાચું છે તેમ બીજાં સર્વ કામ કાચાં છે. ઈંદ્રનું રાજ્ય પણ કાચું છે અને આ સર્વ પ્રજ્ઞાંક પણ કાચું છે. જુઓ બાપા એક ઇસર કવિના શ્યામ પરમાત્મા સાચા છે. ૪.

આ મોતીરામ છંદ ઇસર બારેટના રચેલા છે તે નાનો હરિરસ કહેવાય છે.

છંદ મોતીરામ.

હરી શુભ ગાય ઘણો શુભ થાય, પ્રિતીકર ગંગ તાણું જળ પાય;
હરી સમરે જન વૈકુંઠે જાય, ધર અવિચિત્ત હુવા હરિધ્યાય. ૧
પ્રભુ સમયા થકિ પાંડવ પાંચ, તયાં ભવસિંધુ ન લાગિય આંચ;
તયા પ્રહલાદ ડોટિ પંચ તાજ, તયાં હરિચંદ ડોટિ સત કાજ. ૨
તયા નવ ડોટિજ છઠ્ઠલરાય, તયાં ભવ બાર ડોટિ બજિરાય;
હરીજન તાર સિયા મહારાજ, યહી અમરાપર રાખિય આજ. ૩
હરી અવીનાસ કિયો અમરીષ, રહ્યો રૂપમાંગદ જે અંતરીષ;
ન કીધિય સિંધમ પ્રતિજ્ઞાય ભંગ, હરી અહુલ્યા કિર દીધોય અંગ. ૪
શરીર કુખનજાય કીધ સચંગ, સદાય વિભિષણ રાખિય સંગ;
હરી ગુર સંત કરો સતસંગ, રૂદ્રે ધરિ આપ વિશેષ ઉમંગ. ૫
ધરો નવ આપ રૂદ્રે કહી દેશ, કરો નવ માનવ દેહ કલેશ;
અલખમ ધણી રિય કીજીય આસ, વદે કવિ ઇસર એ વિસવાસ. ૬

અર્થ—પ્રભુના જે ગુણ ગાય છે. તેને ઘણો ફાયદો થાય છે. પ્રીતિ થકી અંત સમયે જો મનુષ્યને ગંગાજળ પાય અને પ્રભુનું સ્મરણ કરે તો તે વૈકુંઠમાં જાય છે. જુઓ, પ્રભુનું સ્મરણ એવું છે કે, ધુને અવિચળ પદ મળ્યું. પ્રભુના સ્મરણથી કાંઈ હરકત સિવાય પાંચ પાંડવ લવસાગર તરી ગયા. ભક્તોના શિરતાળ એવા પ્રહ્લાદ ભક્ત સાથે પાંચ કોટી જીવનો ઉદ્ધાર થઈ ગયો અને હરીશ્ચંદ્ર સાથે સસંકોટી જીવો તરી ગયા અને યુધીષ્ઠિર સાથે નવકોટી જીવ તયા; તેમજ બારકોટી જીવો બળિરાજ સાથે તરી ગયા અને પોતાના ભક્તોને તારી લઈ દેવ-ધામમાં રાખ્યા છે. વળી અંબરિષ રાજાને અમર રાખેલો છે તેમ અંતરિક્ષમાં રૂપમાંગદની રક્ષા કરેલી છે. ભીષ્મની પ્રતિજ્ઞા જોણે ભંગ કરેલી નથી, ગૌતમ રૂષીના શ્રાપથી પથ્થરની થયેલી અહલ્યાને ઉત્તમ એવો દેહ ફરીથી આપ્યો અને કુબજાનું વાંકું અંગ અળસાવી સુંદર સ્વરૂપ આપ્યું અને વિભિષણને ભક્ત બાણી સદાય સાથે રાખ્યો માટે ઇશ્વર રૂપ બાણી ગુરૂ અને સંત પુરૂષોનો સંગ કરો અને ભક્તી કરવા ઉમંગ રાખો. કોઈ ઉપર દ્વેશ કરો નહીં. આ મનુષ્ય દેહમાં કલેશ કરશો નહીં. એક પરમાત્માનીજ આશા; ઇસર કવી કહે છે કે પ્રભુનો દૃઢ વિશ્વાસ રાખો. સંપૂર્ણ.

॥ अथ ग्रंथ श्री हरिस प्रारंभः ॥

— ❁❁❁ —

दोहा.

लागाहुं पेहलो लळे, पिताम्बर गुरु पाय,
भेद महारस भागवत, पायो जेण पसाय. १

अर्थ—प्रथम पिताम्बर गुरुना अरुणमां नमुं छुं; जेना प्रसादथी उत्तम
रसवाणा भागवतना अर्थ हुं जाणी शक्यो.

दोहा.

जाडय टळे मन मळ गळे, निर्मळ थाये देह;
भाग्य होय तो भागवत, सांभळीये श्रवणोह. २

अर्थ—मननी जडता अने मेल टणी जाय अने पवित्र देह थाय जेवुं जे
भागवत सारां भाग्य होय तो श्रवणथी संभणाय.

दोहा.

भक्तवत्सल मोदे भगती, भांजपरा सहभ्रम,
मुजतणां क्रम मेटवा, कथुं तुंहारा क्रम. ३

अर्थ—हे लक्ष्मणे वहावा जेवा प्रभु ! मने तारी लक्ष्मि आप, अने मारा
मनना सर्व सदेह सांगी हर कर. मारां कर्म जे पाप ते मेटवा माटे हुं तारां
(कर्म) जे अस्त्रि कहुं छुं.

દોહા.

પીઠ ધરણિધર પાટલી, હરિ હોય લેખણ હાર;
તોય તારાં ચરિતાં તણો, પરમ ન લભે પાર. ૪

અર્થ—પૃથ્વીની પીઠ રૂપી પાટી (સ્લેટ) હોય અને વિષ્ણુ લખવાવાળા હોય તો પણ હે પરમ ઇશ્વર ! તારાં ચરિત્રોનો પાર આવે તેમ નથી.

દોહા.

તોરાં હું પુરાં તવી, શકાં કેમ સમરાથ,
ચત્ર મુજ સહ થારાં ચરિત, નિગમ ન જાણે નાથ. ૫

અર્થ—તારાં ચરિત્ર સંપૂર્ણ હું કેમ કહી શકું ? હે ચાર ભુજવાળા, તારાં ચરિત્રો વેદ પણ બાણતા નથી.

દોહા.

કથાં કેમ ઇસર કહે, જાંણ સકલ પ્રત રેત;
વાણી શ્રવણે મન વસે, નિત્ય અગોચર નેત. ૬

અર્થ—ઇસર ખારોટ કહે છે કે ચાર બાણના ભવો દરેક સ્થળમાં વસે છે તે સર્વમાં તેમજ વાણીમાં, શ્રવણમાં, મનમાં ઇશ્વર વસે છે; વળી તે નિત્ય છે, અગમ્ય છે, અને અપાર છે.

દોહા.

દૈવ કશી ઉપમા દીયાં, તેં સરજ્યાં સહસોય;
તુંજ સરીખો તુંહિજ તું, કહાં ન દુજો કોય. ૭

અર્થ—હે ઇશ્વર, હું તને કેવી ઉપમા આપું ? તેં સર્વ વસ્તુ સર્જેલી છે; તું જેવો એક જ તું છો, ખીલે કોઈ નહીં.

દોહા.

નારાયણ તું સંભરે, ડાહ્યા કારણ હરિ આજ;
જા દિન આ જુગ છંડિયેં, તા દિન તો શું કાજ. ૮

અર્થ—હે નારાયણ ! હે હરી, એ કારણથી આ વખતે મને તું યાદ આવે છે કે જે દિવસ આ દુનિયા છોડીને જવાનું થશે તે દિવસ તારીજ સાથે કામ પડશે.

દોહા.

આમ વછંટા માણસાં, હે ધર ભીલણ હાર;
ધરણીધર છાંંડીયાં, આસેં તું આધાર. ૯

અર્થ—આલથી એટલે સ્વર્ગમાંથી પડતા જીવોને પૃથ્વી ધારણ કરે છે; પણ હે પૃથ્વીના ધારણ કરનારા પ્રભુ, આંહીથી પૃથ્વી છોડ્યા પછી માત્ર તારો જ આધાર છે.

દોહા.

નારાયણ ન વિસારીયે, નિત પ્રત લીજે નામ;
જો લાભે મનુષ્યા જનમ, કીજે ઉત્તમ કામ. ૧૦

અર્થ—હે મનુષ્યો, નારાયણને ભુલી જવા નહીં અને હમેશાં તેના નામનું સ્મરણ કરવું અને ઉત્તમ કાર્યો કરવાં તે મનુષ્યાદેહનો લાભ છે.

દોહા.

નામ સુતીરથ નામવૃત્ત, નામ સલંભો કામ,
એકો અક્ષર તત્વફલ, જીહા જપો શ્રીરામ. ૧૧

અર્થ—ઇશ્વરનું નામ તેજ શ્રેષ્ઠ તિર્થ છે અને નામ તેજ વૃત છે અને વળી નામે તેજ લાલવાળું કાર્ય છે અને તે નામનો એકેક અક્ષર તત્વનું કૃપા છે માટે જીભથી શ્રીરામ નામ જપો.

દોહા.

રામ જપંતો રે રુદા, આલસ મ કર અજાણ;

જો તું ગુણ જાણો નહીં, પુછે વેદ પુરાણ.

૧૨

અર્થ—હે મન ! તું હમેશાં રામનું સ્મરણ કરતો રહે અને તેમાં કદી આળસ કરીશ નહીં; અને જો તું પ્રભુના ગુણને ન જાણતો હો તો વેદ અને પુરાણનું શ્રવણ કર.

દોહા.

જુધા ન માજે પાણીયેં, ત્રશા ન છીપે અન્ન;

મુક્તિ નહીં હરિનામ વિણ, માનવ સાચે મન્ન.

૧૩

અર્થ—ભુખ લાગે તે પાણીથી મટે નહીં અને તરસ લાગે તે અનાજથી મટે નહીં, તેમ મુક્તિ ઇશ્વરના શુદ્ધ મનના નામસ્મરણ શિવાય મળે નહીં.

દોહા.

જ્યાં જાગે ત્યાં રામ જપ, સોતા રામ સંભાર;

આતમ વેઠત ઉઠતાં, ચાલંતા ચીતાર.

૧૪

અર્થ—હે મનુષ્ય, જ્યારે તું નિંદ્રાથી જાગ ત્યારે રામ નામનું સ્મરણ કર અને સુતી વખતે પણ રામ નામને યાદ કર. હે જીવ, તેમજ બેસતાં ઉઠતાં ચાલતાં પ્રભુને સંભાર.

દોહા.

આઢેહીં નારાયણા, જે નર નામ લહંતં;
તે જમરાણા પરહરે, કેશવ ચરણ રહંત.

૧૫.

અર્થ—જે મનુષ્ય સહેજે ઇશ્વરનું નામ લીધે છે તે યમરાજના કંદમાં ફસાતો નથી અને કેશવ પ્રભુના ચરણમાં રહે છે.

દોહા.

કેશવ કહિ કહિ સમરીયેં, નવ સોઝ્યેં વિસાર;
રાત દિવસકે સમરણેં, કવહુક લગે પુકાર.

૧૬

અર્થ—કેશવ પ્રભુનું નામ લઈને સ્મરણ કરવું અને તેને વિસારીને નિદ્રા પણ કરવી નહીં એમ રાત્રી દિવસના સ્મરણથી કોઈ વખત પ્રભુના શ્રવણમાં અરજ સંભળાશે.

દોહો.

રહે વિલંભે રામરસ, અણરસ ગણે અલપ;
ए महा ध्रु आतमा, ए तीरथ ए तप्प.

૧૭

અર્થ—જે મનુષ્ય રામની ભક્તિના રસને ચાહે છે અને બીજા તમામ રસોને તુચ્છ ગણે છે એજ અચળ આત્મારૂપ મોટા ઇશ્વરને જાણે છે અને તિર્થ તથા તપ પણ ઇશ્વરના ભજનમાં છે.

અથ ગાહા : દેવી સ્તુતી.

રિધ સિધ દીયણ કોહલા રાણી,
બાળા બીજ મંત્ર બ્રહ્માણી;
વિયણ યુક્તી દે અવિરલ વાણી,
પણાંકીત જેમ સારંગ પાણી.

૧

અર્થ—હે કોહલા પહાડમાં વસવાવાળી મહારાણી હીંગળાજી ! તું રિદ્ધિ અને સિદ્ધિને આપવાવાળી છે. વળી હે બાળા ! તું બીજ મંત્ર એટલે આંકાર રૂપ છે, તેમજ બ્રહ્માણી રૂપ તું જ છે. મને નવીન યુક્તિવાળી વાણી આપ, જેથી સારંગપાણી એટલે ધનુષ્ય ધરનારા ઇશ્વરની હું કીર્તિ ગાઉં.

છંદ બેઆશરી.

વિલંબ કપિલ હે ગ્રીવ વિશ્વંભર,
દત્તાત્રી હરિ હંસ દામોદર;
રાહ વિકુંઠ ધનંતર રીલમ,
ગરુડારૂઢ પ્રથુ પ્રશની ગ્રમ.

૧

અર્થ—હે પ્રભુ ! કપીલદેવ તથા હયગ્રીવ રૂપ આપ છે. હે વિશ્વંભર ! દત્તાત્રેય તેમજ હરિચવતાર તથા હંસાવતાર રૂપે આપજ છે. હે દામોદર ! હે વૈકુંઠના રાજા ધનંતર અને રિલમદેવ પણ આપજ છે. હે ગરુડની સ્વારી કરનાર પૃથુરાજા અને પ્રશ્નીના ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થયા એવા આપજ છે !

છંદ.

મત્સ્ય કુરંમ વરાહ મહ મહા,
 નરસિંહ વામન નર નારાયણ;
 દ્વિજરામ રઘુરામ દિવાકર,
 કૃષ્ણ વૃધ કલકી કરુણાકર.

૨

અર્થ—હે સમુદ્રનું મંથન કરવાવાળા મત્સ્યાવતાર તથા કચ્છાવતાર, નૃસિંહાવતાર વામન અવતાર રૂપ આપજ છે. હે નરનારાયણ ! દ્વીજરામ (પરશુરામ), રામચંદ્ર, સુર્યવંશી, તથા કૃષ્ણાવતાર તથા બૌદ્ધાવતાર આપજ છે. હે દયા કરવાવાળા કલકી અવતાર પણ આપજ છે.

છંદ.

બઢી અવતાર તુંહી બઢ વંધણ,
 ભક્ત તણાં ધરિયા દુઃખ મંજણ;
 તવિજે હરિ અવતાર તુંહારા,
 સદગતિ લહી છૂટે સંસારા.

૩

અર્થ—હે બળી રાજને બાંધવાવાળા, વામન અવતાર આપજ છે અને ભક્તોનાં કષ્ટ ભાંગવા માટે આપે અવતાર ધારેલા છે એ અવતારનાં ચરિત્રો જે વર્ણવે છે તે મિથ્યા સંસારથી છુટીને સદગતિ પામે છે.

છંદ.

ચવતાં ચરિત તુંહારા ચેતન,
 જન્મ નહીં પુનરપિ માનવજન;

અકલ અજન્મા અલલ અલેપમ,

કમ હું છુટીશ તુજ કથતાં કમ.

૪

અર્થ—હે ચૈતન્ય રૂપ ભગવાન, તમારા જન્મનાં ચરિત્રો જે ગાય છે તે મનુષ્યને ફરીથી જન્મવાપણું રહેતું નથી. આપ અકળ છો, અજન્મા છો, અલલ છો, અને અલેપમ એટલે કોઈ વસ્તુમાં લુપ્ત થએલા નથી તેથી કમ જે પાપ તે તમારા કમ જે ચરિત્રો તે કહેતાં હું છુટી જઈશ.

છંદ.

માહરાં અક્રમ મેટવા માહવ,

કમ હું કથિશ તુંહારા કેશવ;

નામ તુંહારો હું ઘણ નામી,

શ્વાસ ઉસાસ સંભારિશ સ્વામી.

૫

અર્થ—મારાં હૃદયમાં અર્જસાવવા માટે હે માવા, હે કેશવ, હું તારાં ચરિત્રો ગાઈશ, અને હે બહુનામી, શ્વાસ ઉશ્વાસ લેતાં મૂકતાં હું તમને સ્વામી રૂપ સંભારીશ.

છંદ.

આઠ પોહોર અનંત ઉલાવિશ,

રાત દિવસ હરિ રુદે રહાવિશ;

માંડે પૂજા તૂજ મહણ મથ,

સઘલો શરિર કરિશ એમ સુક્રીયથ.

૬

અર્થ—હે અનંત પ્રભુ, હું આપને અષ્ટ પહોર હુલાવિશ (રમાડીશ) અને રાત્રિ દિવસ હે હરી, આપને હૃદયમાં રાખીશ, હે સમુદ્રનું મંથન કરાવાળા તમારી પુજા કરીને મારું સર્વ શરીર શુભ કાર્યમાં લગાડીશ.

છંદ.

ગલકા સિલા સિલા ગોમત્તી,
મંડે વે સંગમ મૂરત્તી;
સાળિગરામ સિલા સુધ શેવીશ,
અગર ધૂપ ચંદન ઉચ્ચેવિશ.

૭

અર્થ—ગલકા નદી તથા ગોમતીમાંથી સાળીગરામની શિલા (પાષાણ) રૂપ મૂર્તિઓ માંડી તેની શુદ્ધ મનથી સેવા કરીશ અને અગરનો ધુપ કરીશ તેમજ ચંદનનો ઉપેવીશ (લેપ કરીશ).

છંદ.

અનંત ઉર આરતી ઉતારિશ,
ષોડષ પ્રકાર પૂજ સંભારિશ;
ભાવ ભક્તી કરતો જગ ભાવન,
પતિત શરીર કરિશ એમ પાવન.

૮

અર્થ—હું અનંત પ્રભુ, હૃદયથી હું આપની આરતી ઉતારીશ તેમ ષોડષ પ્રકારથી સંભારીને પુજા કરીશ. હું જક્તના મનને ભાવવાવાળા, હું ભાવથી તમારી ભક્તિ કરીને આ માટે પાપી શરીર છે તેને પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

ચરણ પવિત્ર કરિશ હું ચત્રભુજ,
ત્રિગુણનાથ નાચી આગલ તુજ;

ઇંદ્રી પવિત્ર કરિશ અપરં પ્રમ,
દમે જ્ઞાન તૂંજ દડતાં દમ.

૬

અર્થ—હે ચત્રભુજ (ચાર ભુજવાળા) પ્રભુ, તમારી આગળ નાચ (નૃત્ય) કરીને હું મારા ચરણને પવિત્ર કરીશ, અને હે પરમેશ્વર, દેતોને મારવાવાળા તમારા સ્વરૂપનું દ્રઢ જ્ઞાન મેળવી ઇંદ્રિઓ પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

ઉદર પવિત્ર કરીશ અપરંપર,
ચરણામૃત ધરીશ હું ચક્રધર;
પાવન રુદો કરિશ પુરશોત્તમ,
સંચે નામ તૂંજ શ્રી સંગમ.

૧૦

અર્થ—હે અપાર, હે ચક્રને ધરવાવાળા, હું તમારું ચરણામૃત પીને મારું ઉદર પવિત્ર કરીશ. હે પુરશોત્તમ, લક્ષ્મીજી સહિત તમારું નામ લઈ મારા હૃદયને પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

મન એમ પવિત્ર કરિશ પ્રભુ મોરો,
ત્રીકમ નામ ધરિશ દ્રઢ તોરો;
કર વે પવિત્ર કરિશ સાંજણ કર,
જોડી તુજ આગળે જગતગુરુ.

૧૧

અર્થ—હે ત્રીકમ પ્રભુ તમારું નામ હૃદયમાં દ્રઢ ધારણ કરી મારા મનને પવિત્ર કરીશ. હે સર્વ મનુષ્યને સજ્જનારા અને જગતના ગુરૂના તમારી આગળ જોડીને મારા બે હાથને પવિત્ર કરીશ.

छंद.

पवित्र खभाहुं करिश एणिपर,
अंक देवारिश शंख चक्र उपर;
पवित्र कंध एम करिश महाप्रभ,
तमे चरणादिश नित्य पोहोकर नभ. १२

अर्थ—शंख अकनी छाप लक्ष भारा भलाने पवित्र ओवी शीते करीश. डे
महा प्रभु, प्रसातने करवावाणा सूर्य नारायण तरङ्ग उलो रही आपना अरणु दिश
तमीने भारा कंध ने गरदन पवित्र करीश.

छंद.

कंठ एम पवित्र करिश करुणाकर,
गाइ चरित तूज गोपीवर;
मुख एम पवित्र करिश कुशमंजरा,
भ्रखे प्रसाद भक्त दुःख भंजरा. १३

अर्थ—डे दयालु, डे गोपीवर, तभारां आरित्रो गाछने हुं भारा कंठने
पवित्र करीश. डे लक्ष्मोनां दुःखने लांगवावाणा, सवारमां दातणु करी तभारे
प्रसाद भाछ हुं भारा मुखने पवित्र करीश.

छंद.

रसणा पवित्र करिश एम राघव,
भणो तूज गण तारण दधि भव;

ડસણ પવિત્ર કરિશ દામોદર,
આણંદ હસે તુજ ગિરિ ઉધર.

૧૪

અર્થ—હે રાઘવ, હે ભવસિંધુથી તારવાવાળા પ્રભુ, તમારા શુભ ગાઈ હું મારી જીભને પવિત્ર કરીશ. હે દામોદર, હે ગોવર્ધનને ધારણ કરવાવાળા, તમારી સામું હસીને હું મારા દાંતને પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

અધર પવિત્ર કરિશ ઉધારણ,
મુરકે તૂજ પ્રેમ મધુ મારણ;
નાશિકા પવિત્ર કરિશ એમ નિર્મલ,
પ્રભુ ઘુટે તો ચરણ પ્રીયંમલ.

૧૫

અર્થ—હે ભક્તોને ઉદાર કરવાવાળા, હે મધુ નામના દૈત્યને હણવાવાળા. તમારા પ્રેમથી મુરકી (હસીને) મારા અધર (હોઠ) ને પવિત્ર કરીશ; હે પ્રભુ તમારા ચરણને સુગંધી પદાર્થ લગાવી મારી નાસિકાને પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

સુક્રિયથ શ્રવણ કરિશ એમ સ્વામી,
નિજ ગુણ કથા સુણી વહુ નામી;
નિયણ પવિત્ર કરિશ નારાયણ,
પેચે રૂપ તો ભક્તી પરાયણ.

૧૬

અર્થ—હે સ્વામી, હે બહુનામી, તમારા શુભોક્તિ શ્રવણ કરી મારા શ્રવણ (કાન) ને સાર્થક કરીશ; અને હે ભક્તપરાયણ, તમારું સ્વરૂપ પેખે; (જોઈને) મારાં નીચણ (નેણ) પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

બ્રહ્મકુટી પવિત્ર કરિશ વિશ્વંભર,
ધારી ગૌ ચંદણ ધરણીધરઃ
મસ્તક પવિત્ર કરીશ મધુસૂદન,
વંદે ચરણ તૂજ જગ વંદન.

૧૭

અર્થ—હે વિશ્વંભર ! હે ધરણીધર (પૃથ્વીને ધારણ કરનાર), ગૌચંદનને
ચાંદલો કરી મારી બ્રહ્મકુટીને પવિત્ર કરીશ; હે મધુસૂદન (રાક્ષસ) ને મારવાવાળા
અને હે સર્વ જગતને નમવાલાયક, તમારા ચરણોમાં નમાવીને મસ્તક (માથું)
તેને પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

વચણ નપાપ કરીશ લક્ષ્મી વર,
મસ્તક ચાહે તુલસી મંજર;
ત્વચા પવિત્ર કરીશ દશરથ તન,
સરસવ લેપ કરિ હરિ ચંદન.

૧૮

અર્થ—હે લક્ષ્મીપતી, તમારે માથે તુલસીનાં માંજર ચાહે (ચડાવી)
મારા વચનને પવિત્ર કરીશ. હે દશરથના તન (પુત્ર), સરસવ તથા ચંદનનો
લેપ કરી ગામડીને પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

કાયા ન પાપ કરીશ એમ કૈશવ,
દંડવંત કરે તૂજ દડતાં દવઃ

રોમ રોમ તવ નામ રહાવિશ,
 એમ કરતો પ્રભુ શરણે આવિશ.

૧૬

અર્થ—હે કેશવ ! પ્રભુ, હું મારી કાયા (શરીર) ને એવી રીતે યવિત્ર કરીશ કે હે દૈત્યોને દાહ કરવાવાળાં તમારી આગળ દંડવત કરીને અને રોમ રોમ (રૂંવાડે રૂંવાડે) તમારું નામ રાખીશ એમ ભકતી કરતો હું આપને શરણે આવીશ.

છંદ.

મનસા વાચા કર્મણા માંહી,
 નરહર તો વિણ રાખિશ નાંહી;
 વિષે સંસારતણા હું વિસારિશ,
 શ્રીરંગ ગુણ તારા સંભારિશ.

૨૦

અર્થ—હે નરહરી (નૃસિંહ) ! મનને વચનને અને કર્મને તમારા શિવાય રાખીશ નહીં તેમજ આ સંસારના વિષય (ભોગ) તેને વિસારી દઈશ; માત્ર હે શ્રીરંગ પ્રભુ; તમારા ગુણગુણ કથન કરીશ.

છંદ.

મેં માહરી ઇંદ્રિ સહુ માધા,
 બલિ ઉદ્ધાર વિષે તો વાધા;
 નામ નાવ હું ચડિયો જગનૃપ,
 રખે હવે ડોલે રાવણ રપ

૨૧

અર્થ—હે માધા, હે બળિરાજનો ઉદ્ધાર કરવાળા, મેં મારી ઇન્દ્રિયો તારા સ્વરૂપમાં લગાડી છે. હે જગતના રાજા, હે રાવણના શિષુ રામ, કદી તું હુંથી ડોલીશ (ફરીશ) નહીં.

છંદ.

કરો ક્રપા તો સેવા કીજે
 લેવરાવો તો નામજ લીજે;
 પાલે રજા કોઈ ચરણ ન પામે,
 ભક્તવત્સલ પડિયો જગ ભામે ૨૨

અર્થ—હે ભક્તવત્સલ તમે ક્રપા કરો તો તમારી સેવા કરીએ અને તમે લેવરાવો તોજ તમારું નામ લઈ શકીએ. તમારી આજ્ઞા સિવાય કોઈ તમારે શરણે આવી શકે નહીં. હું તો સંસારના ભામે (મોહમાં) પડેલો છું.

છંદ.

ઘણાં દીરો વછટો ઘણાં નામી,
 સાથ તમાણો ત્રિભુવન સ્વામી;
 ભમતો રાખ્ય હવે જગભાવન,
 પ્રેમ ભક્તી દે ત્રિભુવન પાવન. ૨૩

અર્થ—હે ઘણનામી (બહુનામી) હું તમારા સંગથી ઘણા દિવસને બુદ્ધો પડેલ એવો છું, માટે હે ત્રિભુવનને પવિત્ર કરવાવાળા જગતને ભાવવાવાળા મને ભટકતો અજસાવી તારી પ્રેમ ભક્તિ આપ.

છંદ.

કૃપા રાખ્ય હવે હું તું કરતો,
 ધરણીધર મન મમતા ધરતો.

તુજ વિષે મતિ દે ધ્રુ તારણ,

કૂપ સંસાર કાઢ્ય શ્રવ કારણ.

૨૪

અર્થ—હે કૃષ્ણ, હે ધરણીધર ! હવે [મને હું તું] કરતો અળસાવ. હે ધ્રુ તારણ મારા મનની મમતા અળસાવી બુદ્ધિ તારા સ્વરૂપમાં રહે તેમ કર. હે સર્વના કારણ રૂપ, આ સંસાર રૂપી કૂપ (કુવા) માંથી મને કાઢ.

દોહો.

વણ અપરાધ વટમતો, રે રે ત્રિભુવન રાય

કર કુંડા શાસ્ત્રો ક્રષન, કર ક્રમ કૂડાં કાય. ૧૮

અર્થ—હે ત્રિભુવનના રાજા ! અપરાધ વિના વટમતો (દુઃખ દેતો) રહે રહે. હે કૃષ્ણ ભગવાન કાંતો શાસ્ત્રોને મિથ્યા ઠરાવો અને કાંતો કર્મને મિથ્યા કહો, જે માનવ દેહથી બનેલાં હોય તે.

દોહો.

एह पटंतर दाख्य इस, भक्तां वत्सलभ्रम,

कीधां अमके तम कीयां, धुर हरिपाप धरम ૧૯

અર્થ—હે ભકતોને બહાલા એવા પરીબ્રહ્મ પ્રથમ પાપ અને ધર્મ તે અમે કર્યા કે તમે એનો પટંતર (લેદ) દાખ્ય (કહે)

દોહો.

तारी इच्छा दीध ते, जीहां आदि जनम;

त्यां वयां हुता अमतणा, केशव कशा करम ૨૦

અર્થ—હે દેશવ પ્રભુ ! પ્રથમ છવોને તારી ઈચ્છાથી જન્મ આપ્યો ત્યારે અમારાં કરેલાં કર્મો ક્યાં હતાં.

દોહો.

આદિ તુજથી ઉપના, જગ જીવન સહ જીવ;

ઉંચા નીંચા અવતરણ, દે ક્યું વંશ દેવ. ૨૧

અર્થ—હે જગજીવન ! પ્રથમ તુંથી સર્વ છવ ઉત્પન્ન થયેલા છે; પછી હે દેવ, ઉચ અને નીચ દુગ્ધમાં જન્મ કેમ આપે છે ?

દોહો.

આપો પેં હુંતા અનંત, આપો તેં અવતાર;

પાપ ધરમકી પીડવા, લાયો જીવાં લાર. ૨૨

અર્થ—હે અનંત પ્રભુ ! આ છવો તારા સ્વરૂપમાં હતા એને તેં અવતાર આપ્યો પછી પાપ અને ધર્મ છવોની (લાર) સાથે પીડા દેવા કેમ લાગ્યો ?

દોહો.

અખિલ તુંહિજકે કોઈ અવર, વહુનામી વુજ્જવ;

લલ્લમીવર લેલે નહિ, સમવડ પ્રાણી સ્વ. ૨૩

અર્થ—હે બહુનામી ! અમને પુજવ (સમન્તવ) કે સર્વમાં તુંજ છે કે કોઈ બીજો ? હે લક્ષ્મીપતિ ! સર્વ પ્રાણીઓ તારી સરળામણીમાં આવે તેમ નથી.

દોહો.

આદિતણો જોતાં અરથ, ભાજે મૂજ ભરમ;

૫૫
પહેલાં જીવા પરઠીયા, કીયા ચ પહેલા ક્રમ. ૨૪

અર્થ—હે ઈશ્વર ! પ્રથમનો અર્થ જોતાં મારા મનનો ભ્રમ (સંદેહ) ભાંગે. હે પ્રભુ ! તમે પહેલાં જીવ પરઠીયા (રચેલાં) છે કે પહેલા કર્મ રચેલાં છે.

દોહો.

અક્રમ ક્રમ ઉપાય કર, જે જાગવીયા જીવ,
જગપતિ કોઈ જાણે નહિ, ગત થારી હયગ્રીવ. ૨૫

અર્થ—હે હયગ્રીવ ભગવાન ! સુકર્મ અને દુકર્મ પ્રથમ ઉત્પન્ન કરીને પછી જે જીવોને જગાડયા, હે જગપતિ. તે તમારી ગતીને કોઈ જાણી શકતું નથી.

દોહો.

જાણ ચીયારે જોયણ ધર, જાયા જણ દન જન્ત;
કીધા કોણ પાણે કૃશન, ઉત્તમ મધ્યમ અંત. ૨૬

અર્થ—હે કૃષ્ણ ! આ પૃથ્વી રૂપી ગુણમાં ચાર ખાણીના જીવો છે જે દિવસ તે જન્મ્યા તેને ઉત્તમ, મધ્યમ અને કનિષ્ઠ આપ સિવાય કોણે કર્યા ?

દોહો.

કીધા કોણ પહોંચે કૃશણ, વડા સમો સહવાદ;
આદ નકો તોરા અનત, આતમ ક્રમના આદ્ય. ૨૭

અર્થ—હે કૃષ્ણ મોટા સાથે વાદ કરતાં કોણ પહોંચે; હે અનંત, તારાથી પ્રથમ કોઈ નથી અને આત્મા તથા કર્મ પણ તારાથી આદી નથી.

દોહો.

ક્રમ ગત પૂછાં તું કને, ગોવિંદ હું ગેમાર;
ઘાડ વસંતી ડેડરી, પળે સમુદ્રાં પાર.

૨૮

અર્થ—હે ગોવિંદ ! કર્મની ગતી હું મુર્ખ છું તેથી આપને પુછું છું; જેમ
ખાંભોચીયાની ડેડરી સમુદ્રને પાર જવા કહે તેવી છે.

દોહો.

વૈદતણી વંશાવળી, કહો કીં વાચણ કામ;
મહા રોગ જીવણ મરણ, નીગમ લેતાં નામ.

૨૯

અર્થ—વૈદની વંશાવળી વાંચવાનું શું કામ છે, કારણ કે જીવણ મરણરૂપી
જે મહારોગ છે તે નીગમ (પ્રભુ) નું નામ લેતાં ટળે છે.

દોહો.

દીહ ઘણા માઝલ દણી, રઠિયો પેચે રૂપ;
માધા હવે પ્રકાસ મું, શિવ તાહરો સ્વરૂપ.

૩૦

અર્થ—હે માધવ ! આ દુનિયામાં ઘણા દિવસે તારું સ્વરૂપ જોઈને હું રળીયો
(રાજી) થયો છું. હવે હે કલ્યાણ કરવાવાળા ! તારું સ્વરૂપ મારી આગળ પ્રકાશ કર.

દોહો.

અજામેલ જમદલ અગાં, વઢટો વસમી વાર;
કીધો નારાયણ કહે, પુત્ર હેત પોકાર.

૩૧

અર્થ—અન્નમેળ નામનો એક ગ્રાહ્ય મધ માંસનો આહારી હતો, તે પોતાના મકાનની અગાશીમાં બેઠો હતો. મધના કેકરી બેલાન થઈ ત્યાંથી નીચે પડી ગયો. પડતી વખતે તેના પુત્રનું નામ નારાયણ હતું તેથી સંકટ વખતે નારાયણ કહી પુકાર કર્યો. તે પ્રભુના નામના પ્રતાપથી ચમરાળના દળ (ફોજ) આગળથી ખચી ગયો.

દોહો.

મન પાલેહીં મહ મહાણ, ચવિયેં જીહા ચંત;
આતમ પીયો અવજ્યહીં, અમર કરે અમરત. ૩૨

અર્થ—મનમાં ન હોય તોપણ જીભથી સમુદ્રમંથન કરવાવાળા એવા ઈશ્વરના નામનું ચિંતવન કરે તો જેમ અમૃતનું પાન કરવાથી આત્મા અમર થાય છે તેમ મનુષ્યને જન્મ મરણ મટી અચળ થાય છે.

દોહો.

નદે સાદ કીં નાથજી, સાદલીયાં જણ સંત;
આપણ નામ ઉલાવતાં ધેનું કાન ધરંત. ૩૩

અર્થ—સંત જનોના બોલાવવાથી નારાયણ કેમ ન બોલે; જુઓ પોતાનું નામ ઉલાવતાં (લેતાં) ધેનું પણ કાન માંડે છે.

દોહો.

જવ તલ જેતો જાલ નલ, સ્વોયણ દે વનચંડ;
એકહીં નામ અનંતરો, પરલે પાપ પ્રચંડ. ૩૪

અર્થ—જવ તલ જેટલો અગ્ની હોય તો મોટાં વનને બાળી દીએ છે, તેમજ માત્ર અનંત પ્રભુનું એક નામ લેતાં ઘણાં પાપો બળી જાય છે.

દોહો.

કહિયો ઇશર યું કહે, કણ જાયો કિરતાર;

બ્રહ્મા રૂદ્ર વિચાર ભ્રમ, નિગમ ન પામે પાર. ૩૫

અર્થ—પ્રથમના કવિયોની કહેલી વાણી ઉપરથી ઈસર બારોટ કહે છે કે, કિરતાર જે જગતના કર્તા તેને કોણે જન્મ આપ્યો તે વાતનો વિચાર કરતાં બ્રહ્મા અને રૂદ્રને પણ ભ્રમ (સંદેહ) થાય છે અને વેદ પણ પાર પામતા નથી.

—*❧*—

મોતીદામ છંદ.

બ્રહ્માય રૂદ્ર વિચાર બ્રહ્મ,

ન જાણેય તો રાય પાર નિગમ;

પ્રમેશ્વર તો રાય પાર પળેાય,

કુરાણ પુરાણ ન જાણેય કોય. ૧

અર્થ—હે પરમેશ્વર ! બ્રહ્મા અને રૂદ્ર (શંકર) પણ તારો વિચાર કરતાં મુંઝાય છે અને વેદ પણ તારો પાર પામી શકતા નથી અને તારો પાર લેવા પળેાય (નય છે) તો પણ કુરાણ તથા પુરાણ જાણતાં નથી.

છંદ.

અધ્ધર અધ્ધર તુંજ અવેવ,

દિનંકર ચંદ્ર ન જાણેય દેવ;

ત્રણે ગુણ તૂજ ન જાણેય તંત,
અહિસ સબદ ન જાણેય અંત.

૨

અર્થ—હે ઇશ્વર ! તારા અવેવ (લક્ષણ) નો અરધો અક્ષર અથવા પુર્ણ અક્ષર સૂર્ય તથા ચંદ્ર તથા દેવ પણ જાણતા નથી અને ત્રણ ગુણ બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ પણ તારો તંત (વીચાર) જાણી શકતા નથી, અને સહસ્ર મુખવાળો શેષ પણ તારો પાર પામતો નથી.

છંદ.

વડા બ્રહ્મ તુજ લહેન વિચાર,
પુરંદર તુજ ન પામેય પાર;
મલા મુની તુજ ન જાણેય ભેદ;
વિરંચિય તુજ ન જાણેય વેદ.

૬

અર્થ—હે પ્રભુ ! મોટા ગ્રંથો પણ તારો વિચાર જાણી શકતા નથી અને પુરંદર (ઇંદ્ર) તે પણ પાર પામતો નથી અને શ્રેષ્ઠ એવા મુનીવરો પણ તારો ભેદ જાણતા નથી, તેમ વળી વિરંચી (બ્રહ્મા) અને વેદ તારી ગતિને જાણતા નથી.

છંદ.

દામોદર તૂજ દશે દિગપાઠ,
કેતા એક પાર ન જાણેય કાઠ;
ડમા તોય પાર અગમ અલેખ,
લખમીય પાર ન જાણેય લેખ.

૪

અર્થ—હે દામોદર પ્રભુ ! તુંને દશ દિગપાળ તથા કાળ પણ બાણી શકતા નથી; વળી ઉમાશ્વતી તારું સ્વરૂપ અગમ્ય છે, અલેખ છે. તારા નિર્માણને લક્ષ્મીશુ પણ બાણતાં નથી.

છંદ.

મહાતંત તૂજ ન જાણેય માહ,
કિયો તૂજ કેળા આયો તૂજ કાહ;
અનીલાંચ નીલ કહંત અસેષ,
આદેશ આદેશ આદેશ.

૫

અર્થ—હે પ્રભુ ! તારા મોટા વિચારોને માત્ર પણ બાણતાં નથી, તુંને કેલે ઉત્પન્ન કર્યો અને તું આંહી શા માટે આવ્યો ? વળી તુંને કોઈ શ્વેત પણ વર્ણવે છે અને કોઈ સ્થામ પણ કહે છે, માટે તુંને તો નમસ્કાર છે.

છંદ.

અલાહ અથાહ અગ્રાહ અજીત,
અમાત અતાત અજાત અરીત;
અરત્ત અપિત્ત અસેત અનેસ,
આદેશ આદેશ આદેશ આદેશ.

૬

અર્થ—જેને કુરાનમાં અલાહ કહે છે તે પણ તુંજ છે અને પાર ન પમાય તેમ કોઈથી પકડી ન શકાય એવો પણ તુંજ છે, તારે માત્ર નથી, તારે પિતા નથી, તું જન્મેલો નથી, અને તારી રીત ઉલટી છે. વળી તું લાલ રંગવાળો નથી, તેમ પીળા રંગવાળો નથી, તેમ શ્વેતરંગવાળો નથી અને બીજો પણ નથી. કોઈથી છતી ન શકાય એવો તું છે. હે આદીશ્વર હું તમને નમસ્કાર કરું છું.

છંદ.

અનંચન શંચન ધંચન ધીશ,
 નીવાસન શાસન આસન ઈશ;
 નરાલ નતાલ નકાલ નરેશ,
 આદેશ આદેશ આદેશ આદેશ. ૭

છંદ.

કૃપાલ ગોપાલ મુપાલ કૃષ્ણ,
 વડાલ સંઘાલ છત્રાલ વૃસંન;
 મૃણાલ મુજાલ વિશાલ મુનેશ,
 આદેશ આદેશ આદેશ આદેશ. ૮

છંદ.

અમંગ અથાહ અપ્રેય અનૂપ,
 છલ્લોહ વદન મદન સ્વરૂપ;

વિરાગન રાગન વપ્પન વેશ,

આદેશ આદેશ આદેશ આદેશ.

૯

અર્થ—હે પ્રભુ ! તું અલંગ છો. વળી અથાહ (અતાગ) છો અને અપ્રેય (અન-હદ) કોઈની ઉપમા ન આપી શકાય એવો છો; વળી નિર્મળ મુખવાળો અને કામ-દેવના જેવા સ્વરૂપવાળો છો; તારે વિરાગ નથી તથા રાગ નથી; તારે શરીર નથી કાંઈ તેમ વેશ ધારણ કરેલ નથી. એવા હે પ્રભુ ! હું તને નમસ્કાર કરું છું.

છંદ.

કથે સુર નામ તેત્રીશેય કોડ,

જપે નર નારિ દોનું કર જોડ;

ગાવે મુખ નિત્ય સક્ત ગણેશ,

આદેશ આદેશ આદેશ આદેશ.

૧૦

અર્થ—હે આદી ધર્મ ! તેત્રીશ કોડ દેવો તારું નામ રટે છે અને સ્ત્રી પુરૂષો પણ બન્ને હાથ જોડી તુંને જપે છે અને શક્તી તથા ગણેશ હમેશાં મૂખેથી તારા ગુણ ગાય છે એવા હે પ્રભુ ! હું તને વારંવાર નમસ્કાર કરું છું.

છંદ.

ચિયારીય વાણિય શાણિય ચ્યાર,

વદે મુખ શાસ્ત્ર સુવેદ વિચાર;

ધ્રુવા રવી ચંદ્રસુ નામ ધરેશ,

આદેશ આદેશ આદેશ આદેશ.

૧૧

અર્થ—પરા, પરબ્રહ્મી મધ્યમા, વૈષ્ણવી એ ચાર વાણી તથા જરાયુજ, ધંડજ, સ્વેદજ અને ઉહ્લીજ એ ચાર ખાણી તથા શાસ્ત્રો અને વેદો તે મુખેથી

તારાજ શુભ ગાય છે, તેમજ ધુ, સૂર્ય, ચંદ્ર તે પણ તારું નામ રટે છે. એવા હે પ્રભુ ! હું તને વારંવાર નમસ્કાર કરું છું.

છંદ.

સર્વે કુળ મેરુય સાત સમુદ્ર,
ઉચારેય નામ અહોનિશ ઇંદ્ર;
સુખાં નવ મેલેય બ્રહ્મ મહેશ,
આદેશ આદેશ આદેશ આદેશ.

૧૨

અર્થ—નવ કુળ નાગ તથા સાત સમુદ્ર તથા ઇંદ્ર તે દિવસ રાત્રી તારું નામ ઉચારે છે અને બ્રહ્મા તથા શંકર મુખેથી તારું નામ છાડતા નથી એવા હે પ્રભુ, હું તને વારંવાર નમસ્કાર કરું છું.

છંદ.

સ્વત્રી દ્વિજ વંશ ગિયા શુદ્ર સ્વોજ,
હુંતોજ હુંતોજ હુંતોજ હુંતોજ;
અનંત પરાક્રમ તૂજ અનંત,
નહીં તુજ આદિ નહીં તુજ અંત.

૧૩

અર્થ—બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રીય, વૈશ્ય અને શુદ્રને તારા સ્વરૂપની ખોજ (તપાસ) કરતા ગીયા છે; તું તો છો છો ને છોજ; હે અનંત પ્રભુ ! તારાં અપાર પરાક્રમે છે; તારાથી આદી કાંઈ નથી અને અંત પણ કાંઈ નથી એવા હે પ્રભુ ! હું તને વારંવાર નમસ્કાર કરું છું.

છંદ.

નહીં તુજ રૂપ નહીં તુજ રેખ,
નહીં તુજ વપ્પ નહીં તુજ વેખ;

નહીં તુજ મીઠા નહીં તુજ માસ,
નહીં તુજ સુન્ય નહીં તુજ શ્વાસ.

૧૪

અર્થ—તારું રૂપ નથી, તેમ રેખા નથી તેમ તું અશરીર છે તેમ કોઈ પ્રકારનો તારો વેષ નથી; તું કોઈથી બુદ્ધો નથી, તેમ તારું સ્વરૂપ ભગાતું નથી વળી તું જડ નથી તેમ શ્વાસવાળો પણ નથી.

છંદ.

નહીં તુજ ચાલ નહીં તુજ વૃદ્ધ,
નહીં તુજ સાર નહીં તુજ સિદ્ધ;
નહીં તુજ વાસ નહીં તુજ વત્ત,
નહીં તુજ પાપ નહીં તુજ પુન્ય.

૧૫

અર્થ—હે પ્રભુ ! તું બાળક નહીં, તેમ વૃદ્ધ નહીં તેમ તારામાં ભેદ નહીં; તું સીદ્ધ નહીં, તું વસ્તીમાં નહીં તેમ અરણ્યમાં નહીં, તારે પાપ નહીં, તેમ પુન્ય નહીં.

છંદ.

નહીં તુજ નેમ નહીં તુજ નામ,
નહીં તુજ ઠોર નહીં તુજ ઠામ;
નહીં તુજ સાય નહીં તુજ ત્રાપ,
આપેંજ આપેંજ ઉપત્તોય ત્રાપ.

૧૬

અર્થ—હે પ્રભુ ! તારે નીમ નહીં તેમ નામ નહીં, તારે સ્થળ નહીં, તેમ ઠામ (ધર) નહીં, તારે મા નહીં તેમ ત્રાપ નહીં, તું તો પોતાથીજ ઉત્પન્ન થયો એવો.

છંદ.

મનેચ્છાય વીજ ચલાવણ મૂલ,
ઠવેચર વેચર સુક્ષ્મ સ્થૂલ;
વિરાટ સમાન નિપાવિય વ્રજ્જ,
અમે ફલ જેણ કીયા સુખ દુઃખ.

અર્થ—હે પ્રભુ ! તારા મનની ઇચ્છાફળી બીજ અને ચર અચરફળી સુખ તેમ સ્થૂળ અને સુક્ષ્મફળી થઇ એવું વૈરાટ સરીખું વૃક્ષ તેં નિપજાવ્યું. જેને સુખ ફળફળી બે ફળ છે.

છંદ.

નિપાવિય રૂપ ઉમે નરનાર
વધારિય જક્ત તણો વિસ્તાર;
ધરે ઇક પાપ ધરે ઇક ધર્મ,
કરે ઇક જીવ લગાવેય કર્મ.

૧૮.

અર્થ—હે ઇશ્વર, શ્રી અને પુરૂષ એ બેનું બેહું તેં ઉત્પન્ન કરીને જકતને વિસ્તાર વધાર્યો અને પાપ પુન્ય એવાં બે કર્મ જીવને પછવાડે લગાડ્યાં.

છંદ.

સ્વજાવણ આપ ત્રિવિધી સંસાર,
હુવો મજા આપજ રમ્મણ હાર;
ઘડે સહ આપજ હુતાય ઘાટ,
વણાવિય વિશ્વ કિયો વડરાટ.

૧૯

અર્થ—હે ઇશ્વર, તે ત્રણ પ્રકારનો સંસાર રચ્યો. મનુષ્ય, પશુ, પક્ષી અને વનસ્પતી તે સર્વમાં તું જ રમણ કરી રહ્યો છો, વળી સર્વના ઘાટ (આકાર) તું જ રચે છે એવું વધરાટ સંમાન વિશ્વ તે બનાવ્યું છે.

છંદ.

કેતા તૈય વાર બ્રહ્માય કીધ,
લિલા અવતાર કેતા તૈય લીધ,
વિસવ્વ વણાવિયે કેતાય વાર,
બ્રહ્માય હાથ દીયો વહેવાર.

૨૦

અર્થ—ઘણી વખત તે પ્રધાને ઉત્પન્ન કરેલા છે અને જગતમાં લીલા કરવા તે ઘણા અવતારો લીધેલા છે, અને આ દુનિયા તે ઘણી વખત બનાવેલી છે, અને તે બનાવવાનું કામ પ્રધાને હાથ સોંપેલું છે.

છંદ.

આપોપેય ઇચ્છાય આપ અલક્ષ,
લીલા અવતાર ચોરાસીઁ લલ્લ.
હુવો દિગમૂઠ બ્રહ્માય દેલ્લ,
અજંપાય દાલ્લવ્ય રૂપ અલેલ્લ.

૨૧

અર્થ—હે અલખ્ય પ્રભુ ! તારી ઇચ્છાથી લીલા કરવા ચોરાસી લાખ અવતાર લીધેલા છે તે જોઈ પ્રધા દિગમૂઠ થઈ ગયો; અજંપા બંધથી જપવા એવું તથા અપાર એવું જે તારું સ્વરૂપ અમને કહી બતાવ.

છંદ.

સનક સનાતન ગાન સૂરીત,
ચિતાવીય બ્રહ્માય હસચરીત;

સૂતો વડપાન સમાધી સમુદ્ર, માયાસુ સમેટિય બાલ સુકુંદ.

૨૨

અર્થ—સનકાદિક હમેશાં તારા શુણ્ણુનું સારી રીતે ગાન કરે છે, અને હંસા-
વતાર લઇને બ્રહ્માને ચેતાવેલા છે. હે પ્રભુ ! તું પ્રાગાવડના પાંદડા ઉપર તથા
સમુદ્રમાં સમાધી કરીને સુતેલો છે અને હે પ્રભુ ! તારી માયા તે લેખી કરી
લીધી છે.

છંદ.

ઉપન્નાય દાનવ દોય અર્જીત,
ભગે સવ દેવ હુવા ભયમીત;
પડ્ઠાય આવિ તુહારીય પુંઠ,
ઉવારી વસંન કહે સુર ઉઠ.

૨૩

અર્થ—ક્રોધથી જીતી શકાય નહીં એવા બે રાક્ષસો આ દુનીયામાં ઉત્પન્ન
થયા તેને જોઈ ભય પામીને સર્વ દેવો ભાગી હે પ્રભુ ! તારે પછવાડે આવી
દેવતાઓએ કહ્યું કે હે પ્રભુ ! અમારી સહાય કરવા ઉઠ.

છંદ.

પ્રમેસર સાંભળી દેવ પુકાર,
વહેવાય સજ્જ હુવો તણવાર;
વેહુંસુંય લિધિય હે કણ વાથ,
નિરોહર માય કિયો જુદ્ધ નાથ.

૨૪

અર્થ—હે પ્રભુ ! દેવોનો પુકાર સાંભળી તું રાક્ષસો સામે લડવા તૈયાર થયો.
એક બથમાં લઇને સમુદ્રમાં યુદ્ધ કર્યું.

છંદ.

વને મધુકીટ જસા વલ્લ બુદ્ધ,
 જીત્યો તુંય દાણવ વાહુય જુદ્ધ;
 દહતાંય આગલ દેવ દાતાર,
 વઢોડેય દેવ કેતા તૈંય વાર.

૨૫

અર્થ—મધુ કૈટભ જેવા બળવાન અને યુદ્ધીવાન રાક્ષસોને તું બુદ્ધના
 બળથી હાત્યો. હે ઉદાર એવા પ્રભુ ! કૈટલીક વખત તેં હમીતો આગળથી દેવને
 હોડાવ્યા.

છંદ.

કહેવાય દેવ વડા કોઈ કામ,
 રહ્યો સહ દૈત વિષે જલ્લ રામ;
 મહા ગડ પેઠ મહા જલ્લ મધ્ય,
 કિયો તૈંય કાજ પ્રથ્થવિય યુદ્ધ.

૨૬

અર્થ—દેવોનાં મોટાં કાર્યો કરવા હે ! રામ સર્વ રાક્ષસો સામે તું સમુદ્રમાં
 રહ્યો અને પૃથ્વી કાને મોટા મોટા કિલ્લાઓમાં તથા મહાજળમાં પેચી તેં
 યુદ્ધ કરેલું છે.

છંદ.

પ્રથિ સહુ જાતિય રેસ પિયાલ,
 દાઢાં ગ્રહ રાખિય દીન દયાલ;
 રાખી ધરવાર કેતાં તૈંય રામ,
 ચડે હિરણાચ્ચ વિષે સગરામ.

૨૭

અર્થ—હે હીનદયાળ ! પૃથ્વી રસાતળે જતી હતી તે વખતે તે વરાહનું સ્વરૂપ ધારણ કરી અને દાઢ ઉપર રાખી; વળી હિરણ્યક્ષ સામે સંગ્રામ વિષે ચડી ઘણી વખત પૃથ્વી રાખી.

છંદ.

આક્રસિયવાર કેતા તેંચ આવ,
વસાવિય ત્રીપુર અમ્રતવાંવ;
વેદારિય વાહર કેતિય વાર;
સજે મધુકૈટભ દૈત સંહાર.

૨૮

અર્થ—કેટલીક વખત આક્રેષ્ણ કરી પૃથ્વીને રાખી અને અમૃત રૂપી બીજ વાવીને ત્રણે પુર વસાવ્યાં અને કેટલીક વખત વેદની સહાય કરી અને ઘણી વખત મધુકૈટભ નામના દૈતોનો સંહાર કરવા તૈયાર થયા.

છંદ.

પેચે તેં વાર કેતા કલપંત,
વાંધી લે શ્રંગ પૃથ્વી બલવંત;
હલાવિય કેતિય વાર હંમહ,
મધે મેહરાણ તે એકલમહ.

૬

અર્થ—કેટલીક વખત કલ્પનો અંત જોઈને હે બળવાન ! આ પૃથ્વીને તો જોને શીંગડે બાંધીને રાખી છે અને હે એકલમહ સમુદ્રની, અંદર કેટલીક વખત ફેંચ કરી હુમલા કરેલા છે.

છંદ.

કેતા તેંચ લિધાય વાર ક્રષંત,
રિણાયરે રોઝિય ચૌદ રતંત;

મથે તૈંય વાર કેતા મેહેરાણ,
સુરાં લેય દીધ અમૃત સુજાણ.

૩૦

અર્થ—હે કૃષ્ણ ! કેટલીય વાર સમુદ્રને રોળીને તેં ચૌદ રત્ન લીધાં અને કેટલીક વખત સમુદ્રનું મંથન કરી તેમાંથી અમૃત લઈ દેવોને લીધું.

છંદ.

દઢે તૈંય કતાય વાર વહીંત,
ઇંદ્રાપર દિધોય શક્ર અજીત,
હણો નચ વાર કેતા હરણાંચ,
મવાનિય ભૈરવ દિધાય ભ્રમ;

૩૧

અર્થ—કેટલીક વખત તેં રાક્ષસોને દળી નાંખીને ઈંદ્રાપુર ઈંદ્રને અણત કરી આપ્યું અને કેટલીય વખત નૃસિંહરૂપ ધરી નખથી હિરણાક્ષને મારી લવાની તથા ભૈરવને લક્ષ લીધો.

છંદ.

પાઠે પલવાર કેતા પ્રહલાદ,
સુણ્યો તૈંય સેવક તારણ સાદ;
વાંધે તૈંય વાર કેતા વઝરાવ,
વગોડ્ય દાણવ કીધ કવાવ.

૩૨

અર્થ—કેટલીક વખત પ્રહલાદની પક્ષમાં સહાય કરી સેવકનો સાદ (પોશાક) સાંભળી તારી લીધો, કેટલીક વખત ખળી રાત્રને ખાંધો અને રાક્ષસો ઉપદ્રવ કરતાં તેને નિંદીત કર્યો.

છંદ.

જીત્યો તુંડ વાર કેતા વઢ જંગ,
રહાવણ તાત જનેતાણ રંગ;
ભેદે તેંય વાર કેતાય મુગોલ.
કરંતિય આણીય ગંગ કિલોલ.

૩૩

અર્થ—કેટલીક વખત બળવાનો સાથે યુદ્ધ કરી તેં જીત મેળવી અને વાસુ-
દેવ પીતા તથા દેવકી માતુની રક્ષા કરી માટે તને ધન્ય છે. વળી કેટલીક વખત
પૃથ્વીને વીંધીને કિલોલ કરતી એવી ગંગાને તું પૃથ્વી ઉપર લાવ્યો.

છંદ.

દેવાં તેંયવાર કેતા સ્વર્ગ લીધ,
કેતા ધ્રમ તુજ દેવે સુખ લીધ;
સ્વર્ગી વંશ વાર કેતા તેંય લેંચ,
પૃથ્વી લે લીધીય વિપ્રાંય પેશ.

૩૪

અર્થ—કેટલીક વખત તેં દેવાને સ્વર્ગ આપ્યું છે. કેટલાક દેવોએ તારા
ધર્મના પ્રતાપથી ત્યાં સુખ લીધું છે. કેટલીક વખત ક્ષત્રીઓ પાસેથી પૃથ્વી ખેંચી
લઈ તેં બ્રાહ્મણોને પેશ (કબજે) કરી આપી છે.

છંદ.

લિયા તેંયવાર કેતા ગઢ લંક,
સંરીલાય કુંભ મનાવિણ શંક;
દલે તેંય વાર કેતા દસકંધ,
બાંધે દધી દેવ છોડાવણ વંધ.

૩૫

અર્થ—કેટલીક વખત કુંભકર્ણુ જેવાને હાર પમાડી લંકાનો ગઢ છતી લીધો, અને કેટલીક વખત તે (દસ્કંધ) રાવણને ઢળી નાંખ્યો. અને હે બંધનને છોડાવવાવાળા, તેં કેટલીક વખત સમુદ્ર ઉપર પાળ બાંધેલી છે.

છંદ.

વિપે વૃજધાર પડતીય વાર,
ધરે ગિરિ વાર કેતા નિરધાર;
વજાડિય કેતાય ફેરાય વંસ,
કેતા તેંય ફેરાય જીત્યોય કંસ.

૩૬

અર્થ—વૃજને વિપે જળની ધારા પડતી વખતે ગોવર્ધન પર્વતને તેં કેટલીક વખત ધારણ કર્યો તેમજ ઘણી વખત વાંસળી વગાડી અને ઘણી વખત તું કંસ રાજાને છત્યો.

છંદ.

ધરે તેંય વાર કેતા હરિ ધ્યાન,
ગ્રહાવણ લોક અનોઅન્ય જ્ઞાન;
કેતા તેંય જીતાય વાર કલંગ,
જુગોજુગ કેતાય કીધા જંગ

૩૭

અર્થ—હે હરિ, કેટલીક વખત તું ધ્યાન ધરી રહેલો છે અને લેક્ષ્મીને પરસ્પર જ્ઞાન કરાવેલું છે, અને કેટલીક વખત તે કલંગ દેશને છતેલો છે, અને પ્રત્યેક યુગમાં તેં (જંગ) યુદ્ધ કરેલા છે.

છંદ.

અસંખ્યાય તૂજ તણા અવતાર,

બ્રહ્માય રુદ્ર લહેન વિચાર;
 નમો અતલિ બલ તાત આનંગ,
 નમો નિર્વાણ નમો નવ બંગ.

૩૮

અર્થ--હે પ્રભુ ! તારા અવતારે અગણિત છે, તેનો બ્રહ્મા તથા રુદ્ર વિચાર કરી શકતા નથી. હે આનંગ (પ્રદ્યુમ્ન) ના પિતા, હું તમને નમું છું. હે નિર્વાણરૂપ, હે નવલ અંગવાળા, હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો પ્રતિ સૂરજ કોટિ પ્રકાશ,
 નમો વનમાલિય લિલ વિલાસ;
 નમો લખ કામ લજાવન તન્ન,
 મનોહર મોહન રુપ મદન્ન.

૩૯

અર્થ--હે ઊંટિ સૂર્યની કાંતિવાળા વનમાળી ! લીલા કરવાવાળા, લક્ષ કામ-દેવ લજ્જત પામે એવા શરીરવાળા, હે મનોહર મોહન, હું તમને નમું છું.

છંદ.

વંદન ઉલાસત નેત્ર વિશાલ,
 સુકુટ કિરિટ અર્ચે ગલમાલ;
 વસત્ર સુપીત દેહી ધનવાન
 મક્રાક્રત કુંડલ શોભિત કાન.

૪૦

અર્થ--હે પ્રભુ, તમારું હંમેશ પ્રસન્ન મુખ છે અને મોટાં નેત્ર છે; આપે કીટ સુકુટ ધારણ કરેલ છે, ગળામાં અક્ષયમાળા પહેરેલી છે, પીળાં વસ્ત્રો છે.

વાદળના જેવો શરીરનો રંગ છે અને કાનની અંદર મકાઈત (મચ્છરનો આકાર) કુંડળ શોભે છે.

છંદ:

ઉમેકર દૂણ આયુદ્ધ અસંઘ,
સારંગ પદમ ગદા ચક્ર શંઘ;
નમો પંચ વદન્ન પુરુષ પ્રિત,
સુશામ સુનિલ સુરકત સુસિત. ૪૧

અર્થ—ચાર ભુજામાં અસંખ્ય આયુધ છે, સારંગ (ધનુષ્ય), પદમ (કમળ), ગદા, ચક્ર અને શંખ છે, પાંચ વદનવાળા મહા પુરુષ જે શંકર તેની સાથે પ્રીતિ-વાળા અને શ્યામ રંગ તથા લીલા, રાતા અને શ્વેત રંગવાળા હે પ્રભુ, હું તમને નમું છું.

છંદ:

સોહંગ સમ્ભૂત વિયાપક સઘ્વ,
દુવાદસ આંગલ ગાત્ર દુપ્રઘ્વ;
જદૂકુલ નાથ તું સ્વામિય જગ્ગ,
પદમ પતાક અલંકત પગ્ગ. ૪૨

અર્થ—પંચભુતવાળા સર્વ શરીરમાં વ્યાપક એવા અને દ્વાદશ (બાર) આંગ-ળના માપથી આ શરીરમાં રહેલ છે. હે બ્રહ્મ કુળના નાથ, તું સર્વ જગતનો ધણી છે અને પદમ (કમળ) તથા પતાકા (ધ્વજ) નાં ચિન્હોથી તારાં ચરણ શોભે છે.

છંદ:

પગારિય રેણું ધરે સિર પ્રંમ,

ધિયાવેય પગ્ગ અહોનિશ ધ્રમ;
 પુજે પદ પંકજ કોમલ પાણ,
 ઉદક ચઢાવેય ગંગા આણ. ૪૩

અર્થ—હે પ્રભુ, તમારા ચરણની રજ પર્મ (શંકર) પોતાના માથા ઉપર ધાવે છે અને ધર્મરાજ (ચમરાજ) તે તમારા ચરણનું ધ્યાન દિવસ રાત્રી છે અને આપના ચરણ કમળને કોમલ હાથથી પૂજે છે અને ગંગાજીનું ઉદક (યજ્ઞ) લાવીને ચઢાવે છે.

છંદ.

પલાળે અડસઠ તીરથ પગ્ગ,
 ઇંદ્રાદિક દેવ કરે સુ ઓળંગ;
 તલાસત પગ્ગ નવેનિધિ તમ્મ,
 મહા સિધ સાધક જાણેય મ્રમ ૪૪

અર્થ—હે પ્રભુ ! તમારાં ચરણને અડસઠ તિર્થો પળાળે છે (ધોવે) છે અને ઇંદ્રને આદિ દર્શ સર્વ દેવો તમારી ઓળંગ (ઉમેદવારી) કરે છે અને નવનિધી (લક્ષ્મી) તમારા પગ આંપે છે તેનો મર્મ (ભેદ) મોટા સિદ્ધ અને સાધક જાણે છે.

છંદ.

મહાત્મ જાણેય બ્રહ્મ મહેશ,
 સદા પગ આગલ લોટત શેષ;
 પગાંતલ માંડત સીસ પ્રયાગ,
 બસે પગ આગલ જ્ઞાન વિરાગ. ૪૫

અર્થ—હે પ્રભુ, તમારું મહાત્મ બ્રહ્મા અને મહેશ બળે છે, અને તમારાં ચરણ આગળ શેશનાગ લોટે છે, વળી તમારાં ચરણ નીચે પ્રયાગ તિર્થ પોતાનું મસ્તક રાખે છે અને જ્ઞાન વૈરાગ પણ તમારા ચરણમાં છે.

છંદ.

પિયે પગ રસસ બ્રહ્મા રાય પૂત્ર,
અમૃત સોરંભ ઘુટે અવધૂત;
પિયે પગ પ્રેમલ વેદ પુરાણ,
અળીયલ નાથ લિયે સુ અધ્રાણ.

૪૬

અર્થ—હે પ્રભુ, તમારા ચરણનો રસ (ચરણામૃત) બ્રહ્માના પુત્ર (બ્રાહ્મણો) પીયે છે અને તમારા ચરણકમળની સુગંધી અબધૂત ત્યાગી લોકો લીયે છે અને તમારા ચરણનો સુગંધી પવન વેદ તથા પુરાણ લિયે છે; વળી અળીયળનાથ (શેષ) પણ નાકથી સુગંધ લીયે છે.

છંદ:

રમે પગ છાંય મધૂકર રચ્ચ,
તવે પગ નાગ સરી ચાય તચ્ચ;
લચ્ચમિય પગ ધરે ઊર લેહ,
બુધી સુધ પગ તલે રહિ વેહ.

૪૭

અર્થ—હે પ્રભુ, તમારા ચરણોની છાંયામાં રૂપીરૂપી બ્રમરો રમે છે અને તક્ષક નાગ જેવા તમારા ચરણમાં રહે છે અને લક્ષ્મીજી ચરણોને પોતાની છાતી સાથે ચાંપે છે તેમજ બુદ્ધિ અને સિદ્ધિ બન્ને તમારા ચરણમાં

છંદ.

નમે પગ નારદ ગૌતમ નદ,
વંદે પદ ગ્રગ કપીલ વહદ;
ચહે પદ જન્નક સન્નક સૂર,
અરજ્જુન ઓધવ ત્યું અકરૂર.

૪૮

અર્થ--હે પ્રભુ, નારદ ઋષી અને ગૌતમ ઋષી અને મોટા
જુમાં નમે છે. એમજ ગર્ગ ઋષી તથા કપીલ ધણીજ વંદના કરે છે અને સનકાદિક
તથા જનક આદિ દેવો આહુના કરે છે. અર્જુન તેમજ ઓધવજી અને અકુરજી
પણ અરજુને નમે છે.

છંદ.

જપે પગ કોટિ છપ્પન જાદવ્વ,
વદે સુખદેવ જસા વિસનવ્વ;
પ્રણમેય પગ્ગ પુરાણ પવિત્ર,
ગાયત્રિય ગૌરિ સાવંત્રિયસીત.

૪૯

અર્થ--હે પ્રભુ, છપ્પન કોટી આદેવો અરજુનું ધ્યાન કરે છે અને સુખદેવ
જેવા વૈષ્ણવો અરજુને વંદે છે અને પવિત્ર એવાં પુરાણો આપના અરજુને પ્રણામ
કરે છે. વળી ગાયત્રિય તથા ગૌરી તથા સાવંત્રી તથા સીતા પણ પ્રણામ કરે છે.

છંદ.

શેવે પગ ચારણ ગંદ્રવ સિદ્ધ,
વંદે પગ રાજાય વંસ વિશુદ્ધ;

જુહારેય પગ્ગ જસા જયદેવ,
શેવક્ર અનેક કરે પગ શેવ.

૫૦

અર્થ—હે પ્રભુ, આપના ચરણને ચારણ, ગંધર્વ અને સિદ્ધ સેવે છે તેમજ પવિત્ર વંશવાળા રાજાઓ વંદે છે. વળી જયદેવ જેવા ચરણને નમે છે અને અનેક સેવકો ચરણને સેવે છે.

છંદ.

વડાસહ યોગિવંચે પગવાસ,
તુંહારાય પગ્ગ ન મેલુંય તાસ;
પરિમલ કમલ સદ્રસ પગ્ગ,
નિધાન પરમ્મ નિવારણ ત્રગ્ગ. ૫૧

અર્થ—હે પ્રભુ, સર્વ મોટા યોગીયો આપના ચરણોમાં વસવાની ઇચ્છા રાખે છે તે માટે હું પણ આપનાં ચરણ છોડીશ નહીં. સુગંધી ચુસ્ત કમળ સરીખા આપનાં ચરણ છે અને પરમ આનંદના ભંડારરૂપ નરકને અગસાવવા વાળા ચરણ છે.

છંદ.

અસા પગ તુંજ તણાય ઉદાર,
સેવંતાય પાપ ટલેજ સંસાર;
મઠેલ મઠેલ પગાં તુંય મૂજ,
તવે હરીનાથ અનાથાય તૂજ.

અર્થ—હે પ્રભુ, તારાં ચરણ જેવાં લાભદાયક છે કે જેને સેવતાં આ સંસાર

રમાં કરેલાં પાપો ટળી બચ છે તેથી મને પગથી તરછોડ નહીં, કારણ કે તુંને સર્વ લોહિ અનાથનો નાથ કહે છે.

છંદ.

અહલ્યાય દિધોય ઉત્તમ ંગ,

શરીર કુવ્રજ્યાય કીધ સચંગ;

દિનીનલ કૂવડ ઉત્તમ દેહ.

ન ભાગોય ના ગણિ નાગ સ્નેહ.

૫૩

અર્થ—ગૌતમ રૂપીની પત્ની અહલ્યા જે રૂપીના શ્રાપથી સત્યા થઈને પડી હતી તેને પાછો ઉત્તમ દેહ આપ્યો તેમજ નળ કુળડ રૂપીના શ્રાપથી વૃક્ષો થયા હતા તેને પણ ઉત્તમ દેહ આપી, અને કાલંદ્રીમાંથી કાળી નાગને નાગણીઓની વિનતીથી માર્યો નહીં અને તેને સાથેજ જવા દીધાં.

છંદ.

ગોવાલ સહીત રાખી તેય ગાય,

મહા દુઃખ હુંત છોડાવીય માય;

ત્રભે તેં કીધ અભેવન નાર,

મિલાવિય ગોપી ત્રકાસુરમાર.

૫૪

અર્થ—હે કૃષ્ણજી ! ગોવાળ સહીત ગાયોની રક્ષા કરી અને મહા કષ્ટમાંથી દેવકીજી માતુને છોડાવ્યાં અને અલેખન્યુની પત્ની ઉત્તરાને ગર્ભની રક્ષા કરી. નિર્ભય કરી ત્રકાસુરને મારી ગાયોને છોડાવી.

છંદ.

જીવાહિય નાર તણિ જયદેવ,

ગૃહે ચક્ર રાખિય પત્ત ગંગગેવ;

વજ્રોડિય રૂદ્ર કપાલ વ્રહ્મ.

કિયો શુકદેવ અતીત કરંભ

૫૫

અર્થ—જયદેવ સ્વામીની મૃત્યુ પામેલી પત્નીને સંભવન કરી અને પ્રદાના કપાળની રૂદ્રને પ્રદાહત્યા લાગેલી હતી તે છોડાવી અને શુકદેવજીને કર્મોથી ; મુક્ત કર્યા.

છંદ.

સુગ્રીવ તણો દુઃસ્વ ભાગ્યોય સદ્,

સુકાવિય કાલ જરાસન મદ્;

વિભીષણ લંકાય પાટ વેસાર,

આણી ધર સીત કલંક ઉતાર;

૫૬

અર્થ—સુગ્રીવજી દુઃખ એકદમ લાંગી નાખ્યું અને કાળયવન અને ગરાસનનો મદ (ગર્વ) ઉતાર્યો વળી વિભીષણને લંકાની રાજગાદી ઉપર બેસાડ્યો. સીતાજીને કલંક ઉતારી ઘેર લાવ્યા.

છંદ.

ઉવારિય શ્રાપ થકી અમરીષ,

સેવક કિયો તેય આપ સરીસ;

મહા ગજ ગ્રાહ છોડાવણ મંત,

સનાતન પાવન કેવલ સંત.

૫૭

અર્થ—અમરીષ રાજાને દુર્વાસાના શ્રાપથી બચાવ્યો અને સેવકોને

પેતાની જેવા બનાવ્યા અને મોટા હાથીને ગ્રાહ (ગ્રહ) થી છોડાવ્યો, અનાદીથી સંતનેજ પાવન કરેલા છે.

છંદ.

મગતાંય મૂઘર માંજન મીડ,
પલ્લે કોણ દેવ અમાણિય પીડ;
ત્રિજગ ત્રિવિધીસુ ત્રિકમ તાર,
ચત્રમુજ અટતમ ચેતન સાર.

૫૮

અર્થ—હે ભુધર (પૃથ્વી ધારણ કરનારા) ભક્ત જનોની ભીડને ભાંગવાવાળા આપ છે. આપ સિવાય બીજો દેવ અમારી પીડા ભાંગવા કોણ આવે ? ત્રિવિધી સંસારનાં ત્રિવિધી દુઃખથી હે ત્રિકમ! તમે તારવાવાળા છો, વળી ચાર ભુજવાળા છો. અને સર્વ આત્માના ચૈતન્યના તત્વરૂપ છો.

છંદ.

વળીમદ્ર વંધવ ગોકુલ વાલ,
સ્વમાત્રત સાધૂય દુષ્ટ સેંગાલ;
તવે જેય નામ અહોનિશ તમ,
જરાંતક કાલ ન વાપેય જન્મ.

૫૯

અર્થ—બળભદ્રના ભાઈ અને ગોકુળમાં બાળકરૂપે ક્રીડા કરનારા અને સાધુ ક્ષમા રાખવાવાળા અને દુષ્ટ જનોનો નાશ કરવાવાળા આપજ છો. તમારું જે દિવસ રાત્રિ નામ લે તેને વૃદ્ધાવસ્થાની અંતે પણ ચમં આવતા નથી.

છંદ.

મજે તવ નામ ટલ્લે મન ભ્રમ;

કથે હરિનામ ઘૂટેતાય ક્રમ;
જપે તવ નામ પ્રતિદીન જીહ,
સંસાર તિયા નહ ચાવેય સિંહ.

૬૦

અર્થ—હે પ્રભુ! તમારું નામ જે જપે તેના મનને સંદેહ ટળી જાય. તેમજ તમારું નામ રટે તે પાપથી છૂટી જાય, અને જે જીભની પ્રતિદિવસ તમારું નામ જપે તેને સંસાર રૂપી સાવજ (વાઘ) ખાય નહિ.

દોહા.

સદા તવ નામ રટે શ્રીચરંગ,
અરે નહિ તાય સંસાર ભુજંગ;
મોરાર જીહાંય વસે તુય મન્ન,
દહે નહિ તાય સંસાર દવંન.

૬૧

અર્થ—હે શ્રીચરંગ તમારું નામ સદાય જે રટે તેને સંસારરૂપી ભુજંગ (સર્પ) કંરડે નહિ. હે મોરારી, જેના મનમાં તું વસે છે તેને સંસારરૂપી અગ્નિ ખાળે નહિ.

છંદ.

મુકંદ જીહાંય વસે તુય મૂલ,
સંસાર સમુદ્ર તરે તેય સુલ;
રુચે તુજ નામ જકે ધન રૂપ,
કદી ન સંસાર પડે મજકૂપ.

૬૨

અર્થ—હે મુકુંદ! જેના મુખમાં તું વસે છે તે આ સંસારરૂપી સમુદ્રમાં

સુખેથી તરી જાય છે. હે ધનસ્થાન જેને તારૂં નામ રૂચે (ગમે) છે તે કદીએ સંસારરૂપી કુવામાં પડતો નથી.

છંદ.

મજે તવ નામજ કે મગવાન,
 સ્વભી જાય દેહ તણા અપમાન;
 ઓઝાચેય રામજ આપોચ આપ,
 વિશે તાપ પંચ શકે નહ વ્યાપ. ૬૩

અર્થ—હે ભગવાન ! તારૂં નામ જે ભજે તેના દેહનાંકરેલાં પાપો ટળી જાય. અને પોતામાં રહેલા આત્મરામને પોતે ઓળખે તેને પંચ વિષય વ્યાપે નહિ.

છંદ.

સ્વંતાય નામ ટલે દુઃખ ઓઘ,
 ઉપજ્જેય આશંદ ચિત્ત અમોઘ,
 ન મેલાય તૂજ તણો કદી નામ,
 વૈશ્વ ભક્ત તણા વિશરામ. ૬૪

અર્થ—હે પ્રભુ, તમારૂં નામ જોતાંજ દુઃખના ઓઘ (સમુદ્ર) ટળી જાય છે અને ચિત્તને વિષે અમોઘ (ધણી) આનંદ ઉપજે છે. માટે હું તમારૂં નામ કદી છોડીશ નહિ. વિષ્ણવ જનોના તમે વિશ્રામરૂપ છો.

છંદ.

પરમ નિવાસ નિવારણ પાપ,
 જોગેશ્વર મદ્ર અજંપાય જાપ;

દાતાર મુગાત્તેય આપણ દેવ,
સાલોક સમીપ સરૂપ સમેવ.

૬૫

અર્થ—સર્વ વસ્તુમાં સદાય વસવાવાળા અને પાપને અળસાવવાવાળા જ્યેષ્ઠ પોતાના કંઠ્યાણુ અર્થે અજંપા બાપ જપેછે એવા, વળી મુક્તિને આપવાવાળા દાતાર એવા આપ છો. સાલોક, સમીપ, સરૂપ, સમેવ, એવી ચાર પ્રકારની મૂક્તિને આપવાવાળા પણ આપજ છો.

છંદ.

સદા હરી આનંદ નામસહસ,
રઘૂપતિ ઋચિત્ત અમૃત રસ;
ભગત્તિય આધિન મૂક્ત મંડાર,
અગોચર વેદ વ્રહ્મ અપાર.

૬૬

અર્થ—હે હરી, આપનાં સહસ્ર નામ આનંદને દેવાવાળાં છે. ઉત્તમ એવા હે રઘુપતિ ! તમારા ભજન રૂપી અમૃતનો રસ છે. આપ ભક્તિને આધીન છો. વળી મુક્તિના મંડાર છો. વેદ તથા બ્રહ્માથી અગોચર અને અપાર છો.

છંદ.

નિરંજન નાથ તૂંહિ નિરવાણ,
કૃપ્ત મહા ઘન વૃન કલ્યાણ;
સર્વે ગરુદેવ અતિત સંસાર,
વિવાહજ ગુંજ પરમ્મ વિપાર.

૬૭

અર્થ—હે કૃષ્ણ હે નિરંજન તમે નિર્વાણ છો. હે કૃષ્ણ ! તમે કંઠ્યાણુધારી

ને ઘન જે (મેઘ) ના રંગ વાળા છે હે વિળાહ (વિશેષ ભુજવાળા), સંસારથી
મારા એવા અને પરમેશ્વરના રસ્તાનું જ્ઞાન આપવાવાળા સર્વના ગુરૂં પ છે.

છંદ.

ધરમ કરમ પરમ સુધામ,
રહિત સવદન કેવલ રામ;
અમાપ કલા વુદ નાદ ઉલાસ,
નિરંજન ભૂત સરઠ્ઠ નિપાસ.

૬૮

અર્થ—ધર્મ અને સકર્મના હંમેશાં ધામરૂપ છે. શબ્દોથી બુદ્ધા નહિ એવા
કૈવલ્યરૂપ રામ છે. વળી તમારી કળા અમાપ છે. હે પ્રભુ ! નાદ બુદ્ધમાં પણ
આનંદથી રહેલા છે.

છંદ.

પ્રકૃત્ત અતીત પુરુષ પુરાણ,
અલંકૃત ગનાન વ્રહ્માયં પ્રાણ;
પ્રથી સહ કારણ તારણ પ્રભમ,
ચહું જુગ તૂજ વિચાપક સઘ્વ.

૬૯

અર્થ—હે આદી પુરૂષ! પ્રકૃતિથી તમે બુદ્ધા છે. અને આપનું અખંડ જ્ઞાન
સાંભળી પ્રજ્ઞા પણ તેની સુગંધ લીધે છે. વળી આ પૃથ્વીના કારણ રૂપ તેમજ
તારવાવાળા આપજ છે. સતયુગ, દ્વાપર, ત્રેતા, અને કળિયુગ તેમાં પણ આપ
વ્યાપી રહ્યા છે.

છંદ.

ઉપત્ત લપત્ત પ્રકૃત્ત અસંગ,
રાજીવ લોચન જકે ધ્રુવરંગ;

ક્રપં ન વિધાતાય સવ્વ કિરત્ત,
પિતામહ સવ્વ વ્રહ્માય પત્ત.

૭૦

અર્થ—ઉત્પત્તિ અને નાશ કરવાવાળા આપ છો. અને પ્રકૃતિથી અસંગ (ન્યારા) છો. તેમજ રાજીવ (કમળ) જેવા નેત્રવાળા છો. અને ધ્રુ (અચળ) રંગવાળા છો. સર્વના પિતા એવા જે બ્રહ્મા તે હે કૃષ્ણ તમારાજ ગુણ ગાય છે.

છંદ.

શ્રી રંગ અનંત કિરત્તન સેવ,
ભગત્ત દયાલ દહીંતાય ભેવ;
સથાપણ શક્ર પ્રકાષણ સર્વ,
ગોપાલ દહિંત ઉતારણ ગર્વ.

૭૧

અર્થ—હે શ્રીરંગ અનંત (ઘણા) મનુષ્યો કિરતનથી આપની સેવા કરે છે. અને આપ ભકતો ઉપર દયા રાખવાવાળા છો. અને રાક્ષસોને ભય આપો છો. ઈંદ્રને સ્થાપવાવાળા આપ છો તેમજ સર્વને ઉત્પન્ન કરવાવાળા પણ આપ છો. અને હે ગોપાળ ! રાક્ષસોનો ગર્વ ઉતારવાવાળા આપજ છો.

છંદ.

અનાથાય નાથ અનંત અઢેહ,
દયાલ મુરત્ત વનં વૃજ દેહ;
વિના વપુ રૂપ વનંત વિચાર,
અમૂલ વરસ્સ વસવ્વ આધાર.

૭૨

અર્થ—હે પ્રભુ! આપ અનાથના નાથ છો. અનંત છો. વળી અઢેહ (ઉપાધિ

રહિત) છે. અને દયાળુ સુરતીવાળા છે. એમજ :વજ વતની ભૂમીમાં જન્મ લેવાવાળા છે. શરીર વિના અનંત માર્ગોમાં વસવાવાળા છે. અને આ વિશ્વ રૂપી મુળ વિનાનું વૃક્ષ છે તેને આધારરૂપ છે.

છંદ.

પ્રસંગ પ્રસન્ન પ્રધાન પરસ્વ,
અગોચર એક અનેક અલસ્વ;
ઉરદ્ધ તમોગુણ ત્રિગુણ ર્ઈષ,
અજીત જરામૃત જોગ અધીશ.

૭૩

અર્થ—દરેક પ્રસંગમાં પ્રસન્ન એવા અને આદિ પુરૂષની દ્રષ્ટીથી ન લાગાય તેવા એકજ અને અનેક સ્વરૂપવાળા હે અલસ / આપ છે. વળી તમોગુણથી ઉર્ધ્વ (ઉલટા) સત્વગુણી છે. તેમજ ત્રણ ગુણ પ્રહ્મા, વિસ્તૃત અને મહેશ તેના પતિ છે અને જરા અને મૃત્યુથી છતાયેલા નથી, એવા ભોગેશ્વર છે.

છંદ.

વૃસન્ન વિશવ્વ વિમોહ વિજ્ઞાન,
રતીપતી તાત પ્રકૃત્ત રાજાન;
ગોવિંદ ભગત્ત ઉતારણ પ્રમ્ભ,
પરંમ અમૃત્ત પદંમ પ્રમ્ભ.

૭૪

અર્થ—હે પ્રભુ! કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલા અને વિશેષ જ્ઞાનવાળા પ્રભુ ! વિશ્વ સૂર્ય આપનો માયામાં મોહ પામેલું છે. વળી પ્રદુષ્ઠ જે કામદેવનો અવતાર છે તેના પિતા અને રાજા સ્વરૂપે દુનિયામાં રહેલા એવા હે ગોવિંદ આપ લક્ષ્મીને ગર્વથી બચાવવાવાળા સદા અમૃતરૂપ અચ્છકમળવાળા પ્રભુ છે.

છંદ.

સદા અપ્રમાદ જોગાણંદ સદ્ધ,
વયત્તન બાલન જોવન વૃદ્ધ;
મુનેશ મહાચિત્ત કોમલ મજ્જ,
પ્રસન્ન મહાવલ્લ તેજ પયજ્જ.

૭૫

અર્થ—સદાય અપ્રમાદ (આળસ રહીત) અને યોગ વિદ્યામાં આનંદ લેવા-
વાળા સીદ્ધરૂપ આપ છે. વળી બાળપણું નહીં તેમ યુવાવસ્થા નહીં તેમ વૃદ્ધા
વસ્થા નહીં કોમળ એવા મુની જનોના ચિત્તમાં વસેલા પ્રસન્ન અને મહા બળ-
વાળા તેજોમય છે.

છંદ.

અનંત પયં નલ્લ કોટી અરક,
સમર્થ સરજ્જન ભાંજણ શક્ક;
ઈક ક્ષણમાંય મંજે ધર આભ,
નિપાય અધક્ષણ પદંમ નાભ.

૭૬

અર્થ—જેના ચરણના નખમાં કોટિ સૂર્યનું તેજ છે. ઉત્પન્ન કરવામાં તથા
નાશ કરવામાં સમર્થ છે. એક ક્ષણમાં પૃથ્વીને તથા આસમાનને ભાંગી નાખે છે.
અને અરધા ક્ષણમાં ઉત્પન્ન કરે છે. એવા કમળથી ઉત્પન્ન થયેલા પદ્મનાભ પ્રભુ છે.

છંદ

ઉથાપણ થાય વ્રહ્માય ઇંદ્ર,
ચત્રભુજ ભાંજ ઘડે રવી ચંદ્ર;

મુવંન ત્રણે નર દેવ મુયંગ,
પ્રમેસર તો રાય કીટ પતંગ.

૭૭

અર્થ—હે પ્રભુ ! બ્રહ્મા અને ઇંદ્રને થાપવાવાળા તથા ઉથાપવાવાળા આપજ છે. હે ચત્રભુજ ચંદ્ર ! અને સૂર્યને ભાંગવાવાળા તથા ઘડવાવાળા આપજ છે. નરલોક, દેવલોક અને નાગલોક એવા ત્રણ ભુવન તે હે પરમેશ્વર તારી આગળ નાનાં જીવડાં-કીટ-પતંગ જેવાં છે.

છંદ.

નિરંજન નાથ નમો નકલંક,
કલંકિય ટાઢણ સાધ કલંક;
નમો વહુ નામિય માધવ બુદ્ધ,
સેવક સધાર સદાશીવ સિદ્ધ.

૭૮

અર્થ—હે નિરંજન પ્રભુ ! આપ કલંક રહીત છે. કલંકવાળા સાધુઓનાં શંકેને ટાળવાવાળા છે. બહુનામી છે. માધવ છે. યોધ છે. સેવકનાં કાર્યો સાધવાવાળા ને કલ્યાણરૂપ એવા હે સિદ્ધરૂપ પ્રભુ ! હું તમને ન નમું છું.

છંદ.

નમો સર્વ તારણ કારણ શામ,
ઉગારણ ગોકુલ ઇંદ્ર ઉડામ;
નમો જગજીવણ જામણ જદ,
મહા વિષ નાગ ઉતારણ મદ.

૭૯

અર્થ—સર્વને તારવાવાળા અને કારણરૂપ હે શામ ! હું તમને નમું છું.
 ઇંદ્રના કોપથી ગોકુળને બચાવવાળા હું તમને નમું છું. જગતને છવાડવાવાળા
 તથા યાદવોને જમાવવાળા મહા ઝેરી એવા કાળીનાગના મદને ઉતારવાવાળા
 હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો મુર મૈક સરદાંય મહ્,
 કંસાસુર કાઠ સંઘાસુર સહ;
 નમો કંસ કૈશ વધોશઠ કન,
 રુકમણિ પ્રાણ પુરુષ રત્ન.

૮૦

અર્થ—મુર નામના દૈત સાથે મલ વિદ્યા કરનારા મરદ એવા અને કંસના
 કાળરૂપી અને સંઘાસુરને ખટકવાવાળા હું તમને નમું છું. વળી કંસ તથા કેસી
 નામના રાક્ષસને મારવાવાળા હે કૃષ્ણ હું તમને નમું છું. રુકમણીના પ્રાણરૂપ
 અને પુરૂષોમાં રત્નરૂપ હે ભગવાન હું તમને નમું છું.

છંદ.

મહાં સહ મુખણ ગોપ અથાર,
 વૃસંન વ્રંદાવન લીઠ વિહાર;
 નમો અચ્યુતાનંદ ગોવિંદ અજ્ઞ,
 નમો વરલાહુંત રાક્ષણ વૃજ્ઞ.

૮૧

અર્થ—સર્વ શૂરવિરોધના શ્રંગારરૂપ અને ગોપીઓના ભરથાર (પતિ) હે
 વૃષ્ણ વ્રંદાવનમાં લીલા કરવાવાળા અચ્યુતાનંદ ગોવિંદ વર્ષાથીથી વ્રજની રક્ષા કર-
 વાવાળા હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો સિધસાગર સાંઝય શેખ,
નમો વ્રજવાલ નમો નટવેશ;
નમો ગોવિંદ નમો ગોપાલ,
નમો ગિરધારિય નંદ ગોવાલ.

૮૨

અર્થ--સિદ્ધ તથા સાગર તથા સાંઝ તથા શેખરૂપ; હે પ્રભુ ! આપને નમું છું. વ્રજમાં બાળક રૂપે તથા નટવર વેષે હે ગોવિંદ, હે ગોપાળ, હે ગિરધારી, હે નંદના ગોવાળ રૂપ, હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો વલ્લભ નમો વ્રજવાલ,
નમો દુઃખ ભંજણ દીનદયાલ,
નમો જટુવંસ વલ્લભ જોડ,
રિણાયર નામ નમો રણછોડ.

૮૩

અર્થ--હે દેવોમાં બળવાન એવા અને વ્રજમાં બાળક રૂપે રહેલા હું તમને નમું છું. વળી હું:ખને ભાંગવાવાળા, રંકને પાળવાવાળા હું તમને નમું છું. વળી જટુવંશી બળશ્ર તથા કૃષ્ણ એવી બન્ને ભાઈની ભેડીને નમું છું. દારિકાના બેટવાળા રણછોડ હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો પુરુશોત્તમ પૂરણ પ્રંમ,
નમો નિજગોપ અગંમ નિગંમ;

નમો પ્રભુ હંસ સરોવર પ્રેમ,
નિરમલ ગોકુલ નાથ નગેમ.

૮૪

અર્થ—પુરૂષોમાં ઉત્તમ એવા સદા પુર્ણતાને પામેલા એવા હું તમને નમું છું; દ્રવ્યના ગોપને પોતાના સેવક માનેલા એવા, અને નિગમ (વેદ) તે પશુ નથી જાણતા એવા અને પ્રેમ રૂપી સરોવરના હંસ આપને નમું છું. વળી ગોકુલના ધણી નિરમળ અને નિષ્કપટી એવા પ્રભુ હું આપને નમું છું.

છંદ.

નમો અવગત્ત ભગત્ત અછેહ,
નમો શત્રુઘ્ન ભરથ્થ સનેહ;
નમો દ્વિજપત્ત વિજે રથ ધ્વજ,
ગુણાદ અમીત લક્ષણ અગ્રજ.

૮૫

અર્થ—જેની ધીજ દેવમાં ગતી નથી એવા ભક્તોને છેડ દેતા નથી, અને શત્રુઘ્ન અને ભરથ્થની જેમાં પ્રીતિ છે એવા હે પ્રભુ ! હું તમને નમું છું. વળી હે બ્રાહ્મણોનો પક્ષ કરવાવાળા અને રથ ઉપર વિજય (જીત) ની ધ્વજ ફરકાવવાવાળા અને સદ્ગુણ આપવાવાળા કોઈથી ડરવાવાળા નહીં એવા લક્ષમણના અગ્રજ (મોટા) ભાઈ હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો પ્રભુ સાયર વાંધણ પાજ,
નમો રિપુ રાવણ રોલણ રાજ;
નમો કુંભેણ તણા મુજ કાલ,
નમો ચલ રાવસ રોલણ ચાલ.

૮૬

અર્થ—હે સમુદ્ર ઉપર પાળ બાંધવાવાળા તેમજ શત્રુ એવા રાવણ રાજને તોડવાવાળા, કુલકરણના કાળરૂપી ભુજવાળા, દુષ્ટ એવા રાક્ષસોના મુડદાંને ફેળી નાંખવાવાળા હે રામ, હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો રઘુવંશ તણા રવિ રામ,
વિઘોષણ લંક વડા વરિયામ;
નમો દુજરામ દામોદર દેવ,
નમો ગુરુ દ્રોણ કરંન ગાંગેવ.

૮૭

અર્થ—હે રઘુવંશનાં સૂર્ય રામ, લંકાપુરીને તોડવાવાળા, અને મોટા પુર-
ખામાં શ્રેષ્ઠ એવા કુસરોમ, રામરૂપ દામોદર દેવ ! હું તમને નમું છું. વળી દ્રોણાચાર્ય
તથા કરણ તથા ભીષ્મને બોધ દેવાવાળા હું આપને નમું છું.

છંદ.

નમો વિપ્ર વામન દીરઘ વેષ,
ભિલંગ પુરંદર ભાંજણ ભીલ;
નમો નરસિંહ લલ્લમીય નાહ,
વિશ્વંભર વિઠ્ઠલ આદિ વરાહ.

૮૮

અર્થ—ગ્રાક્ષણનો વેષ લઈ વામન રૂપે મોટા થનારા ઈંદ્રનો ભય અગસા-
વવા માટે ભીક્ષા માગવાવાળા તમને નમું છું. વળી લક્ષ્મીના પતિ નરસિંહ
પ્રભુ વિશ્વંભર એવા વિઠ્ઠલ નામવાળા અને પ્રથમ વરાહરૂપે થનારા હું તમને
નમું છું.

છંદ.

નમો કલ્લકોરંભ મચ્છકુરંભ,
પર્તીત પાવન વિરાગ પરંભઃ
નમો ગુરુ નારદ બ્રહ્મગનાન,
નારાયણ યોગિય યોગ નિધાન.

૮૨

અર્થ—કલ્લકોરંભ તથા મચ્છકોરંભ એક કાર્ય કરવાવાળા અને પાંચી-
એને પવિત્ર કરવાવાળા સદાય વૈભવવાળા નારદજીને બ્રહ્મજ્ઞાન દેવાવાળા નારા-
યણ યોગ વિદ્યાના સંહાર થોળીરૂપ હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો સિદ્ધ શંકર ભાંજણ શૂલ,
મોરારી મૂકંદ મહા તત્ત્વ મૂલ;
નમો નિત્ય નામ અમૃત નિલાત,
ત્રીવીર્યા અતીત પુરંદર તાત.

૯૦

અર્થ—સિદ્ધ પુરુષ એવા જે શંકર તેનું શૂળ (હથેલી) ભાંજવાવાળા, જે
મુકંદ, મહા તત્ત્વના મૂળરૂપ હું તમને નમું છું; અને વળી તમારા નામરૂપી
અમૃતની ખાણમાંથી અમૃત આપે છે તે ત્રિવિધ તાપથી સુદો રહે છે. જે દંડના
પિતા હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો સત્તનામ સર્વે કુલ શેષ,
નવે કુલ નાગપિયાલ નરેશ;

નમો ગુરુ આદિ પ્રશન્નિય ગ્રમ્ભ,
નમો રાઘવ્વ કપીલ રિખમ્ભ.

૯૧

અર્થ—હે સત્ય નામવાળા, સર્વ કુળમાં શ્રેષ્ઠ એવા નવકુળનાગ અને પાતાળ તથા નરલોકના ઇશ એવા સર્વ આદી ગુરુ એવા અને પ્રશન્નીના ગર્ભમાં આવેલા એવા, હે રાઘવ, હે કપીલ, હે રીષભદ્રેવ, હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો હયગ્રીવ નિગંમ નિલાત,
વહા કપિયંદ વ્રહ્મ વિલ્યાત;
નમો પ્રથુરાજાય આદિ પુરલ્લ,
નમો વર લલ્લ પરમ વરલ્લ.

૯૨

અર્થ—હે હયગ્રીવ, નીગમ (વેદ) ની ખાણરૂપ અને મોટા કવિયોએ બ્રહ્મ સ્વરૂપ તમને પ્રખ્યાત કરેલા છે, હે પૃથુરાજરૂપ, આદી પુરુષ લક્ષ્મીના પતિ. ચર્મવૃક્ષરૂપ હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો અવધૂત ઉદાસ અલલ્લ,
નમો ગુરુદત્ત ગનાન ગોરલ્લ;
નમો વિગનાન ગનાન વિલ્લમ્,
થમ્બીજણ આમ પ્રથી વળ થમ્.

૯૩

અર્થ—હે અબધુત રૂપ, હે ઉદાસીરૂપ, હે અલખ, હું તમને નમું છું. હે દત્તાત્રિના જ્ઞાન રૂપ, ગૌની રક્ષા કરવાવાળા, જ્ઞાન અને વિજ્ઞાનના આધારરૂપ અને પૃથ્વીને સ્થંભ વિના ચાલાવી રાખનાર હે પ્રભુ, હું આપને નમું છું.

છંદ.

નમો ધરણીધર ધીરજ ધ્યાન,
 નમો ભગવંત નમો ભગવાન;
 નમો હરિ દેવ નમો હરિ રામ,
 નમો હરિ નેમ નમો હરિ નામ.

૬૪

અર્થ— હે ધરણીધર, તમારું ધીરજથી ધ્યાન ધરું છું. હે ભગવાન, તમને નમું છું. હે હરિ દેવ, હે હરિરામ, તમારા નિયમને અનુસરી નમું છું.

છંદ.

નમો હરિસ્ત નમો હરિ હંસ,
 નમો હરિ કાન નમો અરિ કંસ;
 નમો અવગત્ત નમો અકલીશ,
 નમો અપરંમ નમો સવ રૈશ.

૬૫

અર્થ— હે હરિ, શૃંગાર રસરૂપે અને હંસરૂપે તમે છો. હરિરૂપ કૃષ્ણ અને કંસના કાળ રૂપ અને જ્યાં કોઈની ગતી પહોંચી શકત નથી એવા; વળી કોઈથી કળી શકાય નહીં તેવા, અને અપાર (પાર ન પામી શકાય) એવા સર્વના હારરૂપ હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો નિરલેપ નમો નિરકાર,
 નમો નિરદોષ નમો નિરધાર.

સરી ગુણદેવ નમો સમરાથ,
નિરગુણ નામ નમો તુંય નાથ.

૬૬

અર્થ—કોઈમાં લુપ્થ નહીં નિરાકાર નિર્દોષ નિરાધાર એવા શ્રીગુણ અને સમર્થ એવા નિર્ગુણ પ્રદ, હે નાથ હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો હરિ લિલાય ઉત્તમ નામ,
સોહં અવતાર નમો સિય રામ;
વ્રસન્ન નમો તુંય આદિ વિભૂત,
કિં જાણેય તૂજ તણી કરતૂત.

૬૭

અર્થ—હે પ્રભુ ! તારી લીલા અને ઉત્તમ નામને હું નમું છું. હે પરિપ્રદ ! સીતા રામ રૂપે ધરેલા અવતારને હું નમું છું. હે વૃષ્ણી કુળમાં જન્મેલા સર્વના આદિ શક્તી રૂપ તને નમું છું. તારાં કરેલાં કાર્યોને કોણ જાણી શકે.

છંદ.

બુઝે કોણ નાથ તુંહા રાય વંગ,
શક્તિ ન શીવ મુરતિ ન લંગ
કરતાય કાલાય વાલાય ક્રીત,
ચત્રમુજ રુડુંય માનોય ચિત્ત.

૬૮

અર્થ—હે નાથ ! તારા અધાર અંગ (બહંગ) ને કોણ જાણી શકે ! તું શક્તી રૂપે નહીં તેમ લીંગ રૂપે નહીં અને તારો કિર્તિ કરગરીને હું કરું છું તે હે ચત્રભુજ ! તારા ચિત્તમાં-સારી માની લેજે.

છંદ.

પિયં પેય ઈશર જોડિય પાણ,
 ક્રપા કરિ મૂજ કરોય કલ્યાણ;
 દિઠો મેંય તુંજ તણોય દિદાર,
 સંસારોય વાહર માય સંસાર.

૧૧

અર્થ—હાથ જોડી ઇશર બારોટ કહે છે કે-કપા કરી માફ કર્યાણ કરો.
 સંસારમાં અને સંસાર બહાર તારાં દર્શન કરેલ છે.

છંદ.

પદારથ લાધોય તૂજ પરવ્વ,
 સુત્રાં જીમ તાણાય વાણાય સવ્વ;
 પુરાયણ નાથ વંચાણાય પત્ર,
 જગપત્ત તુંહીજ તુંજ જગત્ત.

૧૦૦

અર્થ—હે પ્રભુ! તું વસ્તુતાએ શું છે તે મને હાથ લાગેલ છે. જેમ કપડાં
 વણવાના સુત્રનો તાણો વાણો છે, તેમ તું સર્વમાં રહેલો છે, અને પુરાણ પલ્લુ એમ
 કહે છે કે જગતમાં તું અને તારામાં જગત.

છંદ.

જગત્તિય જાતિય ભાતિય જાણ,
 પ્રસન્ન હુવો તુજ ઠીઠોય પાણ;
 દિઠો સહ આતમ આપુય દાઘ,
 ભુવનં હુવો સવ ઠામજ ભાઘ.

૧૦૧

અર્થ—આ જગતમાં સર્વ જાત જાતને જાણી હું તો તુંને જોઈને પ્રસન્ન થયો છું. હુંમાં અને સર્વ સ્થળમાં આત્મારૂપ તુંનેજ મેં જોયો છે.

છંદ.

છતો થઈ માધા ય ઘુંઘટ છોડ,
કિયો મેં ઠાવો ય ઠાવિ ય ક્રોડ;
આંખ્યુ વિંચ જાંગિ સવેં હિય ડર,
નહીં જહમાય તુંહારોય નૂર.

૧૦૨

અર્થ—હે માધવ! હવે તું છતો (જાહેર) થઈ માયા રૂપી ઘુંઘટ (બુરખો) છોડી દે. હવે મેં કોટી ઉપાયથી નિશ્ચય કરેલ છે ને આંખોથી 'વીંચી' (બંધ) હતી તે ઉઘાડીને જોયું તો તારા નૂર વિના કોઈ વસ્તુ નથી.

છંદ.

જલ સ્થલ સ્થાવર જંગમ જોય,
કહું હરિ તૂજ પલે નહિં કોય;
મકોડિય કીટ પતંગ મૃણાલ,
મિલંગ તુંહિજ તુંહિજ મુવાલ.

૧૦૩

અર્થ—જળમાં સ્થળમાં સ્થાવર જંગમમાં હે હરિ! તું વિના કંઈપણ વસ્તુ નથી. મકોડીથી લઈ સર્વ પ્રાણી તથા પ્રજા પર્યંત તુંજ છે. મિલંગ (મિલકત) પણ તુંજ છે. અને રાજ પણ તુંજ છે.

છંદ.

અન્યો અન્ય આત્મ રામ અલૂજ,

ગોવિંદ તુંહારોય લાધોય ગુંજ;

મુકુન્દ મપેઠ પડદાય માય,

ઠુવોમેય કીધ સર્વેં હિય ઠાય.

૧૦૪

અર્થ—હે ગોવીંદ! તારો ગુંજ (લેદ) મને હાથ લાગ્યો છે. અન્યોઅન્ય (અરસપરસ) આતમા અલુજ (ગુંથાએલ) છે. હે મુકુંદ! હવે તું પડદામાં રહે નહીં. મેં તુંને સર્વ સ્થળમાં જોયો છે.

છંદ.

સર્વેં કુછ વેઠાય જાગાય સાંય,

મનંઆં દેવાંય નાગાય માંય,

ઈંદજ્ઞ સ્વેદજ્ઞ જરા ઉદજ્ઞ;

મ મુલંવ માધવ તું સવ્વ મજ્ઞ. ૧૦૫

અર્થ—હે સાંઈ (ધણી) સર્વ બેઠેલામાં, જાગેલામાં, મનુષ્યમાં; દેવોમાં. નાગોમાં અંડજ, સ્વેદજ. જરાયુજ, ઉદબજ, ચાર ખાંણીનાં જીવોમાં તુંજ છે. હવે હે માધવ! મને તું બુલાવીશ નહીં.

છંદ.

મ રાઘવ પડદોય આહોય મૂજ,

જહા કહુ દેઁતું તહાં હરિ તૂજ;

ક્રિડા તું કેતિય કેતાય કામ,

રમાહ મ પગ લાધો હવ રામ.

૧૦૬

અર્થ—હે પ્રભુ, મારી આડો તું પડદો રાખ્ય નહીં, હું ન્યાં જોઉં છું ત્યાં તું જ મળાય છે, તારી કીડા ઘણી છે અને તેં અનંત કાર્યો કરેલાં છે. હવે મને છેતરવાનું છોડી દે ? કારણ કે હે રામ ! તું ને મળવાનો રસ્તો લાધો (હાથ લાગ્યો) છે.

છંદ.

વિચો વિચ દીઠોય માય વિમૂત,
ધુતાફય છોડ હવે મમ ધૂત;
સુરત્ત તુંહીંજ તુંહીંજ સવદ,
મરદાંય માદાય માહિં મરદ.

૧૦૭

અર્થ—સર્વભૂત પ્રાણીની મધ્યે તું ને જોયો છે માટે મને છેતરવાવાળા તું ધૂતારાપણું છોડી દે. સુરત રૂપે તું જ છો, અને શબ્દ રૂપે પણ તું જ છો, પુરૂષમાં પણ તું જ છો, સ્ત્રીમાં પણ તું જ છો.

છંદ.

પ્રભૂ તું પાણિય માય પવન્ન,
ગરજ્જેય ગોમજ માય ગગન્ન;
અલ્લાત્રણ તૂજ ઉડીયણ અમ્મ,
પણંગાય મેઘાંય માય પરમ્મ.

છંદ.

રમે તુજ રામ જુવા ધર રંગ,
તુહીંજ સમુદ્ર તુહીંજ તરંગ;
અન્યો અન્ય માય તુંહારોય અંશ,
હવે મ સંતાય છતો થઈ હંસ.

૧૦૯

અર્થ—બુદ્ધા બુદ્ધા રંગથી તું રમી રહ્યો છે, સમુદ્ર પણ તુંહીજ છે, અને તુરંગ (મોત) પણ તુહીંજ છે, દરેક પદાર્થમાં અદ્વિતીય તારો અંશ છે. હે પ્રભુ ! હવે પ્રસિદ્ધ થઈ હુંથી સંતાર્થ નહીં.

છંદ.

જપું તવ ઓક્લ છોડ જીવન,
પ્રભૂ તુય સોવત શાસ્ત્રાય પંન;
અજાગરિ આગલ સાંત અપાંણ,
જકે હરિ જાણ અંગે સમ જાણ.

૧૧૦

અર્થ—હે જીવન. હું તને કહું છું કે હવે ઓક્લ છોડી દે. હે પ્રભુ ! તું પ્રાણવડની શાખાઓ તથા પાંદડાઓ ઉપર સુતેલો છે, અન્નભુની આગળ વાત છુપાવવી પણ તુંતો નાણ અન્નભુને સરખા ગણી હુંથી છુપાવે છે.

છંદ.

લગાડ ગળે જિન અંતર લાય,
વહે જીમ વાય તકે મત વાય;

વસી કર સર્વ તુંહારાય વેશ,
નહીં તુજ જેથ સદાચ્ચ નેશ.

૧૧૧

અર્થ—હે પ્રભુ, અંતઃકરણથી તું મને ગળે લગાડ. જેમ વાયરો ચાલે તેમ તું ન ચાલ, અને વશ કરવાવાળા તારા સર્વ અવતારો છે. તું જેમાં નથી એવું નેશ (સ્થળ) દેખાડ્ય.

છંદ.

લચ્ચો હવે રૂપ પડદોન લાહ,
મુરારિ પરતચ્ચ વાહિર માહ;
ઠગારાય ઠાકર હેકજ થીય,
પડદોય નાચ્ચ પરો હવે પ્રીય.

૧૧૨

અર્થ—હે પ્રભુ, હવે તારું સ્વરૂપ મેં જોયું છે, માટે આડો પડદો ન લાવ. હે મુરારી ! પ્રત્યક્ષ અંદર અને બહાર તુંજ છે. વળી હે ઠગારા ઠાકાર, હું અને તું એકજ થયા છઈયે.

છંદ.

દિઠો જયરામ વમાસિય જેમ,
તુના ઘટ મીંતર દીઠોય તેમ;
ગઢીગિયો ગ્રમ છુટી ગહીં ગંઠ,
કરો હરિ વાત લગાડિય કંઠ.

૧૧૩

અર્થ—હે રામ, મેં વમાસી (વિચારી) તને જોયો અને મારા ઘટમાં આત્મારૂપે તુંને જોયો, તેથી મારો ગર્વ ગળી ગિયો, અને મોહરૂપી ગાંઠ છુટી ગમ્. હે હરિ, હવે કંઠે લગાડી મારી સાથે વાત કરો

છંદ.

ત્રણો નહ યેચાય આડોય તૂજ,
 મુખાંમુખ શેવ કરાવોય મૂજ;
 તું એકજ પ્રમ્મ હુવા હમ તમ્મ,
 પ્રપોટાય અંવતણી પર પ્રમ્મ.

૧૧૪

અર્થ—હે પરમેશ્વર, હવે હું અને તું વચ્ચે એક ત્રણ રહે એટલો અંતર નથી, માટે રૂબરૂ સેવા કરવાની મને આશા આપો, અને હે પ્રભુ, હવે હું અને તું એકજ સ્વરૂપ થયા છઈએ, જેમ પાણી અને પરપોટો બુદ્ધો નથી તેમ.

છંદ.

હુવા અવ સાહેવ શેવક હેક,
 ઓઢાચિલ્લય અંતર એ કોય એક;
 થિયો હવે એક જુદો કેમ થાય,
 મંઠે ગિયો પાણિય પાણિય માય.

૧૧૫

અર્થ—હવે ધણી અને ચાકર એક સ્વરૂપ થયા અને એક બીજાના અંતઃકરણની વાત બાણી લીધી. હે પ્રભુ, એક સ્વરૂપ થયું તે હવે બુદ્ધ કેમ થાય જેમ પાણી પાણીમાં મળી નય તેમ.

છંદ.

સમાણોય તુજ માર્હીં ઘનશામ,
 રાઘવ્વ અમીણોય આતમરામ;

મહારોય ઠાકર બેઠોય માય,
પુંજાવિય આપુય આપુય પાય.

૧૧૬

અર્થ—હે ધનશામ, અમારો આત્મરામ તારા સ્વરૂપમાં સમાએલો છે, મારો ઇશ્વર મારા ઘટમાં બેઠો છે તે પોતે પોતાની સેવા કરાવે છે.

છંદ.

સપન્નોય સ્વામિય માય શરીર,
ગોવિંદ ગદાધર જ્ઞાન ગહીર;
પ્રગટયોય પૂરુષ ભીંતર પાણ,
આયસ્સ કહે સહ આપુય આંણ.

૧૧૭

અર્થ—ગોવિંદ ગદાધર અપાર જ્ઞાનવાળો એવો સ્વામી મારા શરીરમાંથી સાંપડ્યો (હાથ લાગ્યો) તે પ્રગટ પુરુષ અમારામાં વસનારો પોતે પોતાનેજ આયસ (આજ્ઞા) કરે છે.

છંદ.

કહે વહ શાંમ કરુ યહ કાંમ,
રુદા મજ બેઠોય આતમ રામ;
નજીક લાધો અવ નોરોય નાથ,
ન છોડુંય સ્વામિ તણો કદિ સાથ.

૧૧૮

અર્થ—હવે જે મારો ધણી કહે તે કામ કરું. તે મારા હૃદયમાં બેઠો છે. હવે મારો પ્રભુ મારી નજીક છે. હવે હું તેનો સાથ કરી છોડીશ નહીં.

છંદ.

સપન્નોય સૂજ હવે સુખ સાથ,
 વદે વહ શામ કરું યહ વાત;
 શેવક પિયંપૈય સૂજ સમોહ,
 ત્રસન રહે હવે થાય વિમોહ.

૧૧૬

અર્થ—હવે મને સુખરૂપ સાથ થયો છે. હવે જે કહે તે વાત કરું. તેની
 સેવા કરવાથી મને મોહ લાગે અને ત્રસન જે પ્રભુ તે હુંથી બુદ્ધ પડે તે મને સં-
 દેહ થાય છે.

છંદ.

વદે એમ ઈસર સઘ્વ વિયાપ,
 જુવો જન થાય અજંપાય જાપ;
 અજંપાય મોરાય આતમ ઈશ,
 અજંપાય સર્વ તણાય અધીશ.

૧૨૦

અર્થ—ઈસર ખારોટ કહેછે કે મધ્વર સર્વ વ્યાપક છે. અજંપા વાય છે.
 મારા આત્મારૂપી ધણી છે. વળી સર્વ વજાના ઉપરી છે.

છંદ.

ગ્રહે ગ્રહ મીતર વૈસિય ગુંજ,
 પુજા કર પોપ ચડાવિય પુંજ;

સર્વાંથિય તંમ તમાંથિય સબ્બ,
ઉપજિજય જેમ અકાસિય અંબ્બ.

૧૨૧

અર્થ—હે પ્રભુ ! તમારી સાથે હૃદયરૂપી ઘરમાં બેસી વાતો કરીયે અને પુનઃ કરીને પુષ્પોના પુન્ન (ઢગલા) ચડાવીયે હે હરિ સર્વથી આપ છો અને આપથી સર્વ જગત છે, જેમ આકાશ પાણીથી અને પાણી આકાશથી.

છંદ.

ઓલલ્લિલ્લય હું તું આપોય આપ,
બુઝાં તું ભોંય બિયાં હિંય વાપ;
જાણાં તું પાર ન જાણાય જાણ,
વસન્ન તુંહારાય લલ્લ વનાણ.

૧૨૨

અર્થ—હે પ્રભુ ! હવે હું અને તું પોતાથીજ ઓળખાણા છઈયે. હે પિતા તુંનેજ હું જાણું છું બીજાને નહીં. હવે હું તારો પાર પામ્યો છું. અને ન જાણ્યો તેમાં પણ જાણ થયો છું. હે પ્રભુ તારાં લખો વનાણ (ચરિત્રો) છે.

છંદ.

હિઠો તું ગત્ત ન બુઝાંય દેવ,
અનંત તુંહારાય કોટિ અવેવ;
લલ્લી તુજ પાર લહાંન અલલ્લ
નવે સંહ માય દિલાહિય નલ્લ.

૧૨૩

અર્થ—હે દેવ ! તુંને જાણ્યો પણ તારી ગતી જાણી શકતો નથી. તારા કોટિ સંક્ષેપ છે, લખવાથી પણ હે અલખ ! તારો પાર લઈ શકતો નથી. એક તારા નખમાં નવ અંક દેખાય છે.

છંદ.

મુકુંદ લહે કુણ તોરાય મર્મ,
 અણુંમજ દાલવ કોટિ આલમ;
 મણીમય રૂયાત ઉચારિય મત્ત,
 ગોવિંદ તું તારિય જાણેય ગત્ત.

૧૨૪

અર્થ—હે મુકુંદ! તારો મર્મ (લેહ) કોણુ જાણી શકે. એક અણુંમાં તું કોટી આલમ (દુનિયાં) દેખાડી આપે છે. હે હરિ તારી મણીમય ખ્યાતી (કીર્તિ) યથામતિ જાણ છે. પણ તારી ગતીને તો તું જ જાણે છે.

છંદ.

માગ્યો મેંય સઘ્વ દિયો હવે મૂજ,
 તુહારિય તાથ માગાં હવે તૂજ;
 આલે એમ ઇસર તેજ અંવાર;
 પ્રભુજીય છોડીય જન્મ પિયાર.

૧૨૫

અર્થ—હે પ્રભુ! તારી પાસે જે મેં માગ્યું તે સર્વ મને તેં આપ્યું. હવે એક તારીજ નાથ (આશા) છે અને તુંનેજ માગું છું. હે તેજના અંવાર જન્મ લેવાનો ખ્યાર છોડી ઇસર આપે (કહે) છે.

છંદ.

હરિસનો રસ લેત હમેશ,
 લગે નહિં કાલ મિતી લવલેશ;

ન જાણ્ય તોરાય પાર નરેશ, આદેશ આદેશ આદેશ આદેશ.

૧૨૬

અર્થ—હે પ્રભુ, હરિસનો રસ હું હમેશાં લંહુ છું તેથી લેશમાત્ર મને કા-
ળનો ભય લાગતો નથી અને હે મહારાજ, તારો પાર હું પામતો નથી. હું તને
વારવાર નમસ્કાર કરું છું.

છપય.

અલખ તૂજ આદેશ, માતવિણ તાત સપન્નો,
ઘાત જાત ધનવિના, આપ આપેજ ઉપન્નો;
રુપ રેખ વહુ રંગ, ધ્યાન જોગેશ્વર ધ્યાવે,
અમર કોટિ તેત્રીશ, પ્રભુ તોય પાર ન પાવે;
અઠ રચણ ઉમે શિવ સકત અજ, એક નિરંજન આપહૂ;
ઘણઘણા ઘાટ ભાંજણ ઘડણ, અલખ પુરુષ અમાપ હુ. ૧

અર્થ—હે અલખ પુરુષ, તું આદી પ્રભુ છે, અને માત અને તાત વિના
ઉત્પન્ન થએલો છે. ધાતુ નહીં તેમજાત નહીં તેમ કાંઈ દ્રવ્ય નહીં. તું તો પોતેજ
પ્રગટ થએલો છે. વળી તારાં અનેક સ્વરૂપ છે, અનેક રંગ છે. મોટા જોગી પુરુષો
તારું ધ્યાન ધરેછે અને તેત્રીશ કોટ દેવો તારો પાર પામતા નથી. શીવ શક્તી ઉભે
(બન્ને) તથા અજ (બ્રહ્મા) અને આ દુનિયાં તારોજ સ્થલ છે. હે નિરંજન, તુંતો એ-
કજ છે. હે અલખ ઘણા ઘાટોને ભાંગવાળો તથા ઘડવાવાળો તુજ છે.

છપય.

અલખ પુરુષ આદેશ, આદિજણ સૃષ્ટી ઉપાડ,
અલખ પુરુષ આદેશ, પરમ ગતિ વૈકુંઠ પાડ;

અલખ પુરુષ આદેશ, ધરા જ અંબર ધરિયા,
 અલખ પુરુષ આદેશ, શેવતાં શેવક તરિયા;
 આદેશ કરું હણ નામને, જોજોની શંકટ હરે,
 આદેશ અહો નિશ અલખને, કર જોડી ફસર કરે ૨

અર્થ—હે અલખ, હું તમને નમસ્કાર કરું છું. તમે પ્રથમ સૃષ્ટીને ઉત્પન્ન કરેલ છે. વળી તમારું લજ્જન કરવાથી વૈકુંઠ પમાય છે તેમજ ધરા (પૃથ્વી) અને અંબર (આકાશમાન) પણ આપે રચેલ છે એવા, હે આદી ઈશ, તમને સેવતાં ઘણા સેવકો તરી ગયા છે. યોનીથી જનમવાતું કદ હરવાવાળાને હાથ જોડી ઈસર ખારોટ નમસ્કાર કરે છે.

છપય.

નમો નામ નીગમણ, નમો નરસુર નિપાવણ,
 નમો ગોકરણ ગ્રહણ, નમો શંભાવણ થોમણ;
 નમો વેદ વિસ્તરણ, નમો હવ્ય કવ્ય હુતાશણ,
 નમો ભૂવ ભોગવણ, નમો નિશિચર નીજાવણ;
 ઇશરો ભણે અશરણ શરણ, વિહંડ કંસ સાંભઠવિયણ,
 જગજાડચજીવ જીવણ મરણ, છોડ્ય છોડ્ય ગજ છોડવણ. ૩

અર્થ—નીગમ એવા નામવાળા હું તમને નમું છું. નર અને સુર (દેવ) ને ઉત્પન્ન કરવાવાળા તમને નમું છું. વળી ગો (પૃથ્વી) રચીને ગ્રહણ (પટ્ટી રાખવાવાળા) અને થાંભલા વિના થોભી રાખવાવાળા, હે પ્રભુ, હું તમને નમું છું. વેદનો વિસ્તાર કરવાવાળા અને અગ્ની રૂપે બળી દાનના લેનારા પૃથ્વી ભોગવવાવાળા રાક્ષસોને નિઝાવણ (કાઢવા વાળા) ઈસર ખારોટ કહે છે કે નિરાધારને આધાર રૂપ અને કંસને વિહંડ (હણવાવાળા), હે પ્રભુ, આ જગતના જન્મ

છપય.

જ્યું રાखे સો રહે, જકો નિરમે સો જાવે,
 હુકમ તણે વસ હુવે, જકો મીરાં ફુરમાવે;
 કામ ક્રોધ મદ લોભ, લોક પડિયા ભ્રમ બીજે,
 તેહી મારય જીનાહ્ય, તેહી લીજે તેહી દીજે;
 ધ્યાન કર નજર તાશું ધરે, નર નરવાંણ નિશ્ચે તરે,
 રાજાધિરાજ તાકી રજા, ઇસર દાસ સિર ઉપરે. ૪

અર્થ—જેમ ઇશ્વર રાજે તેમ સર્વ રહે અને જ્યાં તે નિર્માણ કરે ત્યાં
 જાય વળી મીરાં (ધણી) આજ્ઞા કરે તે પ્રમાણે હુકમને વશ થાય. કામ ક્રોધ મદ
 અને લોભથી લોકો ભરમાઈ ગયા છે. મારવાવાળો તેમ જીવાડવાવાળો તેજ છે અને
 દેવાવાળો તથા લેવાવાળો પણ તેજ છે, ધ્યાન કરી તે ઉપર જે દૃષ્ટી રાજે તે મોક્ષ
 પામે અને લવ સિંધુને તરીકે જ એવા રાજાધિરાજરાજા (આજ્ઞા) ઇશ્વર બારોડ
 પોતાને માથે ગ્રહાવે છે.

છપય.

સઘણ નીર સીતલ સમીર, મંજન હેકંતર,
 પોહોપ ભાર અઢાર, પૂજતે ચઢે વિવિધ પર;
 જપે મેઘ વાજંત્ર, કરે શંકર કીરત્તી,
 અલખ કમલ ઉપરાં, અરક શશિયર આરત્તી;
 ધુનિ કરત વેદ મંગલ ધવલ, ગ્રહ તમ્મર ગાવંત ગુણ,
 માનવી તુજરે મહ મહણ, કરે શેવ રિઝવે કવણ. ૫

અર્થ—સઘણ (મેઠ) પાણીનો છંટકાવ કરી શીતળતા આપે છે, અને હ્રમેશાં પવન વાસીદું વાળે છે, અઠાર ભાર વનસ્પતીનાં પુષ્પોથી વિવિધ પ્રકારની પૂજા થાય છે. મેઘ વાહન વગાડે છે, શંકર કીર્તિ ગાય છે. અલખ પ્રભુનાં સુખ ઉપર અલખ (સૂર્ય) અને શશિચર (ચંદ્ર) આરતી ઉતારે છે, અને વેદધુનીથી મંગળ ધવળ વરતાવે છે; તેમજ સર્વ ગ્રહો તથા તુલ્ય નાગ ગુણ ગાય છે. હે મોટામાં મોટા પ્રભુ, મનુષ્ય એમાં શી સેવા કરી તુંને રીઝવી શકે ?

છપય.

તલહ તેલ પોહોપ ફુલેલ, ઉઝેલત સાચર,
અગન કઢ જોવન ઘટ્ટ, મગવટ સુ કાયર;
ફૂલ રસ પોસત કસ, અર્થશાસ્ત્રહીં ઊર ઠાહે,
પાન ચંગ મજીઠ રંગ, ઉછરંગ વિમાહે;

ખગ નીરધીર અંતર ધરા, મદ શરીર કુંજર મિયંણ;
મન વસે તેમ તન માંજલે, સું મન વસિયો મહ મહણ. ૬

અર્થ—તેમ તલમાં તેલ, પુષ્પમાં સુગંધ, સમુદ્રમાં વેળ, કાષ્ટમાં અગ્ની, શરીરમાં બુવાની, કાયર (નાદાન) પુરૂષમાં ભાગવાતું, શેરડીમાં રસ, અગ્નીજ્વાલા ઝીંકવામાં કસ, શાસ્ત્રમાં અર્થ, પાનમાં ઉત્તમતા, મજીઠમાં રંગ, લગ્નમાં ઉછાડ, ખગ (તરવાર)માં પાણી, સત પુરૂષોના હૃદયમાં ધીરજ, પૃથ્વી ઉપર હાથીના શરીરમાં મદ, એમ હે પરમેશ્વર તમે મારા મન અને તનમાં વસો છો.

ગીત, જાત રેટીડું.

દીવાણ તું દહિવાંણ તું, શંભાણ તું સરતાણ,
સવિયાંણ તોરા નામ સમ્રથ, સહ વિધી સ પ્રમાણ;

રહિમાંણ તું વાલાંણ રાજે, ગિચણ તું ફુરમાંણ ગાજે,
પ્રાંણ પુરુષ પુરાણ પૃથ્વી, જાણ તું પરમાણ. ૧

વિશ્વ તોરી તું વિશ્વંભર, ધણી તું તાહરી સહધર,
પહ પરીઠો નાંહ પેચે, કલિ ન સકે કોય;
કેઙ્ગ જીવાડે કેઙ્ગ મારે, કેઙ્ગ વોલે કેઙ્ગ તારે,
ઠાલવે ઝરિયા ઝરે ઠાલા, તું કરે તેમ હોય. ૨

કલસલા સાયર સલિલ કેરા, વાર મેઘ ગુલામ તેરા,
નીર વહ વહ હુવા નિશદિન, અજીહ ઉર્ધ અપ્રમેહ;
હલકાર તોરે પવણ હાલે, ચરણ વણ ફુરમાણ ચાલે,
દીપચંદ દડંદ દુહું દિશ, ડુકીયા છે દેહ. ૩

નારીયણ નરસર ગુરાં નાયક, ખુદાબંદ ખુદાઈ ચાલક,
મગન મન ત્રિભુવન માલક, અકલ અજીત અપાર;
ચિત લોભ ક્રોધ જંજાલ છોડી, જપે ઇસર પાણ જોડી,
સદ્રઢ કરી મન જોય સામું, તારય તારણ હાર.

અર્થ—હેં પરમેશ્વર દિવાન તું છે. અને દહિવાણ (ભાગ્યવાન) પણ તું છે. તેજસ્વી તું છે. અને સુલતાન (બાદશાહ) પણ તું છે. હે સમર્થ સવિયાણ (પ્રભાત)માં મોટા પુરૂષો તારા નામનું સ્મરણ વિધીયુક્ત કરે છે, રહિમાન (હનીયા)માં તારી કીર્તિ શોભે છે. આશમાન ઉપર પણ તારો ફુરમાણ (હુકમ) ગાણ રહ્યો છે. હે આત્મારૂપી ભગવાન ! અનાદીથી આ પૃથ્વી ઉપર સર્વ તુંને બાણ છે. અને તારું પ્રમાણ છે. ૧

વિશ્વ તારૂં છે. અને તેનું ભરણુ પોષણ કરવાવાળો તું છે. અને સર્વ ધર (પૃથ્વી) તારી છે. તેનો ધણી તું છે. પડ પરીઠો (પૃથ્વીનું પડ પરઠવાવાળો) તું છે. કેવી રીતે ગોઠવણી છે તે કોઇ કળી શકતું નથી. કેટલાકને તું જીવાડે છે. કેટલાકને તું મારે છે. કેટલાકને તું ખોળે છે કેટલાકને તું તારે છે. ભરેલાને ખાલી કરી નાખે છે. અને ખાલીને ભરે છે. જેમ તું કરવા ધારે છે તેમ થાય છે. ૨

સમુદ્ર છે તે હે પ્રભુ તારે પોણી ભરવાનો કળશો (ઘડો) છે. અને ખાર મેઘ તે તારા શુભામ છે. તે નીર રાત્રી દીવસ વહી વહી (લાવી લાવી) જમીન તરફ વાંકા વળી ગયા છે. અને જીવ વિનાના થઈ ગયા છે. અને પવનરૂપીહ લકારા (કાસીદ) ચાલે છે. અને પગ વિનાનો તારો હુકમ ચાલે છે. અને ચ્યારે દિશામાં ચંદ્ર તથા સૂર્ય રૂપી દીપક છે, તે પણ ચાલીને યાત્રી ગયા છે. ૩

હે નારાયણ ! મનુષ્ય તથા દેવોનો તું નાયક (ધણી) છે. હે ખુદાવિંદ તુંમાં ખુદાઈ (પ્રભુતાઈ) છે. વળી સદાય મગ્ન (આનંદ) મનવાળા ત્રણે ભુવનનો તું માલિક (મુખત્યાર છે.) અજીત છે. અકળ છે. અપાર છે. ઇસર ખારોટ હાથ ભેડી કામ, ક્રોધ, લોભ, જંજાળ છોડી કહે છે કે દ્રઢ મન કરી મારી સામું ભેઈ મને આ ભવસિંધુમાંથી તારી લે.

દોહા.

કવિ ઇસર હરિરસ કિયો, દિહાં તીનસો સાઠ;

મહા દુષ્ટ પામે મુગત, જો કીજેં નિત પાઠ. ૩૬

અર્થ—આ હરીરસ ઇસર ખારોટનો ચ્યેલો છે. તે તેનો ત્રણસોને આઠે દહાડા નિત્ય પાઠ કરે તો મહા દુષ્ટ હોય તે પણ મુક્તિને પામે.

દોહા.

उणा रसमें सवरस कियो, हरिरस लमो न कोय;

रति इक तनमें संचरे, सब तन हरिमय होय. ૩૭

અર્થ—જે આ જગ્યામાં રસો છે તેમાં હરિસ જેવો બીજો એક પાણી રસ નથી. જો એ રસ રતી જેટલો મનુષ્ય દેહમાં આવે તો સર્વ શરીર ઉશ્વરમય થાય.

મહાત્મા ઇસરદાસજી કૃત દાણાલીલા.

છંદ ઉધોર.

કબહુક ગાય લે વન જાત, બાલ સંખાનમેં વ્રજનાથ,
વગલી શ્વેત સાય લગાય, ક્રીડા કરત કૈશવરાય. ૧

દધિકી મથનિયાં સિરધાર, મથુરા ચલી ગોકુલ નાર;
વિચરત જહાં મોહન છેલ, નિકસત ગ્વાલ ઓરહિં ગેલ ૨

દેખત દોર સવ આહીર, રોકી રહે જમુનાં તીર;
હમકું દે દધીકો દાન, વાવા નંદજુકી આન. ૩

લંગરુ દીઠ હે વરજોર, સખિયાં દેખ નંદ કીશોર;
કરતજ કંસંજુકી આન, ઐસો ભયો દધિકો દાન. ૪

ઇતની સુનત વાત મુરાર, મટકી લહી હાથ ઉતાર;
લાલન કવલ દધિકો લેત, ગ્વાલન ગાલ ગુલચ્છા દેત. ૫

લગની વચન કહત લગાય, નૈનન સૈનમેં સમજાય;
શંકર ચતુર્મુખ સુર રાજ, ધનધન કહત હે મહારાજ. ૬

હોમ્યો જગનકો નહિં લેત, યાકો છાશમેં વહુ હેત;
ધનધન વ્રજકે આહીર, જાકે વસમયો વલવીર. ૭.

સુર મી ચાર સુંદર શાંમ, ટેરત ગાય લે લે નામ;
ધોરી ધંમરી કર ટેર, કારી કામરી પર ફેર. ૮

ગૌ વન ચલત હે ગ્રહનંદ, માનો ઉલટ સાત સમંદ;
ઉડિ રજ ધરન અંવર ધાય, ગેહેરી ગેહ આપત ગાય. ૯

હોરી ગાત હે સવ ગ્વાલ, તાકે વીચ મોહનલાલ;
મોહન કરત મુરલી ગાન, દેખત દેવ વેઠ વિમાન. ૧૦

ચઢ ચઢ અટા વેઠી ચાલ, નિર્ઘત નંદજુકો લાલ;
શોભા તિહું પુરકી છાય, સચિયાં નંદકે ઘર આય. ૧૧

વેઠત માત ગોદન માય, મેરત ગોરજત અમરાય;
તિનકે દરસ પર લખ વેર, ઇસર વાર ડારોં ફેર. ૧૨

દોહો.

અવધ નીર તન અંજલી, ટપકત શ્વાસ ઉસાસ;
હરી ભજન વિન જાત હે અવસર ઇસરદાસ. ૧

અર્થ—મનુષ્યના આયુષ્યની અવધ (સુદત) રૂપી જગ છે અને દેહ રૂપી.
અંજળી (હાથની હથેળી છે) તેમાંથી આયુષ્ય રૂપી જગના અંતે શ્વાસ ઉસાસ.

ટપકતાં બાથ છે. ઈસરદાસજી કહે છે કે ઈશ્વર ભજન વિના એવો ટુંક અવસર
ખાલી ચાલ્યો બાથ છે,

સંપૂર્ણ.

વરનું સંવત વિક્રમી, ઉન્નિસ ઉન્નોતેર;
કવિ પીંગલ ટીકા કરી, હરિરસકી પ્રતંહેર. ૧

લાવની.

મરીજવું ધન ને માલ સાહેલી મેલી. 'એ રાહ.

છે રામ ક્રપાના ધામ સુણો સંસારી,
નવ વેસે તેમાં દામ રટો નરનારી. છે૦ ટેક
પર નીંદા કરવી મુકો મુખથી પડતી;
સીતાપતિ સમરો થાય દશા ધર ચડતી. છે૦ ૧
જેણે નવ ત્યાગી વિપત સમયમાં નીતી;
એવા પ્રભુપર તમે રાખો કાયમ પ્રીતી. છે૦ ૨
નિત્ય ધ્યાન લગાડી તેનાં ચરિત્ર નિહાળો;
રાખો સદુ સજ્જન યાદ ધર્મ છે રૂપાળો. છે૦ ૩
કવિ પીંગલસી કહે તેમ વ્હેમ તજી કરજો;
દુર્બલ પર ધરજો રેહેમ પાપથી ડરજો. છે૦ ૪

लावनी.

राह उपरनो.

छे मिथ्या मनुष्य शरीर जशे ते छूटी;
खूटी आयुषनी न मळे एके वूटी. छे० टेक.

चीवट राखीने काम करी ल्यो सारुं;
तेथी दुनियासां भलुं थशेज तमारुं. छे० १

आ गीयो वखत पाछो कदिए नहिं आवे;
वेठां पण लोको पछी नहीं बोलावे. छे० २

वेशक आ जगतसां स्वारथनी छे वाजी;
रेहवुं नहीं क्षणनो लोभ जोइने राजी. छे० ३

केहवुं कवि पींगलसीतुं वे कर जोडी;
सुकत करी लेजो महा लोभने छोडी. छे० ४

राग भैरवी.

त्रीताल.

एजी दुकतसें थार डरनां,

थार डरनां प्यार करनां;

ध्यान धरनां अंत मरनां. एजी० टेक.

काम क्रोध मद लोभ कपटसैं,
बच जानां कहुं काल भपटसैं;
सद्गुरुका ले शरनां. एजी० १

दिया खुदाने पीनां खानां,
गर्व तजी उन्का गुन गाना;
नर पर शंकट हरनां, एजी० २

खुटल होनां नहिं अन्न खाकैं,
लट जानां नहिं प्रीत लगाकैं;
जीभ्यासैं अमृत झरनां. एजी० ३

पिंगल चानां भला प्रजाका,
नाम दीपानां पितु अरु माका;
झट भवसींधु तरनां. एजी० ४

भैरवी.

राहं उपरनो.

एजी जल्दीसैं मीलजानां
मिलजानां मीलजानां
मीलजानां मीलजानां. एजी० टेक.

लिखिन पाती खबर नलीनी,
 कैसी छाती वजरसी कीनी;
 अब क्युं छोडा आनां. जल्दीसें० १

ताक रहीहुं राह तिहारी,
 गोरकरो दिलमें गिरधारी;
 कौन पास दुख गानां. जल्दीसें० २

मोह भरी मधुरी मनमोहन,
 तापरवारुं में तनमन धन;
 वंसी फेर बजानां. जल्दीसें० ३

पिंगल क्युं मिलता नहीं प्यारा,
 नटवर फिरताहो क्युं न्यारा;
 सबव कहा समजानां. जल्दीसें० ४

—•—
 भैरवी.

राह उपरतो.

एजी मायाभां मन सारुं,
 शो रीतें हुं सुधारुं. एजी० टेक.

काम एक ज्यां पूरण कीधुं,
 लालचथी बीजुं कर लीधुं;
 त्रीजुं शुं विस्तारुं. एजी० १

अंते पाछुं काम न आव्युं,
फांफां मार्यां तोय न फाव्युं;
एवुं छे अंधारुं.

एजी० २

स्वारथवाळां सगां सनेही,
दुख सेहवा पोतानी देही;
बीजुं न मळे बारुं.

एजी० ३

ठरवानुं एकज ठेकाणुं,
जगजीवनने साचा जाणुं;
पिंगल समरण प्यारुं.

एजी० ४

भैरवी.

राह उपरनी.

एजी चाले नइ हुशियारी,
हुशियारी खबरदारी;
फीशियारी मुखतारी.

एजी० टेक.

रावण गीयो कपट ज्यां करवा,
होंसधरी सीताने हरवा;
स्यां मरवा तैयारी.

एजी० १

दुर्योधन बंधव दुख देवा,

लोभ करी पांडवनुं लेवा;

खोयुं राज खोवारी.

एजी० २

प्रेहेलादनै आपी पीडा,

करी असुर पति अवळी क्रीडा;

हिरनकिशपु गयो हारी.

एजी० ३

प्रभु इच्छासां राखो प्रीती,

नव त्यागो पिंगल कहे नीती;

कर्मनकी गति न्यारी.

एजी० ४

गझल.

कव्वाली.

ओधवजी आज पधार्या शुं काज;

रसीक महाराज नाव्या वृजराज. ओधवजी. टेक.

कपट करी कंत गीया गुणवंत,

आव्यो नई अनंत ओधीनो अंत;

तेनो शुं तंत थया पर तंत,

भला भगवंत भला भगवंत.

ओधवजी० १

नजीक ब्रज देश थीयो परदेश,
 पाछो आ देश न कीधो प्रवेश;
 हरीने हमेश न भुलुं निमेष;
 लागे नहीं लेश दीयो उपदेश. ओधवजी० २

विसारे नइ वात करे कलपात,
 जसुमती मात तलफे तात;
 सखीनो संघात रहे दिनरात,
 गोपी पर घात सुकाणां गात. ओधवजी० ३

आवे जदुराय सरव दुख जाय,
 बळी ब्रज माय उच्छव वरताय;
 असुर अकलाय सुजन सुख थाय,
 पिंगल गुण गाय नमी प्रभु पाय. ओधवजी० ४

गङ्गाल.

कव्वाली.

हती हुं बाल करो मन ख्याल,
 लगाडी प्रीत तमे नंदलाल;
 विसारी व्हाल गीया गोपाल,
 हवे हुं हाल बनी हुं बिहाल. हती० टेक.

करुं गुं काम नथी आराम,
 गमे नहीं धाम गोकुल गाम;
 संभारुं शराम तमारुं नाम,
 ठर्यानुं ठाम आटे जाम. हती० १.

नथी मन स्थीर बनीलुं अधीर,
 सुकाणुं शरीर नयणै नीर;
 सुगंधी अमीर कोकील कीर,
 भेदे तन तीर अहो तकदीर. हती० २.

न पाळयुं निदान कहेलुं कान,
 प्रथम दइ मान कर्युं अपमान;
 राख्युं नइ ध्यान भुल्या भगवान.
 मुली हुं भान थइ हेरान. हती० ३.

दीयो दीदार कहुं दिलदार,
 करो मां वार हवे कीरतार;
 वृथा संसारनो वेहवार,
 पिंगलनो प्यार उतारो पार. हती० ४.

— — —
 लावनी.

गुणवंत संत सुखकारी सोइ नर पर जाउं बलिहारी. ए. गह.

अति मन राखो अविकारी, समजी चालो संसारी. टेक.

जाणो तो माया जूठी, ममताथी वाळी मूठी;
 संगत मात ने तात भलाइ भ्रात, क्षणीक सुख नारी. अ. १
 होय मंत्री पद हुशियारी, शेवक आज्ञा अनुसारी;
 पळताय नोकरी जाय, स्टे कदी राय थाय लाचारी. अ. २
 कामे धन प्रतिदिन कोटी, माने सहु पेढी मोटी;
 कठणाइ पते नइ पाइ, सकान वेचाइ जाय सुखतारी. अ. ३
 एथी न रहो अभिमानी, गुण गाओ प्रभुना ज्ञानी;
 संतोष धरो निर्दोष पिंगल, तजी रोष रहो सुखकारी. अ. ४

नेक नामदार महाराजानी कविता.

छपय.

संवत्सर उन्नीस, साल एकतीस सुहाइ,
 चैत्र मास पंचमी, जन्मपत्रिका लिखाइ;
 भावसिंहजी नाम, धराया नृप तपधारी,
 निजपुर तरुतनशीन, साल बावन सुखकारी;
 निर्विघ्न चलावत राज नृप, बरस अठार हुवा बली,
 कुल प्रजा सुखी पिंगल कहे, भावराज नीति भली. १

सिहोरसें रेल्वे, पालिताना पोहचाइ,
 ढसा कुंडला धाम, सरसमग ट्रेन चलाइ;
 वोटाद जसदन बीच, रेलका कीना रस्ता,
 कीनी सहज जकात, माल मिलता सस्ता;
 पुर भाव नग्र घर घर प्रती, नल वनवाया नीरका.
 कुलरीत असल पिंगल कहे, वचन एक सुरवीरका. २

माहाराजा पद मिल्यो, के. सी. एस. आइ. कहाया,
 चहत हिंद सरकार, प्रजा सुख नवनिध पाया;
 उन्नीस अडसठ जेष्ठ, तीज शुदि रवी व्रताया,
 जन्म सुकृष्ण कुमार, सुजनकुं लाभ सवाया;
 मनहर कुंवरीके लग्नमें, बना यज्ञ बलिराजका,
 कुल काम श्रेष्ठ पिंगल कहे, भावसिंह माहाराजका, ३

खोडियारका धाम, बनाया कछु न खामी,
 कीना आरस काम, नेक रस्ता जस नामी;
 आमंत्रन करि आप, बडोदा पती बुलाया,
 सुज्ञ सयाजीराव, अती हितकर मन आया;
 निज ग्राम राजपुरा निकट, हुवा ठाठ भट हुकमका,
 करी सभा भाव पिंगल कहे, द्वार चढाया रुक्मका. ४

गायन.

विगरी कोन सुधारे नाथ विन. ए राह.

सकल भूपमां भावसिंहजी, भाग्यवंत नृप भारीरे. टेक.
 महाराणी छे पवित्र मननां, धर्म पतीवृत धारीरे;
 कृष्णकुमार सदा सुखकारी युवराजा अवतारीरे. सक. १
 प्रथम कलास राज परेय पति, अदल न्याय अविकारीरे;
 ईजत पुर्ण आ समय अवनीमां, नीती टेक निहारीरे. सक. २
 कुशल चलावा राज काजमां, उत्तम छे अधीकारीरे;
 साहाजाना भावनगरमां, वसे मोटा वेहेपारीरे. सकल. ३
 सागर वोट रेल मग सायन. आवक लाभ अपारीरे;
 पिंगलसी कवी आशिष आपे, तपे अचल तपधारीरे. सक. ४

—*◎*—

राग भैरवी.

त्रीताल.

प्रात समय उठी जनक नंदनी. ए राह.

उदित भये गोहिल कुल आदित;
 अस्त भये ग्रह यूथ अरी. टेक.

सुजन कमल विकसित भये सुंदर,
 कवी मधुकर रहे शोर करी;

कट गही घोर निषि कलियुगकी,
 दुरिजन उलुक हुपाय डरी.

उदित० १

दिनमणी भावसिंह नृप दीपत,
 भ्रगुटी जाकी कृपा भरी;
 मंगल उच्छव भू मंडल पर,
 पिंगल कीर्ति प्रभा प्रसरी.

उदित० २

समाप्तः

गायन उपदेशिक.

राग काफ़ी.

ताल दीपचंदी.

गजव हाथे गुजारीनै, पछी कासी गयाथी गुं;
 सळी दुनियामां वदनामी, पछी नासी गयाथी गुं. टेक.
 दुखी बखते नहीं दीधुं, पछी खोटी दयाथी गुं;
 सुकाणा मोल सृष्टीना, पछी वृष्टी थयार्थी गुं. गज. १
 समय पर लाभ आप्यो नइ, पछी ते चाकरीथी गुं;
 मळयुं नइ दूध सहिपीनुं, पछी वांधी वाकरीथी गुं. गज. २
 विचार्युं नइ लघु वयमां, पछी विद्या भण्यार्थी गुं;
 जगतमां कोइ नव जाणै, जनेताना जग्यार्थी गुं. गज. ३

ન જાણું તેમ ન જાણવું, દુખી થઈને રહ્યાથી શું;
કવી પિંગલ કહે પૈસા, મુવા વચ્ચે મળ્યાથી શું. ગજ ૪

રાગ કાફી.

રાગ ઉપરનો.

જુઓ તો રંગ વેરંગી, બનેલો જૂવ ભેરી;
વિચારો ઇશ્કનો સંગી, વિહારીનોજ વૈરી છે. ટેક.
હજારો આશકો જલ્મી, થણાને હસાવે છે;
રહેલા વેફિકર મોઢા, મલાને રોવરાવે છે. જુઓ ૧
વિરાદર લોભીયાને, વે ઘડી દાની બનાવે છે;
સખી મર્દો હમેશાં જે, વળી તેને સતાવે છે. જુઓ ૨
નિવાલો એક લેવાને, અશક્તિવાનની ના છે;
હજમ કરવા હજારો, રોટલીની તે થકી હા છે. જુઓ ૩
બનેલો આજનો નહીં, કાલનો તેતો અનાદી છે;
સુધાની સાથ સીંધૂથી, થણો જૂવ સ્વાદી છે. જુઓ ૪
વજાણોછો તમો તેને, કહો શું ચીજ છે વારુ;
દેખાડો નામ તેનું શું, કવી પિંગલ કહે દારુ. જુઓ ૫

दोहो.

व्यसन थकी व्याधी बंधे, आलस बंधे अपार;
व्यसन करो सदृशास्त्रनुं, उतरो भव दधि पार. १

छंद शार्दूलविक्रीडित.

रात्री चंद्र विना नदी जल विना, भर्ता विना भामिनी,
वित्तं दान विना सभा ब्रथ विना, वृष्टी विना दामिनी;
साधु त्याग विना ग्रही धन विना, शास्त्र विना समृती,
काया कीर्ति विना तरु फल विना, आत्मा विना आकर्मनी. १

सुक्ता पाणी विना सही अन विना, नीति विना नर्पती,
बाणी सत्य विना यती वृत्त विना, शीलं विना संतती;
सेना वीर विना करी सद विना, शर्द विना शर्करा;
काट्याभ्यास प्रकास पिंगल विना, स्वर्ग विना सुर्वरा. २

गीता ज्ञान विना गुरु वय विना, भक्ती विना भाषनं,
पक्षी पांख विना गहु पय विना, योगी विना आसनं,
गीतं कंठ विना तुरी गति विना स्नानं विना नर्मदा;
सीता राम विना उच्चार रसना, शोभे नहीं सर्वदा. ३

गजानन स्तुति. प्रभाती.

जळ कमळ छांडी जाओने वाळा—ए राह.

प्रथम समरु गुणपतीने, मात जेनी पार्वती,
तात शंकर देव तेना, जपे गुण जोगी जती. टेक.

बंधु कार्तिक स्वामी बळिया, सदा तेनी संगती,
गजानन छवी गती गंभिर, आप अद्भुत आकृती. प्र. १

नाम रटतां विघन नासे, चित्त प्रकासे सन्मती,
भुवननां नव निधी भासे, सुखद पासे संतती. प्र. २

शुंड दंड प्रचंड शोभे, महा मंगल मूरती,
थाय सुक्रत द्वार स्थापन, परम शुध बुधना पती. प्र. ३

अमर मोदकना आहारी, शरण पाळण समृती,
कहे पिंगल काव्य रचतां करुं तेनी कीरती, प्र. ४

शारदा स्तुति. प्रभाती.

एक घडी दन उगां पहेलां—ए राह.

काव्य रचुं लुं मात कृपा करी, रसना उपर वास करो,
आवे नहिं तेमां दध अक्षर, हींमत आपी कष्ट हरो. टेक.

शत व्रतनी दुहिता छो सुंदर, वाहन हंस चढी विचरो.
चीन मधुर कर आप बजावो, थानक अंतर वास ठरो. काव्य. १

લાયક વોધ પ્રજાને લેવા, ભાવ અતી ઉરમાંહી ભરો,
 પ્રાસાદિક ગુણ તેમાં પૂરો, સ્વંતથી આપો લાભ સ્વરો. કાવ્ય. ૨
 રાત દિવસ તમે સન્મુખ રેજો, શેવક કાજ સકલ સુધરો,
 પિંગલ કવિની વિનતી ઉપર, ધ્યાન અવીચલ દેવી ધરો. કાવ્ય. ૩

રાગ ધન્યાશ્રી ત્રિતાલ. ૧

પ્રભૂને પૂજ્યાથી શું થાય, મેલ મર્યો મન માય. પ્રભૂ. ટેક.
 શીયાલામાં નિત્ય સવારે, નીર ઠંડાથી નાય,
 આત સગાનું સારું માલી, લાગે ઉરમાં લાય. પ્રભૂ. ૧
 ચોખા કંકુ નિવેદ સાકર, ઠાકર પૂજા થાય,
 ચાકર થઈ ધણીનું ચોરે, છોટું વોલી ધાય. પ્રભૂ. ૨
 મેઝા થઈને રાતેં મજનો, ગાંજા પીને ગાય,
 ધ્યાન ધરે છોટા ધંધામાં, લલનામાં લલચાય. પ્રભૂ. ૩
 જુઓ પ્રભૂ છે અંતરજાની છેતર્યા નવ છેતરાય,
 પિંગલસી કહે પાછંડોનો જીવ અસુર ગતિ જાય. પ્રભૂ. ૪

ધન્યાશ્રી. ૨

પ્રભૂ વિના કોણ ઉતારે પાર, છે મિથ્યા સંસાર. પ્રભૂ. ટેક..
 વિદ્યા મળે પણ એની કૃપા વિના, કોણ કરે સત્કાર,

प्रभु रीभे तो आपे पलमां, अभणाने अधिकार. प्रभू. १
 एक पुरुष सो नारी परणो, वधे नहीं दिस्तार,
 प्रभु रीभे तो बंध्याने पण. आपे पुत्र अपार. प्रभू. २
 होय घणां हथीयारो हाथमां, नर तोय थाय नादार,
 दुर्बल जन पण तेनीं दयाथी, जीत पामे जयकार. प्रभू. ३
 आ दुनियांमां सहुने अंते, एनो छे आधार,
 पिगल एक धणीने पूजो, कोइनी नहीं दरकार. प्रभू. ४

धन्याश्री. ३

कदर विना शेवानुं शुं काम, काग हंस एकठाम. कदर. टेक.
 हक नीतीनुं खाय होय तो, अणहक चीज हराम,
 एवा पुरुषने कांड न आपे, दिए खुटलने दाम. कदर. १
 केणो वगाड्युं सुधारुं केणो, जोवे न आठे जाम,
 जीव न होय ठेकाणो जेनो, तेने सरखुं तमाम. कदर. २
 गरज होय त्यां सुधी ग्राहक, पछी नहीं परणाम,
 काज सर्याथी कोइ समे पण पण, नव संभारे नाम. कदर. ३
 एनी चडवुं नइ हडफेटें, छेटेथी करवी सलाम,
 पिगल शेवो सत्य प्रभूने, एमां छे आराम. कदर. ४.

धन्याश्री. ४

विचारी बांधोने घरवार, विकट जगत वेहेवार. टेक.

विद्या भणेलो जाय विदेशे, पुरो कमाय पगार,
हुन्नर होय पोताने हाथे, तो पैसा लैयार. वि. १

आवे काम न मात्र आवरु, एवो समय आचार,
माटे परनुं काम कर्यामां, लाज न राखो लगार. वि. २

सदाय नारीने सहवासे, वधे द्वार विस्तार,
कायम तेनुं पोषण करवा, जोवे अन्न जुवार. वि. ३

प्रथम लायक थडने परणो, तो नावे तकरार,
पिंगल के प्रभु पार उतारे, विकट जगत वेहेवार. वि. ४

भैरवी त्रिताल. ५

कंकास कदी करशोमां, द्वेश रुदे धरशोमां र, कं. टेक.

श्रीमत थडने करजो सारुं, अन्नळुं कृत्य आदरशोमां. कं. १

रेहवुं थोडुं रेहेम राखजो, भीरु थड उदर भरशोमां. कं. २

विरद पाळजो मुखथी बोली, फावे तेम पळी फरशोमां. कं. ३

पिंगलसी कहे एक घडी पण, व्हाला प्रभुने वीसरशोमां. कं. ४

भैरवी. ६

नव भूलो धर्म नारी, शास्त्र कहे विस्तारी. टेक.
 तन मन धनथी पुजो पतिने, तेमां सुकती तमारी. नव. १
 चित्त लगाडो निज स्वामीमां, विश्व सकळने विसारी. नव. २
 संतति मळशे तेथी सारी, कायम आज्ञाकारी. नव. ३
 पिंगल कहे करे अन्यमां प्रीति, एज नरक अधीकारी. नव. ४

भैरवी कवाली. ७

बाळ वय जनकनी वेठी, स्वामीथी ना रही छेटी,
 मेहेलथी उतरी हेठी, विपत वनमां घणी वेठी. १
 अंबिका दक्ष घर आवी, बाप मायें न बोलावी,
 स्वामी अपमान मन लावी, सती निज देह सळगावी. बा. २
 सावित्रीना प्रीए स्वामी, पड्या विष सर्पनुं पामी,
 गीया यमराज अकळाइ, बचाव्या कंथने बाइ. बा. ३
 एनुं शिद्धण लिओ अबळा, विचारो त्यागि द्योनबळा,
 वदे पिंगल सुधा वांणी, समजी लेजो त्रीया शाणी. बा. ४

भैरवी त्रिताल.

मन शीद रहो अभिमानी, जुठी देह जुवांनी. मन. टेक.
 च्यार दिवस रेहेवानी चटकी, मांटीनी काची छे मटकी,
 पडशे खाल पुरानी. मन. १

लाभ प्रभु आपे ते लेजो, दुखियांने सुख करथी देजो,
 गुरु गोती ल्यो ज्ञानी. मन. २

खटपट त्यागी देजो खोटी, माथे जमनी भीति मोटी,
 जुठी न आपो जुवानी. मन. ३

अंते बीजुं काम न आवे, पिंगल पुन्य विना पछतावे,
 चेतो वात न छानीरे. मन. ४

राग आशावरी त्रिताल. ६

जगतमां जोयुं हळाहळ भेर, व्हालां साथे वेर. जगत. टेक.
 मोटां मनुष्य पण स्वारथ साटे करे काळो केर. जगत. १
 लुंदारा थड परनुं लेवा, करे बंदुकना फेर. जगत. २
 पासे रहे पण विपत पडेथी, खुटल भागे खेर. जगत. ३
 श्रीहरी तेनुं काम सुधारे, पिंगल केवी पेर. जगत. ४

आशा त्रिताल.

जगतमां स्वारथनी छे सगाइ, भले होय वे भाइ. जगत. टेक.
 सुखमां तो सउ कोइ रहे साथी, दुखमां करे अदेखाइ. ज० १
 प्रीत करी कोइ खवर न पुछे, पासे न होय जो पाइ. ज० २
 पैसाथी देवने पुजे पुजारी, भले प्रसाद मीठाइ. ज० ३
 कहे हरदान खरुं ए कारणा, कळजुगनी कठणाइ. ज० ४

आशा. त्रिताल.

संसार सुधरे तेनो त्रीया भले शांणी,
 त्रिया भले शाणी पतिनुं राखे कुळ पाणी. सं. टेक.
 धंध करे नहीं द्वेष धरे नहीं,
 वदे मुख मुधा सम वांणी. संसार. १
 सरजी निषदिन प्रीतस मननी,
 जोतां झट लिए जाणी. संसार. २
 पासे रहे नित्य दासी प्रमाणे,
 खीजमत करे गुण खाणी. संसार. ३
 पिंगल कहे एवी भले नहीं प्यारी,
 तो तो रहे राम काणी. संसार. ४

आशा त्रिताल १२

पारकुं सुधारे एवा थोडा होय प्राणी.
 थोडा होय प्राणी तेनी आपुं छुं निशाणी. पारकुं. टेक
 क्रोध करे नहीं कोइथी डरे नहीं, ते नव बोले ताणी. पा० १
 गरव धरे नहीं बोल्हुं फरे नहीं, होय भले लाभ के हांणी पा० २
 विद्या घणी पण नव वरतावे, एथी वात नइ अजाणी पा० ३
 पिंगल कहे एवा सत पुरुषोने, दिए सुख सहिनो दाणी पा० ४

कालीगडो ताल दादरो १३

मळे असुरी माया, दिए न पाइ डाय मळे. टेक
 खाय नहीं पण नव खवरावे, कष्ट सहे निज काया. म० १
 सुकत. तेथी कांइ न सुजे, पापना उठावे पाया. म० २
 हुकुम बिना वपराय न हाथे, थाका ठाया ठाया. म० ३
 अंत समय पछी काम गुं आवे, पिंगल कहे पछताया. म० ४

कालीगडो ताल दादरो १४

अमाय छे भगोला, मोहथी हगोला. अमाय. टेक
 कोक कहे आलुं काल छे काचुं, पाडे मेहेल चगोला. अ० १

कोक कहे आनुं रुप करुप छे, पडती मुके परगोला. अ० २
 चोपडीओ वांची सीखेला, गुरु पासे अंकन गणोला. अ० ३
 पिंगल कहे समजणासां पुरा, जननी कोक जणोला. अ० ४

कालीगडो त्रिताल १५

मनुष्यमांरे महुथी वुरुं अभिमान, भूलावे तन भान. म० १
 पंडमां खावानी होय पीडा, मोटा लावे मिजमान. म० २
 जेवुं तेवुं वांची जाणो, वळी थवुं विदवान. म० २
 दुर्बळ स्थीती माथे देवुं, देवुं तो पण दान. म० ३
 पिंगल निर्मांनी पुरुषोनुं, भलूं करे भगवान. म० ४

कालीगडो त्रिताल १६

प्रभूनोरे नव भूलो उपकार, तनमां छो तैयार. प्रभु० टेक
 एणो परथम बुद्धी आपी, समजो सार असार. प्रभु० १
 संपत आपी तेथी चाले, विश्व तणो वेहवार. प्रभु० २
 शरिर तणा अवयव छे साजा, इजल अति अधिकार. प्रभु० ३
 पिंगल कहे रीझीने आप्युं, दूध पुत्र सुख द्वार. प्रभु० ४

સોરઠ ત્રિતાલ ૧૭

કીર્તિ પ્રભુની કરો, ધીરજ મનમાં ધરો. કીર્તિ૦ ટેક
 ઘર ધંધો મેલીને પરઘર, ફોગટ સીદ ફરો. કીર્તિ૦ ૧
 સીતા પતિ આપે છે સહુને, જેટલો ઘરનો વરો. કીર્તિ૦ ૨
 લાધાથી ઉપરાંત જો લાશો, ઇથી થાય અજરો. કીર્તિ૦ ૩
 પિંગલ પ્રભુ વિણ કોઈ ન પાલે, માથું કૂટી મરો. કીર્તિ૦ ૪

સોરઠ ત્રિતાલ ૧૮

પ્યારા વ્રજના પતી, મનહર જેની સુરતી. પ્યારા ટેક.
 જુક્તી વ્રહ્માદિક નવ જાણે, એની અકલ ગતી. પ્યારા૦ ૧
 શાંમ શરણ ગીયા ભક્ત સુદામો, સુખમય આપી સંપત્તી પ્યા૦ ૨
 જેની ક્રપાથી પાંડવ જીત્યા, કેવી પ્રભુની કૃતી પ્યારા૦ ૩
 પીંગલસી કહે તેને પૂજો, મલશે તેથી મુગતી પ્યારા૦ ૪

સોરઠ ત્રિતાલ ૧૯

ઘટપટ છોડો લટપટ લેલ, વલત વહ્યો જાય છે રે;
 રોકી રહે નહિં ગાડી રેલ, મિનીટ ગણાય છે રે. ટેક.
 માતું કરી લ્યો ત્યાંનું મેલું વાત કર્યાનું નહિં રે વેલું;
 અંત સમય આ જીવ અધિક અકલાય છે રે. ઘટ૦ ૧

હરિ અરથે જે દેશો હાથે, છેવટ આવે તે તમ સાર્થે;
 અર્થે આપ્યું પોતે પુન્ય ગણાય છે રે. ક્રુટ. ૨

આજ કાલ પ્રમ્મ દીવલ કરતાં, ફોગટ ગામતરામાં ફરતાં;
 માસ ઉતરતાં કરશું ત્યાં મરિ જાય છે રે. ક્રુટ. ૩

રંક અને ચેતેલા રાજા, પાણી પેહેલી વાંધે પાજા;
 પિંગલ સુરજ પછી ઘણું પહોંતાયછે રે. ક્રુટ. ૪

સોરઠ. ૨૦

જીવડો રહેયા સદા સપડાઈ, જગતની જાળમાં રે;
 લોભી આપ રહે લલચાઈ, વાળગોપાળમાં રે. જીવડો. ટેક.

પિધા ભરીભરી ચાના પ્યાલા, મગજ પ્રેમોદી खૂબ મસાલા.
 ઓઢ્યા શાલ દુશાલા, કહું શિત કાળમાં રે. જીવડો. ૧

આઈસ સર્વત પિણ ઉમંગે, શીત હવામાં પ્યારી સંગે,
 વળી કામનીયા તેલ સુગંધી વાળમાં રે. જીવડો. ૨

મેઘ મલાર સિતાર મેહેલમાં, બ્રેંડી વિસ્કી મદ વોતલમાં;
 કેસરી ભાત કવાવ, ભરેલા થાળમાં રે. જીવડો. ૩

મહક્યો અંતે જમને માઠી, પિંગલ તે રોયો મો વાઠી;
 ક્રુટપટ દીધો વાઠી, અગનીની જવાળમાં રે. જીવડો. ૪

भजन २१.

शब्द कोइ वीरला संत जाणे होजी: ए राह.

ए नथी वातु कोइथी अजाणी होजी: वध्या छे पंडीत वाणी ए टेक.

कुडुं करीने पैसा कमाणा, पैसा थाशे वाणी होजी;

हक नीतीनुं हशे ते रेहशे, बीजुं थशे धुडधांणी. ए० १

अणघटतुं करी लीधी अमीरी, वे दी लाज वंधाणी; होजी;

रेहवामां पछी कलंक रेहशे, हांसीने वळी हांणी. ए० २

मनमां समजीने ए माटे, करजो सत्य कमाणी होजी;

सत्य पुरुष ते सत्यना ग्राहक, जुठाने त्यागे जाणी. ए० ३

भव आखामां भला भुंडानी, काळ जशे रहे काणी;

पींगलसी कहे नीती पाळो, प्रभुने भजी ल्यो प्राणी. ए० ४

भजन २२.

पाळे एवा पुरुषो प्रीती होजी, जेना घटमां निरमळ नीती. पाळे टेक

प्रथम होय तेथी अमल वधे पण, सरखी मननी स्वीती होजी;

मान सहित हळवा मळवामां, राखे उत्तम रीती. पाळे. १

राजकाजमां नित्य रंकनी, अरज सुणे अथ इति होजी;

सुधरे एटलुं पोते सुधारे, अपयशनी मन भीती. पाळे. २

જેણે મેઢવી કિરતી જગમાં, ક્રોધ કામને જીતી હોજી;
 કતી સારી જાણે કવિતાની, ગાહા છંદને ગીતી હોજી. પાલે. ૩
 ઇનો કદી અફસોશ કરે નહ, વાત જાય જે વીતી હોજી.
 પિંગલ કહે માને ધર્મ સનાતન, પ્રભુમાં પુર્ણ પ્રતીતી. પાલે. ૪

—●—
 ભજન ૨૩.

લોભી નરનું અંત લુંટાશે, વિત્ત નહીં વવરાશે. લોભી. ટેક.
 રંક પ્રમાણે લુખી રોટલી, ખુણે વેસી યાસે હો જી;
 મુફત ટિકિટ જો આવી મળે તો, જોવા નાટક જાસે. લોભી. ૧
 પૈસા નથી ઇમ જે તે પાસે, ગરિબ થઈ દુઃખ ગાસે હો જી;
 ડશીનું પણ પાહું આપ્યામાં, છલ રાખી સંતાશે. લોભી, ૨
 કવિ લાવે કદી નામ કાવ્યમાં, ઇથી મન અકલાશે હો જી;
 જેવું તેવું દઈ હાથ જોડશે, સૂમ નહીં સરમાશે. લોભી. ૩
 પિંગલસી કહે યાસે નહ પોતે, છેવટ માંદો થાસે હો જી;
 પુન્ય કર્યાથી અંત સમય પણ, દિલ તેનું દુઃયાસે. લોભી. ૪

—●—
 ભજન ૨૪.

આંખ્યો વીંચીને દોટ ન આપો હોજી; મનથી સુખ દુઃખ માપો.
 આંખ્યો. ટેક.

काथो कुथो भेळो करीने, तेनो बांध्यो त्रापो हो जी;
 पुर जोस भवसिंधुनुं पाणी, बुडी जशो तो वळापो. आंख्यो. १
 पारकी पीडा माथे उपाडी, सीद करो छो संतापो;
 क्रोध थकी लइ हाथ कुवाडो, वेठानी डाळ न कापो. आंख्यो. २
 वैभव घरनो वाडी वजीफा, बांधी गया छे वापो हो जी;
 साध विनाना अणसमजणथी, एने सीद उथापो. आंख्यो. ३
 पिंगलसी कहे खोटा प्रपंचोमां, आप ध्यान नव आपो हो जी;
 नकी तमने आवी नडे छे, पूर्व जनमनां पापो. आंख्यो. ४

भजन २५.

एजी लखीया नइ तो मटे. ए राह.

एजी माग्यां सुख नइ तो मळे, सुणो भाइ साधु. एजी. टेक.
 वे सरखी होय वेनडी, एक तो दरणां दळे;
 एक रहे जइ राजमां, माथे चंमर ढळे. सुणो. १
 दुख वेठी निज देहमां, रात्री दिवस रळे;
 बोएल बी बावळ तणां, आंवा कयांथी फळे. सुणो. २
 द्रव्य भाभुं होय द्वारमां, भेलुं आवीने भळे;
 प्रपंची लेवा जाय पारकुं, त्यांतो पोतानुं टळे. सुणो. ३

पापीनो वैभव पांचदी, चितडुं जोइने चळे;
पिंगल कहे प्होंचे नहीं, खवरुं पडशे खळे.

सुणो. ४

भजन २६.

एजी सुखीया कोइ नइ अती, जुआो आ जगमां. एजी. टेक.
पोते पुरुष होय प्राक्रमी, सुंदर घरमां सती;
तेने मळे नइ संतती, दैवनी केवी कती. जुआो. १

सीखेलो खट शास्त्र ने, व्याकरण तरणे वृती;
मटे नहीं भिज्ञा वृती; गंभिर प्रभुनी गती. जुआो. २

जइ वसे जंगल विषे, मोटा जोगी जती;
पोते सहन करवी पडे, व्याधी तन विपती. जुआो. ३

सुख सदा संतोषमां, धारो मनमां ध्रती;
पिंगल कहे भक्ति थकी, पामो जगत पती. जुआो. ४

भजन २७.

एजी निश्चें आवी नडे, पूर्वनां पापो ए जी: टेक
शीखे सहु एक संगमां, शिखीने गादीये चडे;
एजीने कांन नव आवडे, रखडु थइने रडे. पुर्व. १

त्रीया पतिने छेतरी, परना प्यारमां पडे;
 वणिक घेर विधवा बणी, आरजा थड् आथडे. पुर्व. २
 एक उदरथी जनमीने, भाइ सामसामा भडे,
 काको भत्रीजो कोरटे, लोभी थइने लडे. पुर्व. ३
 पिंगल कहे धन पामीने, मनहुं राखजो घडे;
 कोइनुं बुरं करशो नहीं, सुख अविछीन सांपडे. पुर्व. ४

भजन २८.

ए जी करथी सारुं करो, नरतन पामी ए जी. टेक.
 रहो सुजनना संगमां, दुरिजन देखी डरो;
 करजो संप कुटंबमां, थिर मन राखी ठरो. नर. १
 करो खर्च शुभ काममां, मुख्यां ना उदर भरो;
 खरचो धन खूटे नहीं, परमारथ छे खरो. नर. २
 सुमतिथी दरजे चडो, चडिने नव उतरो;
 कलंक आवे एवा कृत्यथी, अळगा रही उगरो. नर. ३
 सत्य कथांओ सांभळो, परपंच मेली परो;
 पिंगल कहे पूजा करी, धणिनुं ध्यान धरो. नर. ४

भजन २६.

तुं दयाळ दीन हुं तुं दानी हुं भीखारी. ए राह.

वार वार सांज ने सवारमां विच्यारो,
 आ भव उदधीमां नथी बचवानो आरो. वार. १ रेक
 लोभमा रंगाएलो जीव छे लुंटारो,
 अवळुं करवानो नथी राखता उधारो. वार. २
 भुलथी उपाडयो सिर पाप तणो भारो,
 ए भारानो पोरु खावा कोण आपे वारो. वार. ३
 छळ बळ त्यागीने चाल पोतानी सुधारो,
 पिंगल भुलो न अनत प्रभुना उपकारो. वार ४

भजन ३०.

राह उपरनो.

मात तात भ्रात साथ स्वारथ मयमेळा,
 व्हालां सगां नावे काम जुओ अंत वेळां. मात. टेक.
 कोटी वैद भेळा थाय मरे सीस कूटी,
 खटीनी ब्रुटी नइ देह जाय छुटी. मात. १

ते माटे काम क्रोध लोभ दीयो त्यागी,
रहो राम नाममां हमेश आप रागी. मात. २

वार वार अवतरवुं मरवुं ते व्याधी,
अमर थाओ भक्तीथी आ तजो उपाधी. मात. ३

पिंगल कहे मनुष्य देह मळयो छे रुपाळो;
ते थकी मेहेनत करीने सहा कष्ट टाळो, मात. ४

गायन ३१ ताल दादरो.

मर्द थइने वर्द क्षत्री वंशना न मूको,
रण मांही गर्द थतां स्वर्गनो छे रुको. मर्द. १

यज्ञ समय लज्ञ समय चित्तथी न चूको,
दांन आपवामां कदी पाडशो न डूको. मर्द. २

टेक तजी रंक थेने मागशो न टूको,
भागशो न युद्धमांथी देह थाय भूको. मर्द. ३

धर्म ध्यांन पिंगल कहे चाल छे धरूको,
वाप कै वोलावे प्रजा होयजो वळूको. मर्द. ४

ગાયન ૩૨. રાહ ઉપરનો.

ધરાના ધણી છો કેમ ધ્યાન નથી ધરતા,	
કાયર થઈ બેઠા છો ઉઘમ નથી કરતા.	ધરા. ૧
તસ્દી પડે તેથી તમે ચાલો છો તરતા,	
પાયદો નથી જરા ભમો છો ગામ ફરતાં.	ધરા. ૨
બેઠા બેઠા યાઓ છો વોલો છો વરવરતા	
દાવા બાંધે કોરટોમાં તેથી નથી ડરતા.	ધરા. ૩
છોકરા દુખી ઘણાં હજી નથી સુધરતા,	
પિંગલ કહે થઈ ગયા છો જ્ઞાતિથી ઉતરતા.	ધરા. ૪

ગજલ. રાગ શોયણી ૩૩.

રૈયત સુખી જે રાજની તે રાજાની ચડતી રહે,	
પ્રીતી પ્રજાની મેલવે તેના દુશ્મનની પડતી રહે.	ટેક.
કરવાને સાર્વજનીક કામો હોંસથી નૃપ હા કહે,	
નવા નવા કર નાખવામાં નોકરોને ના કહે.	રૈયત. ૧
વસ્તી અદલ ઇન્સાફ પામે વાણીમાં અમૃત વહે,	
કહવું કહે હિત કારણે, અવગુણ તજીને ગુણ ગ્રહે.	રૈયત. ૨
શુભ કાર્ય કરતાં જોડીને, ચિતમાં સારું ચહે;	
વારા પ્રમાણે વેઠથી, દુર્વલના દિલડાંનાં દહે.	રૈયત. ૩

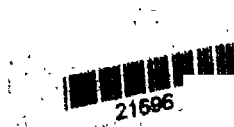
सौलोक माटे कोइ समयमां, स्वामी पण संकट सहे,
पिंगल कहे ए नर्पती ते, लाभ दुनियामां लहे. रैयत. ४

गझल. राग उपरनो ३४.

आगेवांन थै आलोकमां, उर मांही गर्व न आणजो;
ते सर्वथी जुदा पडीने, मत कदी नव ताणजो. आगे. टेक.
परनुं करेलुं होय पोते, व्हेस त्यागि वखाणजो;
जेवुं पोतानुं सारुं चाहो, तेवुं सौनुं जाणजो. आगे- १
मालिक दिणजो लाभ सोटो, मित्र मळीने माणजो;
प्रारंभ करतां आप पेहला, साचुं जुटुं पिढाणजो. आगे. २
धोरी लियो धर खेडवा, गाडे जोडी अवाणजो;
अश्वो लियो स्वांरी कजुतो, पेहेला आप पलाणजो. आगे. ३
ताळां दियो पण सर्व तजीने, जावुं अंते जाणजो;
पिंगल कहे ते वांणी साची, शास्त्रो वांची प्रमाणजो. आगे. ४

गझल राह उपरनो ३५.

हाकम वणी नव भूलशो, हरदम जयो हरी हरी;
हुकम नइ आवे हाथमां, आ फोजनो फरी फरी. हा० टेक

आतनवासी इश छे, ओळखजो नरवीर;
ध्यान तेनुं धरजो रे, भागी जाय जमनी भीती. प्यारा. ४

धीरानो ढाळ. ३८

स्वर्ग तणी शेरी रे, समजी लेजो छे छेटी; टेक.

आडा रस्ता आवशे, कइ खाडा कइ खील.

कइ पाडा कइ पोठीया, कइ मृगो कइ नील,

कइ कुर कट कइ केकी रे, घेरीलेशे घेटाघेटी. स्वर्ग. १

जवरी हींसा जीवनी, करशोमां जन कोइ,

दूध पीयो गौ दोइने, लाल न पीशो लोइ;

नकी पापो नडशे रे, ज्यारे जम जाशे भेटी. स्वर्ग. २

मोटुं घर जोइ मुकवा, आपे वस्तु अपार,

थापण ओळवशो नहीं, करशो नइ तकरार;

मालिकनी छे माया रे, पारकी नव संघरो पेटी. स्वर्ग. ३

इंद्रीजींत रेहजो अचळ, गाय सुक्रवि गुण गीत,

नारीना सर नेणथी, उडीगीया अगणीत;

पिंगल नातो पाळो रे, बेशक प्रजा बेटाबेटी. स्वर्ग. ४

